

LENGYEL LAURA
A BOLDOGSÁG UTJA

Regény

I.

A fiatalember pár pillanatig kábultan nézett körül. Az az ideges, különös kábultság ez, mely elfogja az embert, ha tiz órát töltött a gyorsvonat egy kis fülkéjében, aztán egyszerre egy nyüzsgő, tolongó embertömegben találja magát. Még inkább erősödik ez a különös érzés, ha az ember a nagyvárosban idegen és a sok, mellette elrohanó ember mind ismeretlen, szinte ellenséges benyomást tesz rá. Miklósy Dénes pár percig még mozdulatlan maradt, aztán hirtelen visszatért energiája és fölvolta vállát:

Ez a báméskodás egy kicsit falusias, - mormogta magában, - azonfölül meg igazán nincs itt kire várnom, hát csak Isten nevében előre...

Egy kis táska volt kezében, azt odaadta egy hordárnak, aztán egy szállócimet is mondott neki biztos, határozott hangon. Látszott, hogy ezt a cimet még otthonról hozta magával. Aztán csöndesen elindult ő is a hordár után. Előbbi kábultsága már megszűnt, most már élvezettel nézte a tolongást s hallgatta a zajt.

Ebben a pillanatban különös, édes parfümillatot érzett. Közvetlenül mellette ruha suhogott. Még nem látott semmit, de sejtette, érezte, hogy a nő, kinek ruhája itt suhog mellette, biztosan szép, előkelő, uri hölgy lehet. Az ilyesmiben férfiagnak csálhatatlan, biztos érzékük van.

Nem csalódott. Csak a fejét kellett megfordítani és meglátta a fiatal nő gyönyörű profilját, majd egy fordulónál hirtelen az egész arcát. Így szembe nézve, már nem volt olyan szép, inkább érdekes, finom, elmés arc. A szája egy kicsit nagy, de az ajka vérpiros és finom metszésű, olyan különös, rejtelmes száj, mely hallgatva is beszél, csak finom érzék kell hozzá, hogy halljuk elmés, irónikus hangját. Az orra egyenes, rövid. A szeme meg sötétszürke. Messziről a nagy, kitágult pupilláktól feketének látszik a szempár, vagy ideges, vagy rövidlátó. De föltűnő biztosság, bátorság, akarat van e szürke szempárban. A fiatalembernek beleszaladt a vér az arcába, mikor ez a sajátságos hideg tekintetű szempár egy pillanatig megpihent rajta. Aztán már csak hamvasszőke kontyát látta, mert elsietett előtte egy magas, kissé már idősebb ur karjára támaszkodva. Miklósy Dénes még mindig megbüvölten bámult utána. Miklósy Dénes fiatalember volt, még csak huszonnégy éves.

E pillanatban egy uriember került melléje, egy kicsit meg is lökte a tolongásban, de nyomban utána mondta: pardon! és megemelte kalapját.

Miklósy Dénes ránézett és elkiáltotta magát:

- Dózsa ur!

A fáradt arcú, élénk szemű férfi egy pillanatig bámulva nézett a fiatalemberre, de a másik pillanatban már vidáman nyujtotta a kezét:

- Miklósy ur sokkal jobb ember, mintsem meg nem bocsátana az ő öreg, feledékeny barátjának. Azonfölül meg nem is egészen én vagyok a hibás, nem... nem... Hiszen még csak tegnap mentettem meg a keresztmama sódrófája elől, mikor éretlen almából lakomát csapott.

- Tegnap, tiz éve, - kacagott Dénes.

- Hallja, barátom, ne beszéljen ilyen szörnyű számokban, mert magának ugyan mindegy, de legyen tekintettel az én ősz fürteimre, melyek oly kinosan érzik magukat az ilyen pillanatban.

Karonfogta Dénest:

- Különben ez mind lári-fári, a földolog, hogy innen most kijussunk.

A fővárosi ember biztos tájékozottságával vezette ki fiatal barátját a nagy tömegeből. Ott kint még egyszer látta Dénes a fiatal szőke nőt, ki kocsiba szállt. A magas, idős ur éppen besegítette. Dózsa megemelte kalapját, mire a hölgy mosolyogva bólintott fejével. Föltűnően kedves volt mosolygása, pedig arcvonásainak komolysága, szemének hideg tekintete nem engedett föl. Szép, bájos, finom, mondhatni *gyakorlott* mosoly volt, de csak az arcizmok munkája, a léleknek nem volt hozzá semmi köze.

- Ki ez a nő?

- Nem ismeri, - csodálkozott Dénes, - látszik, hogy most érkezett Pestre, hiszen ez Berényi Piroska.

- A hires, nagy művésznő? - kérdezte Dénes áhitattal.

- Az operett-színház primadonnája, - felelt hideg közömbösséggel Dózsa.

A fogat már messze eltűnt szemük elől, mikor Miklósy Dénes megkérdezte:

- Az az ur az édesatyja volt?

- Dehogy. Hiszen Piroska a Berényi Sándor leánya volt, a hirneves íróé, kit tavaly temettünk el közrészvét mellett és államköltségen, mivel az öreg után csak kifizetetlen váltók és elhasznált nyakkendők maradtak.

- Az ő leánya, - mondta a fiatalember oly áhitattal, mintha imádságot rebegne, de aztán hirtelen egészen más hangon kérdezte:

- Ki volt az az ember, a ki elment vele?

- Az Kereszty gróf, de hát mit érdeklé ez magát olyan nagyon? Kedvesem, maga rosszul kezdi pályáját Budapesten, ha az első lépésnél mindjárt Berényi Piroskába lesz szerelmes.

- Nem vagyok annyira ostoba, mint hiszi, - nevetett zavartan Dénes, - de mégis szeretném tudni, - hirtelen megállt, látszott rajta, hogy nagyon nehezeére esik kimondani, a mit akar, - szeretője az az ember?

Dózsa vállat vont:

- Az ilyesmit nem lehet tudni. A színésznők mindig jobbak a hirüknél, különben is okos ember ma már a rágalmazás világában ott tart, hogy elvből nem hisz el senkiről semmi rosszat.

Miklósy Dénes hallgatott, de mély keserőség szoritotta össze szívéét. Fiatalember volt még abban az időben és fájt neki csak a föltevés is, hogy egy tiszta arcú, büszke tekintetű leánynak szeretője legyen.

Kiértek a Kerepesi-utra. A nagy, széles, zajos ut vakító fényben ragyogott. Még mindig karöltve mentek egymás mellett, de már mind a kettő a maga gondolataiba mélyedt. Dózsa a nagy képére gondolt, melyet az idei tárlatra festett, Miklósy Dénes meg színe lelkét elveszítve, bámulta a metropólis esti életét, míg a festő jobbra-balra köszöngött; mindenkit ismert és mindenki ismerte Budapesten. Dénes arra gondolt, hogy mikor fog ő is a nagy ismeretlenségből diadalmasan kibontakozni? E nagy, büszke város fogja-e őt is elismeréssel, becéző szeretettel, kitüntető figyelemmel elhalmozni, mint a mellette elgondolkozva lépegető férfit, ki hirtelen megszólalt:

- Hát csakugyan Pesten akar maradni? Nos, hát mindenesetre szerencsét kívánok önnek, ez ráfér minden bevándorlóra.

- Ön azt hiszi? - kérdezte félénken a fiatalember.

- Nem, kedves barátom, én nem hiszek semmit. Én nem vagyok cinkostársa az életnek, hogy segítségére legyek a kiábrándítás nagy munkájában. A leckét, mit kapnia kell, ugyanis megkapja okvetetlenül, de mondja csak, nem volna kedve velem vacsorázni?

- Ön igazán kitüntetett figyelmességével és én nem is tudom, hogyan háláljam meg?

- Ugy, hogy hallgassunk róla, ha ugyan csakugyan tart valamit a dologra. No, de jöjjön, itt vásár- és ünnepnapokon meg lehet rágni a hust, hátha ma jókedvében találjuk a kocsmárost, mindenesetre bátraké a szerencse. Előre!

Nagy, fényes, elegáns étterembe nyitottak be. Miklósy Dénes elfogultan nézett körül, míg a festő az étlap tanulmányozásába mélyedt.

- Mondtam, hogy szerencsénk lesz, - szolt pár pillanat múlva, aztán gyorsan meg is rendelte a vacsorát.

- Most pedig, kedves fiatal barátom, beszéljen nekem az otthonról, hogy vannak önök, meg a többi ismerősök? De rég nem jártam ott lent, Istenem, de rég!

- Pedig ott lent sokat emlegetjük ám önt.

- Értem a rejtett szemrehányást, pedig ez nem azt mutatja, hogy önök jobban szeretnek engem, csak éppen több idejük van az emlékezésre. Hát aztán, hol beszélnek rólam?

- Mi, otthon Lenkével. Emlékezik még Lenkére?

- Az ön unokahugára? hogyne. Hiszen modellem is volt a kicsike, tiz évvel ezelőtt. Akkor támadt az az ideám, hogy egy gyermekarcban kifejezem a jóságot, a szépséget, a szeretetet, szóval a szentháromságot. Nagyon lehurrogtak az ideáért, pedig most is azt gondolom, hogy jó eszmém volt. De hát a kép sohasem készült el, közvetlenül azután... no, de mi lett Lenkével, már nagy leány lehet?

- Egy évvel fiatalabb, mint én, huszonegy éves.

- Persze, persze... hiszen ez a képidea már tiz éves. Nos, hagyjuk nyugodni békében. Hát Lenke kisasszony még emlékszik rám?

- Büszke az ő hajdani szereplésére, ha összejön Litvaynéval, mindig előhozzák önt.

- Ah, a kedves Klára asszony! Szép még?

- Egy kicsit elhizott.

A festő komikus kétségbeeséssel sóhajtott föl:

- Oh, Istenem, hát minden légies, karcu leánynak ez a végzete? Remélem, Klára asszony megadással viseli sorsát?

- A dolog még nem olyan veszedelmes. Azonkívül Litvay mindig változatlanul imádja a feleségét. Az asszony pedig nem a tükörből, hanem férje szívének állapotából konstatálja szépségének hanyatlását.

- Brávó, kedves barátom! Ön jutányos áron szállíthatna elmés mondásokat novellairók számára.

- Gunyolódik?

- Eszemben sincs. Ha tudná, mennyire rászorulnak egy ilyen liferánsra a mi modern iróink.

- Ah, az irók!

Valami forró tűz gyult ki a fiatalember arcán. Ugy látszik, e pillanatot találta legalkalmasabbnak arra a vallomásra, mire egész este készült, de a piktor megelőzte s beszélni kezdett azzal az ideges haraggal, melylyel az ecsettel dolgozó művészek szoktak nyilatkozni a tollnapszámosságairól.

- Ah, az írók? Látom, maga is rajong értünk. Ne beszéljen nekem ezekről a gazemberekről, kik nem elégszenek meg azzal, hogy övék az egész világ, a mi mesterségünkbe is belekontárkodnak. Az ő szerszámjuk tökéletesebb, jobb, többet kifejező, de hagyjanak hát békét a színeknek és formáknak, annál is inkább, hiszen úgy sem bírnak a maga igazában meglátni semmit. Ez az.

Majd elnevette magát:

- Különben nem érdemes kiabálni sem ezért, sem másért.

Dénes hallgatott, a vallomás most már beléfagyott, most már a viláért sem tudott volna belékezdni semmiképpen.

Ettől a perctől fogva csakis a kis vidéki városról, mindkettőjük szülőföldjéről beszéltek. A fiatalember két évig jogot hallgatott Kolozsvárt, most a néni akarta, hogy feljöjjön, az utolsó két évet a pesti egyetemen hallgassa, szüksége van a fiatalembernek a fővárosi életre is.

- Persze, persze, - bólintgatott fejével a festő, - nagy szerencsétlenség lenne, ha egy lélek tiszta és érintetlen maradna.

- Haragszik Pestre?

- Már nem. Kibékültem vele. Egyébiránt ne hallgasson rám, hanem ha úgy tetszik, menjünk egy kicsit járkálni, hazakisérem a fogadóházhoz.

El is kíserte egészen a lépcsőházig, megígértette vele, hogy fölkeresi minél előbb, aztán elváltak. Dózsa, mikor magában maradt, ilyenformán morfondírozott:

- Szeretném tudni, miért jött ide ez a jóra való, becsületes fiu? Miért nem marad otthon, miért nem veszi nőül az unokahugát, a ki már huszonegy éves és minden valószínűség szerint csinos leánynya fejlődhetett? Mig itt?... Ugyan mi lesz vele?... Máris elbolondította az első szőke konty, a mit látott. Szerencsére ez a konty a Berényi Piroskáé, s a fiu ősei elfelejtettek majorátust biztosítani jeles kis utódjuk számára. Szóval, erről az oldalról nincs veszedelem. Akár igaz a pletyka, akár nem, - hölgyek erkölcséről különben legokosabb véleményt nem formálni, - annyi bizonyos, hogy Piroška ügyes, értelmes leány. Ez a jóra való, derék fiu később mégis csak nőül fogja venni az unokahugát, de addig mennyit kopik, mennyit változik. Szegény kis Lenke, ha most, a pesti kirándulás előtt lett volna meg az esküvő, ép, egészséges, vidám lelkű, becsületes szívű, szeretni tudó férjet kapott volna.

Az a fiatalember, a kivel gondolatában foglalkozott, ott ült a szálló háromlábu, kerek asztala mellett és levelet irt haza, vissza a kis városba.

Édes Lenkém!

Nem tudok lefeküdni, mig neked be nem számolok mindenről. E pillanatban édes, mámorító illúzió fogja el lelkemet, hogy te és a néni itt ültök mellettem és én nektek élő szóval mondom el mindazt, a mit leírni akarok. Illúzióm oly erős, hogy látom a mi nagy szobánkat, ott ülünk mind a hárman a kis asztal mellett, a néni kezében kötés, te lehajolsz himzésedre, én meg közöttetek ülve, boldogan mesélem, hogy volt egyszer egy szegény fiu, a ki elindult a nagy városba hirt, dicsőséget és boldogságot keresni... azután... azután visszajött és most itt van közöttetek...

Nem. Én itt ülök egy szálló harmadikemeleti kis szobácskájában és a csukott ablakablakokon keresztül is behallom az óriás város lélekzetvétélét. Az illúzió szétfoszlott, én nem vagyok köztetek, most már tudom. A villámos körte hideg, éles fényénél vetem a csuf betűket papírra, ha kiéreznétek belőle szívem dobogását, lelkem epekedését utánatok, értetek.

Hát csak mindent sorjába, édes Lenkém. A mint megérkeztem a pályaházba, rögtön találkoztam a mi hires, nagy festőnkkal, Dózsa Miklóssal. Igen szives és jó volt irányomba, már éppen be akartam neki vallani, hogy micsoda ambíciók hoztak föl Pestre, de olyan hangon beszélt az írókról, meg az irodalomról, hogy torkomon akadt a szó. Azonfelül meg így gondolkoztam: az efajta vallomást az ilyen hires, befolyásos emberek félremagyarázzák, még azt hiheti, hogy pártfogását kérem. Csak az esetleges föltevésre is vérbe borult az arcom, mert vagy érnek azok a dolgok ládám alján valamit, vagy én csalódtam magamban. Tévedni nem bűn, csak szerencsétlenség, nagy fájdalom lesz rám nézve csalódásom konzekvenciáját viselni, de a fájdalomhoz legalább ne járuljon gunyos megalázás, szégyen, mert elvégre is ezt semmi körülmények közt nem érdemlem.

Pár nap múlva mindent meg fogok tudni. Dolgozataimat rendbeszedve, elviszem egy szerkesztőnek... mindegy, akármelyik... Az igazságos, elfogulatlan, szigorú kritikát bármelyiktől meg fogom kapni, egyebet nem is kívánok. Rád gondolok, édesem, ki annyiszor buzdítottál, bátorítottál.

Hidd el, magam is hiszem, hogy lesz belőlem valami. És tudod, mi hiányzik ahhoz, hogy tehetségem igazán erőre kapjon? A szerelem. Te veled nyíltan szólhatok, hiszen ha hugom volnál sem lehetnél igazabb testvérem, te veled nyíltan beszélek, - de a néni előtt nem kell levelemnek ezt a részét fölolvassnod, - szeretnék szeretni. Megismerni a szerelmet a maga elragadó, bűbájos mivoltában, elementáris erejében, pusztító szenvedelmével. Igen, az asszony hiányzik lelkemből, az asszony, a ki nélkül mégsem lehet alkotni, hidd el nekem! Nem írhatok neked erről a dolgról többet, mert akármilyen okos, bölcs és finomlelkű, mégis csak leány vagy. De hiszem, hogy meg fogom lelni lelkemnek jobbik felét, szívemnek inspirálóját, azt akartam mondani, hogy a múzsámat, de még nincs jogom e szót leírni.

De lesz, édes Lenkém, én már érzem, hogy lesz. Ugy-e, örülni fogsz boldogságomnak, mely, azt hiszem, a dicsőséget, a hirt, minden álmomat meghozza magával? Oh, miért is nem vagy itt mellettem, hogy beszélhetnék veled. Írásban ez nem megy sehogysem. Tele van a lelkem és reszket utánad. Sokszor gondolkoztam már azon, hogy mi lenne az életem nélküled és sehogy sem bírtam elképzelni? Tudod-e, hogy érzelmeim, gondolataim csak akkor kezdenek értéket nyerni előttem, ha veled közölhetem. Nem testvérem vagy te nekem édes, hanem barátom.

Most tudom, hogy kinevetsz és azt mondod, érzelgek. Nos, ne neved, nem folytatom tovább. Még csak annyit, hogy láttam a te hajdani iskolatársnődöt, - a kiről annyit beszéltél nekem, - Berényi Piroskát...

Nagyon szép leány, te talán nem is tudod, hogy első primadonnája az operett-színháznak. Bizony, a te iskolatársnőd, a ki oly elmés, cinikus, fájdalmas leveleket írogatott neked, emlékezel még?

Most pedig Isten veled. A néninek csókold meg kezét helyettem is és gondoljatok rám, ki itt az idegenben is teljesen a tietek vagyok.

Dénes.

II.

Miklós Dénes kissé későn ébredt föl kábult, mély álmából, de aztán annál gyorsabban kezdett öltözködni. Mindenáron nyugodt, higgadt szeretett volna maradni, de szive vad erővel, viharosan dobogott, ez volt az ő *nagy napja*, legalább úgy hitte, hogy ez az.

A nagy nap elég prózai munkával kezdődött, Dénes reggeli után rögtön lakás után nézett. Ez a szállóbeli élet semmiképpen sem az ő viszonyaihoz illő mulatság. A nénire, Lenke édesanyjára gondolt, a ki eddig neveltette, ki szűk jövedelméből is mindig gondoskodott róla. De ennek nem szabad tovább így menni... hiszen ő már férfi... ki ott ládája alján utlevelet hord magával, utlevelet, melynek jegyében bizton kopogtathat a hir, a dicsőség, az elismerés hétszeres lakattal elzárt kapuján.

Ödöngött egyik utcáról a másikra s a kis fehér cédulákat tanulmányozta. Egypár házba be is nézett, de aztán megint csak kijött belőle. Némelyik helyen megijesztette a háziasszony szapora nyelve, más helyen a nagyszámu gyermekereg, mely piszkosan, lármásan hancurozott az előszobában, harmadik helyt a szoba nem éppen korrekt tisztasága keltett benne bizalmatlanságot. Végre mégis megállt egy helyütt. Kedves, kis, világos fészek volt, igen csöndes, szinte falusias, utcára nyíló ablakkal. Egyik sarokban tiszta ripszgarnitúra, az ablak mellett meg - s ez bájolta el végképpen Miklós Dénes szívét, - íróasztal. A hónapos szobák fejedelemasszonya lehetett volna ez a kis fészek, ha ugyan e demokratikus, modern intézménynél helyén való lenne a legitimitást emlegetni.

Egy kis szöske, 13-14 éves leánygyermek vezette be Dénest. Csak éppen kinyitotta előtte az ajtót és nyomban ki is szaladt, az ajtóból egyszerre csak visszafordult, bedugta bájos, szöske fejét és bekiabált:

- Beküldöm Ilonkát.

Miklós Dénes még felelni akart valamit, de a kis szöske baba már eltűnt. Azzal az elhatározással állt meg a szoba közepén, hogy ha csak lehetséges, itt marad. Kedves, otthonos, barátságos volt itt minden, még a levegő is. Mert minden lakás bizonyos karaktert visel magán és nem oktan, nem helytelen, nem haszontalan pszichológia az, mely e rejtelmek nyitját kutatja. Ugyanazon butor, ugyanazon négy fal közt más lesz, ha egy fiatal leány lakik benne és megint más, ha egy mogorva agglegény birja.

Ki tudja, az életteleneknek nevezett tárgyaktól, nem-e csak a mi szivtelen gögünk tagadja meg a lelket? Lehet-e teljesen lelketlen a holmi, a mi bennünket körülvesz, mikor magán viseli álmaink, könyeink, mosolyaink, reményünk és kétségbeesésünk nyomát? A boldogtalan ember sóhajai mellett más formát nyer ugyanaz a négy fal, ugyanaz a butor, mint egy bájos fiatal leány bolondos álmai, nevető csicsergése mellett.

Az ajtó kinyílt, egy magas, finom termetű, halvány arcú leány lépett be rajta. Dénes az első percben tisztában volt vele, hogy e bájos teremtes maga a megtettesült szívjóság és érzékenység. Barna hajának valami különös, aranyos zománca volt, ezt a szép, dús haját egyszerűen halántékára fésülte, ami még szelidebb kifejezést adott álmodozó, mély, sötétkék szemének. Halvány, ovális arca, finom metszésű pici szája, végtelenül bájos kis álla volt. A termete talán tulságosan is vékony volt, de arcához valahogy illett ez a kis fogyatékoság, komolyan nézett föl az előtte álló fiatalemberre, a ki mélyen meghajtotta magát:

- Miklós Dénes vagyok, ezt a szobát szeretném bérbe venni, ha sziveskednék megmondani az árát.

A leány halvány arca egy árnyalattal pirosabb lett, mikor felelt:

- A papa huszonöt forintba hagyta meg az árát.
- Ez esetben én még ma kiveszem a szobát.
- Bocsánat, uram, nem lenne szives estefelé még egyszer feljönni, hogy a papával is beszéljen róla?
- Sőt, a melyik órában parancsolja.
- A papa hat óra után már itthon van.

A fiatal leány olyan mozdulatot tett, melyből Miklósy Dénes megérthette, hogy ha nem akar tolakodónak látszani, hát most már okvetetlenül mennie kell.

- Alázatos szolgája vagyok, kisasszony.
- Isten önnel, uram.

Milyen kedves, milyen gyönyörű teremtés!... És az a kis szöske gyermek... meg az egész lakás... Remélem, nem lesz kifogásuk ellenem? A papa szigorú szeme előtt kell nemsokára állnom, kíváncsi vagyok, meg tudom-e nyerni a papa tetszését? Nevetséges, mintha nem volna elég hónapos szoba Budapesten... De én már ehhez ragaszkodom, talán mert olyan körülményesen, olyan nagy utánjárással lehet megkapni?... Ezek az emberek úgy viselik magukat, mintha nekem tennének szivességet azzal, hogy házukba fogadnak és nevetséges, de nekem úgy tetszik, hogy ezeknek az embereknek igazuk van.

Egyszerre csak hirtelen megállt, a belváros egy nagy, fényes kirakatában sok-sok arcképet látott. A sok arckép, - kisebb-nagyobb, mind - mind egy föltűnően szép, tiszta arcú, édes mosolygású nőt ábrázolt... Berényi Piroskát...

Dénesnek egyszerre lángba borult az arca, kimondhatatlanul nagy, intenzív szégyenkezést érzett. Egypár fotográfia trikós, vagy görög mitoszi jelmezekben ábrázolta a primadonnát, az asszonyi szépségből itt bizony kevés maradt elrejtve, igen kevés... és Dénes úgy érezte, mintha egy brutális kéz hirtelen, erősen arcul csapta volna, olyan éles fájdalom gyötörte, hogy maga is megdöbbsent tőle, tűzbe borult az arca, egész teste, a mint látta, hogy sok szemtelen, bábósz kíváncsi ember nézi a képeket. És Miklósy Dénes úgy érezte, mintha valami hallatlan, letörölhetetlen, örökös sértés érte volna szívéét, lelkét, sirni szeretett volna fájdalmában. Ezt a huszonkét éves gyermeket valóban igen kevés választotta el attól, hogy hangos zokogásra ne fakadjon, ha legalább tudná, miért...

Nem, még nem tudta. Dühvel, égő, haragos gyűlölettel fordított hátat a kirakatnak és tovább indult, véresre harapta ajkát, míg ezt mormogta magában:

- Dózsa nem akarta megmondani, biztosan szeretője az az ember, gazdag ember és gróf... mindjárt megfojt az undor...

Aztán fájdalmas gyűlölködéssel még ezt is hozzátette:

- Ha ez a leány nyomorult, akkor nincs is már tisztességes nő itt sehol, nincs... nincs...

Ahogy kimondta emberkáromlását, fiatal, karcsú leány sietett el mellette. Aranyos, barna haján csillogott az őszi napsugár, keztyűs kis kezével összefogta fekete szoknyáját, kék szeme egy pillanatig ismerősként pihent meg a fiatalemberen, a ki rögtön lekapta kalapját, hiszen ez Ilonka kisasszony, kinél délelőtt lakást nézett.

A leány bólintott fejével, a fiatalember szívében már nem dult oly nagy mértékben az ádáz keserűség, ellenben arra gondolt, vajjon mi lesz a lakással, megtetszik-e majd a szigorú papának?

Estefelé már valósággal drukkolt, mint a vizsgájára készülő diák. A lakás előtt nevetve konstataálta, hogy erősen ver a szíve. A szőke kis baba helyett most egy morcos cselédleány nyitott ajtót és egyenesen az ebédlőbe vezette. Dénes körülnézett, szép, tágas szoba volt, de az egyik sarok üres, teljesen üres. Dénes valahogy megsejtette, hogy ez a hely volt a ripsz-garnitúra helye, mely most a másik szobában áll, abban a szobában, melyet ő okvetetlenül ki akar venni. A ripsz-garnitúra kétségtelenül csalogatóvá tette ama kiadó szobát és mégis Miklósy Dénes sóhajtott. Arra gondolt, hogy a garnitúra e tágas szobában amolyan szalónfélet képviselt, erre ültette a család vendégeit, a tükör mellett egy kis asztal állt, nyilván ez lehetett a miniatűr szalon középpontja, erre szolgálták föl a teát a kisasszonyok; szegény leányok, most ő miatta fogják nélkülözni e polgári háztartás egyetlen nagyvilági készülékét.

Sajnálkozásából komoly *jó estét* riasztotta föl. Egy kistermetű, őszes, öreg ur állt előtte, arcára komoly szigorúságot akart erőszakolni, de szemében annyi jóság, kedvesség, szelidség volt, hogy igyekezete teljesen kárba veszett. Miklósy Dénes a szigorú komolyságot észre sem vette, ellenben lelke mélyén örvendezve konstataálta, hogy ez a legszeretreméltóbb, legbecsületesebb öreg arc, kit életében látott.

- Miklósy Dénes vagyok, - mondta udvarias meghajlással, - a szobát szeretném kivenni, a kisasszony mondta...

- Igen, igen, - szakította félbe az öreg ur, - én meg Kun Sándor vagyok. Ha ön csakugyan úgy gondolja, én azt hiszem, nem lesz kifogásunk egymás ellen. A bért már tudja?

- Huszonöt forint és én örömmel megadom.

Az öreg urnak mintha nem lett volna inyére ez a nagy készség.

- Nem gondolja, Miklósy ur, - kezdte rövid töprenkedés után, - hogy ez a szoba talán drága egy kicsit?

Dénes bámulva nézett Kun urra.

- Hogy drága volna, uram? Nem, éppenséggel nem, hiszen ez a szoba oly kedves.

- Igen, igen, - Kun ur már most üstökét vakarta, - de huszonöt forint sok pénz ám.

Dénesben még a lélekzet is megállt. Egy lakáskiadótól ilyen beszédet nem várt, azonfölül föllázadt benne a megsértett igazságérzet és teljes erejéből védelmébe vette az ócsárolt szobát.

- Bocsásson meg, uram, - mondta olyan komoly arccal, mintha lovagias ügyet rendezne el, - nekem úgy tetszik, hogy ön igazágtalan azzal a kedves kis szobával szemben, én részemről el vagyok tőle ragadtatva és semmi árt sem sajnálnék érte.

Kun ur most már kínos zavarban égett, végre hirtelen közel lépett a fiatalemberhez, kezét vállára tette, mint a ki gyors és elkerülhetetlen vallomásra szánta el magát.

- Miklósy ur, - mondta, - én tartozom önnek egy vallomással. A szobát husz forintért akarom adni, ennyiben állapotunk meg, de mivel tudtam, hogy a bérlők mindig alkudozni szoktak, öt forinttal többet kértünk. Ön nem alkudott, így én vagyok kénytelen megmondani, hogy a becsületes ára husz forint, sem több, sem kevesebb, punktum.

Nagy teher esett le lelkéről, hogy ezt elmondta. Dénes meg nem állta, hogy el ne kacagja magát. Aztán hirtelen megijedt, nem sértette-e meg Kun urat? Nem, az is vele nevetett, jóízűen, teljes lélekkel, ahogy csak a tiszta szívé, gyermekesen naiv lelkületű öreg urak tudnak nevetni.

E pár perc alatt tisztában voltak már egymás jellemével, szokásaival, gondolkozásával teljesen. Miklósy Dénes tudta, hogy Kun urnál jobb, derekabb, becsületesebb ember még nem taposta ezt a sáros földtekét, az öreg ur pedig úgy vonzódott Déneshez, mintha tulajdon gyermeke volna.

Másnap beköltözött szobájába. Természetesen mitsem sejtve az előzetes, izgatott tárgyalásokból, melyek beköltözését megelőzték.

Alig tette ki a lábát az előszoba ajtaján, az ajtó kinyílt, három barna, édes leányfő kukkantott be rajta, aztán látván, hogy nincs veszedelem, szélvészfélegként rohanták meg az öreg urat.

- Papa, hát ide vetted? Igazán?

Az egyik a nyakába ugrott, a másik a karjába fogódzott, a harmadik doromboló cica módjára simult hozzá. Az ostromállapot ki tudja meddig tart, ha az ajtóban meg nem jelenik Ilonka sugár alakja:

- Ugyan, hagytok békét a szegény papának, de még ilyen lármát csapni...

A papa egyszerre megszabadult kedves kis kinzóitól, de Mariska még a szoba közepén is ujjongva kiabált:

- Ki van adva a szoba! Ki van adva a szoba!

- Ha ezzel az indus harckialtással azt akarod elérni, hogy mindnyájan megsiketüljünk, úgy ez nagyon hamar megtörténhetik, - mosolygott Ilonka.

- Ilonkának igaza van, - jegyezte meg Alice, a ki nagyon szeretett előkelősködni és az arisztokrata bálokról szóló tudósításnak nem volt buzgóbb olvasója nála. - Mariska nagyon nevetlen.

- Ejha, - kacagott Mariska, - Alice mint illemtanár, nem is rossz.

- Egy comme il faut leány nem ad ilyen hangos kifejezést örömének, vagy bánatának, az előkelő világ leányai sohasem ujjonganak, sohasem csodálkoznak, soha nincsenek meglepetve.

- De jól tudod kincsem, - nevetett Kun ur.

- Attól félek kedves Alice, te tulságosan sokat foglalkozol az előkelő világgal, - mondta komolyan Ilonka, - a mi nem zárja ki azt, hogy Mariska kissé halkabban is örülhetne, de hát csakugyan perfekt a dolog, apa?

- Igán, kis leányom. Ez a jóra való fiatalember kivette a szobát.

- Biztos vagy benne, hogy jóra való? - kérdezte Ilonka.

- Én biztos vagyok, - kiáltott föl hirtelen Mariska.

- Én is, - mondta a legkisebb, a kis szösze Zsuzsa.

- Nos, hát a bizalom megvan, - mondta jókedvűen Kun ur, - remélem, az új lakos meg is fog felelni ennek a nagy tisztességnek, de most nekem még egy kis irnivalóm van, gyujtsátok meg a másik szobában a lámpát.

A papa visszavonult, a négy leány meg letelepedett az asztal mellé. Ilonka levette az ebédlőasztalról a plüstkakart és gondosan összehajtogatta, aztán varrást vett kezébe és szép, finom fejét lehajtva, gyorsan kezdett öltögetni.

A lámpa kedves, barátságos, sárga fénye bevilágítja a négy kedves leányfőt. A szoba többi része sötét. Mert, hajh, takarékoskodni kell, s a nagy függőlámpák csak ünnepnapkor vagy

vendég tiszteletére gyújtják meg. Máskülönben a dolgozó, asztali lámpa világossága is elég, a négy, kedves, fiatal főt egész fényözönnel borítja, a szoba többi része sötét, de hát ki törődik vele?

Ilonka varr, Alice, a tizenhat éves, előkelő Aliee francia gyakorlatot ír. A két évvel fiatalabb Mariska számtandolgozatára hajlik, míg a tizenhárom éves Zsuzsa szabadkézi rajzot csinál... mélységes csönd...

- Ilonka, ez a Miklósy ur szép ember ám!

- Ejnye, beh megnézted, - nevet Ilonka.

- Hiszen én nyitottam neki ajtót.

- Hogy aztán mint a nyíl szaladj el előle vörösre gyult arcoddal és kócos hajaddal.

- De, Ilonka, hiszen empir-kötő volt előttem s Alice azt mondta, hogy ilyenben nem illik vendéget fogadni.

- Oh, Istenem, csak ne duruzsolnátok annyit, - jajgat Mariska, - megint azt irtam, hogy $a+a=a^2$.

Ilonka a szigorú biró kérlelhetetlen hangján közbeszól:

- Mariskának igaza van. Csönd legyen gyermekek!

Elhallgatnak, de azért gondolatban mindnyájan vele foglalkoznak, még a duzzogó Mariska is. Alice biztosra veszi, hogy gróf, ki pusztá szeszélyből, álnév alatt hónapos szobákat bérel, Zsuzsa pedig szent fogadást tesz, hogy ezentúl mindig rendesen fog öltözködni, hiszen nem lesznek többet egyedül, idegen ember van a háznál... fiatalember, szép ember...

A szemközti falról rájuk mosolyog egy édes, szép asszony arcképe. Az anya, a kit két év előtt temettek el, kit most is mindennap megsiratnak, de csak külön-külön, ha egyedül vannak, egyik sem akarja a másik lelkét szomorítani. A szép szerető arc szeme aggódó gonddal néz rájuk: édes kis árva leányaim, egyedül hagytalak benneteket, mikor éppen legnagyobb szükségetek volna rám. Egyedül hagytalak a világban, mely tele van bűnnel, nyomorusággal, szenvedéssel... Míg itt ültök a lámpa sárgás, szelid fényénél, még nem is sejtitek, hogy ott künt milyen az élet, nem ismeritek a gazdagok szivtelenségét, a szegények nyomorultságát, a sárt, a piszkot, a bűnt, az életet. Legyen ez a sárga világosság egy szent büvkör és ne jusson el hozzátok e sok fürtelemből soha semmi.

III.

Kun Sándor ezelőtt tiz évvel még jómódu, gazdálkodó ember volt, ki szép feleségével együtt békességben és nagy boldogságban élt lent egy nagy pusztán. Ezelőtt tiz évvel történt a katasztrófa, mely nemcsak vagyontól fosztotta meg, hanem életüket is kikököcsöztette rendes, biztos folyásából s a már dereshaju embernek újra kellett kezdeni az élettől való küzdelmet.

Ha magáért kell kezdeni a harcot, valószínűleg nem lett volna elég ereje hozzá, de ott volt felesége, négy kis leánya, kikért fölvette volna a keresztet, ha még százszor súlyosabb is.

Felköltözött Budapestre és valami állás után nézett. Nagy összeköttetései voltak s biztosan jutott is volna neki valami jófajta sine cura, hanem Kun Sándor egész életében szinte fanatikusa volt a tulságbavitt becsületérzésnek. Ezekben a dolgokban tántorithatatlan volt, mint egy középkori lovag és érzékeny, mint egy szemérmes tizenöt éves leányka. Békét hagyott hát befolyásos barátainak és tisztán magára, kvalifikációjára, képességére támaszkodva, járt állás után. Csodák-csodája így, minden segítség nélkül is bejutott a minisztériumba. Az államtitkár aznap nagyon boszus volt a sok protegáló levélre, a kisebb meg nagyobb urak szemérmetlen követeléseire, a képviselők zaklatására, kapta magát, kinevezte azt az embert, kinek becsületes, nyílt arcán, rokonszenves uri modorán kívül, nem volt semmi más ajánlása.

Az életük immár biztosítva volt, természetesen igen szükösen. Kétezer forint évi jövedelemből elég, ha az ember a házbért, meg a mészárosot fizetheti pontosan. De mintha Kunék nem is vágytak volna egyébre. Az asszony, bár még fiatal és szép volt s bár uri körben előkelő nevelést kapott, rögtön lemondott minden igényről. Lemondása nem az a szenvedő mártíronmeztagság volt, mely a szerető férjnek nagyobb fájdalmat szokott okozni minden követelőzésnél. Kunné mosolyogva, kedvesen, minden póz nélkül hozta meg ez áldozatot. Egyetlen kivánsága az volt, - s ebben a jó asszony semmiképpen sem engedett, - hogy leányai finom, uri nevelést kapjanak.

Két évvel ezelőtt egy csuf, esős őszi napon meghült s egy hét mulva már teritón feküdt. Voltaképpen halálos betegség csiráját hordozta ő magában attól a naptól kezdve, hogy férje birtokát elhagyták.

Kun Sándor egyetlen öcscse, egy szerencsétlen pillanatban belebolondult egy ugynevezett érdekes asszonyba. A szép asszony érdekessége minden pisztolylövéssel, vagy törvényszéki tárgyalással csak növekedett, de Kun Sándort tönkretette. Öcscse, az ő imádott Imre öcscse, váltót hamisított nevére és Kun Sándor mindenét eladta, hogy a még mindig imádott testvért, meg apjának tiszta, becsületes nevét megmentse. A név tiszta maradt. A fiatalember azonban nem bírta elviselni a lelki gyötrelmeket, éjjel-nappal a tönkretett család sorsa kinozta, nem kellett már neki sem szerelem, sem érdekes asszony és elviselhetetlen kinoktól marcangolva, egy éjjel föbelötte magát.

Ha mintaszerű, példás életet élt és hősi halált halt volna, akkor sem sirathatják meg jobban. Bátyja hónapokig teljesen apatikus volt, sógornője meg a gyermekek könnyes szemmel beszéltek róla, elfeledve, megbocsátva, hogy koldusbotra juttatta őket.

...Most már mindennek vége, az áldott lelkü, édes asszony ott feküdt a ravatalon és Kun Sándor a szenvedések özönével azt gondolta, hogy rá nézve most vége mindennek és élete elvesztette célját, ebben a pillanatban megérintette vállát valaki és meglepetten nézett hátra.

Leánya állt előtte, Ilonka. Halvány arca, kisírt, száraz, égő szeme, görcsösen megránduló ajka mutatta, hogy mennyire szenved. De arcán valami új kifejezés látszott, melyet Kun nem ismert még, mely nagy fájdalom mellett is csodálattal töltötte el.

Ilonka mindig kedveltjük volt, a legtöbb szülőnek megvan ez a kis gyöngesége. Valami belső, mély, nagy vonzódás első gyermekéhez. Ez a vonzódás oly könnyen érthető, ha elgondolja az ember, hogy az a gyermek volt tanuja, élő bizonyosága a legnagyobb, legszenvedelmesebb szerelemnek. Ehhez a gyermekhez fűződik a legtöbb ábránd, remény és valami szent, rejtelmű misztérium.

Ilonkát is ez a megkülönböztetett szeretet vette körül. Ha mégis panaszkodtak rá szülői, úgy az csak nagy, szinte a betegségig kifejtett érzékenysége miatt történt. Olyan finom, mimóza-lelkű teremtés volt, a ki szinte predesztinálva van a szenvedésre, a csalódásra, a boldogtalanságra.

A mi most meglepte Kun Sándort leánya arcán, az az elszánt, törhetetlen energia kifejezése volt. Ez már nem az érzékeny lelkű, remegő szívű, minden pillanatban sirásra kész kis leány. Komoly, fájdalmas arcú, de elszánt, energikus hölgy állt vele szemben és Kun jól látta e percben, hogy a nagy csapás óriás változást okozott leánya lelkében.

És egy pillanat alatt megértette azt is, hogy neki, az apának, nincs joga belemerülni önző fájdalmába. Egy pillanat alatt újra a régi, kötelességéhez tántoríthatatlanul ragaszkodó férfi lett. Megértette, hogy itt van életének célja, fölnevelni leányait, örködni fölöttük és gondoskodni róluk.

És ebben a nagyvárosban, hol mindenki ismeretlen és közömbös alak a mellette elrohanónak, csodálatosan bájos, édes, poétikus kis fészek volt az ő lakásuk. Belső, mély, igaz szeretet kötötte össze őket és ha megvolt a gond, a kellemetlenség, a bosszúság is, hogy elenyészett mindez a sok baj, ha ott ültek az asztal körül, a lámpa sárga fénye meg bevilágította azt a négy bájos, fiatal leányfőt, a mint mindenik munkájára hajolva dolgozik.

Óh, bizony nem csupán poézis az élet. Ilonkának eszébe jut, hogy a morcos cselédleány nem nagyon akarja respektálni az ő gazdasszonyi méltóságát, tegnap egész határozottan kijelentette, hogy még az igazi, a kövér nagyságák sem mertek az ő dolgaiba beleavatkozni és őt nem dirigálja egy ilyen inci-finci, vékony kisasszony.

Az előkelő világért rajongó Alice arra gondolt, hogy álljon bosszút iskolatársnőjén, Emmán, egy nyugalmazott ezredes leányán, ki mindenkire ajkát bityesztette és folyton arról beszélt, hogy az ő mamája bárónő.

Pár perc múlva diadalmasan emelte föl fejét. *Pompás* kis bosszúterv született agyában. Alicenak mindig remek magyar dolgozatai voltak, - hajh, ő öt év óta ír naplót és ez tudvalevőleg roppantul kiműveli a stílust, - Emma pedig soha sem volt képes egy bővített mondatot a saját agyából kieszelni. Ha valami írásbeli föladat volt, csodálatosképpen engedett is göggéből és megfélelkezve előkelő származásáról, hol egyik, hol másik leánynál koldult dolgozatért. Alice elhatározta, hogy a mostani föladatot: *A tél örömei* című értekezést kérés nélkül megírja neki és e lesújtó, szellemes gúny kíséretében adja át:

- Tiszteltetem kedves papáját, az ezredes urat, és méltóságos mamáját a bárónőt.

Roppant hatásosnak találta ötletét és lehajolva munkájára, most már vigán dolgozott tovább.

Bizonyára a másik két kis leánynak is megvolt a maga baja, Mariska sehogysem bírja azt a makacsul bujdokló X-et és az udvariatlan Y-t megtalálni, Zsuzsa tizenhároméves szívét az empirkötő bántja... vajjon mit gondol most róla Miklósy Dénes? Legalább a kék ruha lett volna rajta, vagy ha ez nem, a haját simította volna le egy kicsit...

És mégis, e sok baj, gond, aggodalom mellett is, én merem állítani, hogy nem volt Budapesten ilyen boldog, kedves, vidám lakás, mint a Kun Sándoré, hogy soha még semmiféle lámpa kedvesebb, finomabb, ártatlanabb négy leányfejet nem világított meg, mint ez, a mely most ott állt az ebédlőasztal közepén.

Pár héttel ezelőtt történt, hogy Ilonka, ki mindenáron azon volt, hogy kimélje édesatyját, így szólt:

- Apus, te még külön délutáni munkát is hozol magaddal, ez nem járja, ez téged nagyon kimerít.

- De hát másképpen nem birunk megélni, kis lányom.

- Dehogyan nem. Összebb fogjuk magunkat huzni.

Egypár percig gondolkozott, de bármint töprenkedett, nem talált a szűk háztartásban semmi olyast, a mit összebb lehetne huzni.

De aztán egyszerre fölkiáltott:

- Apus, minek nekünk ez a nagy lakás?

Szép, négyszobás lakásuk volt, egy kicsit csakugyan drága az ő jövedelmükhöz képest, de Kun Sándor elborult arccal mondta:

- A lakástól nem akarok megválni, legalább még most nem.

Ilonkának is könybe borult a szeme, de hogyan is lehetne ezt a helyet csak úgy könnyedén otthagyni, ezt a helyet, hol a drága halott kiszenvedett.

- Jól van, - kezdte újra a leány, - de talán kiadhatnánk egy szobát?

Ez ellen is volt egypár szava az öreg urnak, de végre mégis beleegyezett. Alicenak volt a legszebb írása, hát az ő gömbölyű betűi tudatták mindazokkal, a kiket illetett, hogy itt a házban a második emeleten egy butorozott szoba kiadó.

Jöttek is aspiránsok, de a Kun ur követeléseinek, ki a vétó-jogot a maga számára fönntartotta, egy sem felelt meg. Nem az árban nem tudtak megegyezni, de Kun Sándor valóságos erkölcsrendőri kihallgatás alá fogta az aspiránsokat, kik ijedten menekültek az öreg ur szigorú kérdései elől.

A Miklósy Dénes arca azonban az első pillanatra megtetszett neki. Föltétlenül megbizott ebben a jóképű, finom modoru fiatalemberben. Az alku, mint láttuk, elég gyorsan és sajátságosan ment végbe, az öreg ur meglelégedése, a leányok ujjongása közepett vonult be Miklósy Dénes Kun Sándorékhoz.

IV.

Édes Lenkém, szemrehányásodnak, - nem tagadom, - megvan a maga alapja, két hete vagyok itt és még mindig nem tettem semmit, mert azt csak nem nevezhetem valaminek, hogy beiratkoztam a jogra harmadéves hallgatónak.

Ha hallanád, mennyiszer vádolom magamat, de a döntő lépés előtt mindig megrettenek. Valami különös, mondhatnám beteges érzékenység tart vissza mindig, mikor utamra indulnék. Ha a te lelkierőd, a te szived, a te bizalmad volna itt mellettem, de itt állok magamban, körülöttem mindenütt csak idegen, közömbös emberek, ládám fenekén egypár ív papiros, ma még azt hiszem, utlevél a halhatatlanságra, holnap már talán kegyetlenül vágják a szemembe, hitvány semmiségek. Mert hallgass meg, Lenke, te tudod, hogy őszintén beszélek, én az írást sohasem tudtam kenyérkereső pályának nézni, vagy kedves mesterségnek tartani, mely arra való, hogy a felnőtt emberek lelkét, mesékkel álomba ringassa. A szivemben olthatatlan, szent, forró lelkesedés ég, lehet, hogy nincs semmi talentumom, de ez a szent tűz, ez megvan bennem, ez az enyém, ez igazi. Ezt a szent tüzet semmiféle ideális, vagy anyagi ürügy alatt elfecsérelni nem fogom.

Emlékszel-e még levelemre, melyet a szálló kis asztalán írtam, akkor-akkor nagyon erőt vett rajtam a magánosság érzése és nem tudom, kiolvastátok-e levelemből, de abban a pillanatban a legelhagyottabb, legszerencsétlenebb teremtésnek éreztem magam. Azóta már sok minden megváltozott. Írtam már neked Kunékról és arról, hogy milyen jól érzem magam e kedves, kis család körében. A legidősebb leány, Ilonka, gondolom tizenkilenc-husz éves lehet, végtelenül finom, édes, meleg lelkű teremtés, és magam sem tudom, hogy mi történt velem, de egypár nap múlva, már mint jóbarátok beszélünk mindentről. Ő csak engem akart hallani, beszéltem neki rólatok, az otthonról, a kis faluról, a nagy kertről, de ő különösen irántad érdeklődött: szép vagy-e, magas, karcsu? Szőke vagy barna? Végre is elővettem arcképedet, pár pillanatig bámulva nézett rád, aztán fölkiáltott: nini, hiszen nekem is van ehhez hasonló képem, én rajzoltam az iskolában.

Kihozott egy rajzot. Gipszről rajzolt, kisleányos munka, de elég ügyes. Mentül tovább néztem, annál több hasonlatosságot láttam az arcképed és az Ilonka rajza közt, aztán megkérdeztem:

- Hát aztán, miféle gipszszobor volt, a miről ezt lerajzolta?

Elkacagta magát és kedvesen kötekedni kezdett velem:

- Hát még ezt sem tudja? Nem ismeri meg, szent Isten, milyen műveletlen maga, hiszen ez a Pallas Athene szobra.

Még egyszer megnéztem a rajzot. Hát igen, a magas, nyílt homlok, a szemvágás, az arcmetszet ugyanaz, de az én kedves Lenkémnek nincs olyan komoly álla, nem, az arc alsó része egy szikrát sem hasonlít a szigoru istennőhöz, és meg is mondtam azt kedves kis barátnőmnek.

- Igaza van, - tette hozzá komolyon, - ő kedvesebb, mint ez a komoly, szigoru isten-asszony, én így ismeretlenül is nagyon szeretem őt.

Berényi Piroskáról tudakozódol, hogy nem beszéltem-e valahol vele? Tudod, hogyha nem ismernélek, azt hinném, gunyolódni akarsz velem. Hogy jut egy ilyen magamfajta

szegény ember, a főváros legünnepeltebb színésznőjéhez? De hát te nem ismered a pesti életet és Berényi Piroskában még mindig a te hajdani iskolatársnődet látod, a tiszta, szép, ártatlan leányt... Ha tudnád, milyen gyalázatos, csunya dolgok keringenek itt mindenütt, minden körben róla, ha fele, ha negyede, ha századrésze igaz is ezeknek az ocsmányságoknak, az is szörnyű... néha úgy elfog az undor, hogy reszket belé az egész testem. Fehér, finom arcára, büszke tekintetére gondolok és azt mondom, lehetetlen... Aztán meg elmegyek a kirakatok elé, hol trikós, félmeztelen képeit bámulja, veszi a ronda, vigyorgó csöcselék, beteg vagyok az ilyen séták után és a sátán kényszerít rá, hogy mégis elmenjek a kirakatok elé, szégyentől égő arccal nézni, hogy hová jutott az a nő, kit te úgy említettél nekem mindig: „a barátnőm”.

Talán csakis ez fáj nekem az egész dologban, hiszen nem is ismerem ezt a nőt. Mi közöm nekem szégyenteljes dicsőségéhez, ocsmány híréhez, gyalázattal egybekötött diadalaihoz?! A multkor láttam egy operetben, ő játszott, így természetesen telt ház volt. Száz meg száz gukker meredt rá, ő pedig dalolt, játszott, tréfált, táncolt, elfogulatlanul, mosolyogva, olyan szép volt, olyan csodálatosan szép... De oly kevéssé hasonlított ahhoz a büszke, hideg tekintetű leányhoz, kit megérkezésem estéjén Kereszty gróffal láttam beszállni egy kocsiba. Az egy megközelíthetetlen, fönséges nőalak volt, ez pedig játszott, kacérkodott, csábitott minden pillantásával, minden arcvonásával, minden izmával. Valami különös, forró láz futott végig a nézőtérén, ez a nő ezer emberrel képes egyszerre szerelmeskedni, most, mikor egy hirtelen mozdulatára minden férfi megrezzent és biztosra vette, hogy ez a leány az övé, neki játszik, neki beszél... Az asszonyok elsápadtak fájdalmas haragjukban, de minthogy ők mindig okosabbak a férfiaknál, pár pillanat múlva már barátságos mosolylyal nézték a primadonnát, ki egy és ugyanazon pillanatban ezer férfit tud lóvá tenni. A férfiak még föl sem ébredtek kábultságukból, az asszonyok verték össze először tenyerüket. És ezt én mind jól láttam, engem nem izgattott, nem bolondított a komédia, ocsmánynak, kiszámítottnak, erkölcstelennek láttam az egész dolgot... csak még Kereszty gróf elegáns, őszes fejét pillantottam meg az egyik földszinti páholyban.

Minek is kell nekem ezekről a dolgokról írni? Igaz, te tudakozódtál Berényi Piroskáról, de én meg meghalnék a keserüségtől, ha nem beszélhetnék valakivel nyiltan, őszintén, úgy a hogy érzek. Te vagy az egyetlen, édes Lenkém... testvérem, barátom, mindenem... Még azt a gènet sem érzem, a mit kellene éreznem mint fiatalembernek, ha fiatal leánnyal ilyen dolgokról beszél. Lehet, hogy ez hiba, illetlenség, de én nem tehetek róla. Érzem, hogy te nem vagy olyan, mint más leány és én, ha száz évig élnék, sem érezhetném nő iránt soha azt, a mit irántad érzek. Soha még szerelmesemhez sem tudnék olyan bizalmas lenni, mint hozzád. Ne haragudj hát ezért a sok keserüséget, irok, a mint érzek, őszintén, kendőzetlenül, boldognak érezvén magam, hogy van valakim a világon, a ki engem megért, kivel én lelkem, szivem, érzéseim szerint beszélhetek, mintha csak önmagamnak gyónnék meg.

A hasonlat rossz, én olyan valakinek gyónok, a ki sokkal jobb, nemesebb, okosabb teremtés, mint én vagyok és megbocsát nekem mindenért, még hosszú leveleimért is. Változhatatlan forró szeretetét küldi

Dénes.

A fiatal leány végigolvasta a levelet, s aztán egy mélységes, szomorú sóhajtás tört föl ajkáról. Két keze csüggedten hullt alá ölébe, ő pedig mozdulatlanul, merev pillantással bámult ki a kis ablakon át, a pusztá kertre.

Ősz végén már a természet elvégzi pusztító munkáját, a fák száraz, meztelen galyai fázva, dideregve emelkedtek ki a ködös levegőből, a virágnak, a szinnek, az életnek ott kint már vége, teljesen vége. Vannak ilyen véghetetlen, szomorú pillanatok az életben, mikor az ember biztosra veszi, hogy ez a gyász, ez a hervadás, ez a szomorúság örökkön-örökké fog tartani, hogy nem is lesz többet tavasz soha, soha...

Hirtelen egy hang riasztotta föl álmodozásából:

- Csak nincs baj, Lenke? Miért vagy ilyen szomorú?

A leány fölemelte tiszta, fehér arcát, sűrű, sötét, fekete haja egyszerű kontyban övezte szép fejét és mosolyogva felelt:

- Nem vagyok szomorú, mama, csak gondolkoztam.

- Azt hittem, Dénestől jött valami rossz hír.

- Dehogyan is, Dénes jól van és megengedi, mama, hogy átadjak egy csókot? Az ön számára küldi levelében.

S hogy így fölállt, egész szépségében kitűnt gyönyörű termete, mely talán már nagyon is hódító volt leányalaknak. Valóban minden mozdulatában, hangjában, lépésében volt valami biztos bátorság, mely őt jóval idősebbnek tüntette föl koránál. Idegenek is mindig asszonynak nézték első látásra.

Az öreg Miklósné kiment a szobából. Lenke pedig még egyszer elolvasta Dénes levelét, azután megint csak belemélyedt gondolataiba. Hol kezdődött, miből indult ki ez a szomorú gondolatmenet, immár maga sem tudta volna megmondani, de egyszerre csodálatosképpen ott látta magát az iskola keskeny, kis fapadján, a mint szorongva hajlik könyve fölé. Nem magáért reszket, nem... ő mindig elvégzi kötelességét, hanem barátnőjéért, a szép Berényi Piroskáért, ki megint nem tud egy szót sem leckéjéből.

Aztán fölpillant a mellette ülő Piroskára. Annak arcán nem látszik semmi elfogódottság, szép szürke szemében nyugodt biztosság ül, aranyos szőke haján ingerkedve török meg a nap sugara, mert itt az intézeti egyenruhában ülő gyermekleányon is látszik a csodaszép nő, ki arra van teremtvé, hogy egy félország férfia bolonduljon érte, kor- és rangkülönbség nélkül.

Pedig most nincs oka mosolyogni, Lenke lázas remegésének megvan a maga alapja. A magyar nyelv és irodalom fiatal tanára kinyitja baljóslatu, fekete noteszét, s miután egy darabig csöndben nézegette a neveket, hangosan megszólal:

- Berényi Piroška.

A kis leány föláll, nyugodt, elfogulatlan tekintettel néz a tanár urra, ki önkénytelenül félrefordítja a fejét s egy melankólikus pillantást vet ki a budapesti piszkos utcára, miközben kérdését fölteszi:

- Berényi kisasszony, beszéljen nekem Balassi Bálintról.

A virágénekek szerelmes szivü költője az utókor lelkes honleányaitól megérdemelne legalább annyit, hogy születése helyét és évét tudják, Piroška egyetlen szót sem tudott.

Vagy lehet, hogy valamit tán tud, de nem akar beszélni, ettől a bolondos, hóbortos teremtéstől minden kitelik. Hiszen Lenke sug neki kétségbeesetten, mohó buzgalommal és Piroskának a szemhéja sem rebben meg, hideg nyugalommal, mosolyogva áll helyén, mint a kire ez a dolog abszolút nem tartozik és csak illedelemből nem mutatja, hogy mennyire unatkozik.

- De kisasszony, - fakad ki indulatosan a tanár ur, - ez mégsem járja...

Erre a haragos hangra fölveti szemét Piroska és egyenesen belemosolyog a tanár ur két villámló szemébe. A dühös tanférfiunak teleszökik vérrel az arca, aztán megint elsápad, mintha a hideg borzongatná, végre halkán odaszól a leánynak:

- Üljön le, kisasszony.

Egy szőke, szeplős, nagyorru, sovány leány aztán hibátlanul elfujja a bujdosó lantos szomorú történetét, a tanár ur azonban nem figyel a hibátlanul pergő, csunya kis gépre, hanem azt a pajkos napsugarat követi szemével, mely incselkedve törik meg a Berényi Piroska aranyos-szőke haján.

És az ötperces szünidő alatt alkalmat vesz magának arra, hogy a leányhoz közeledjék, természetesen atyai bölcs tanácsokkal.

- Lássá, Piroska, ez mégsem járja...

- Mi nem járja, tanár ur?

- Hogy maga sohasem tanulja meg az irodalmat. A maga nevével az ilyesmi ám valóságos szégyen. A Berényi Sándor leánya nem tudja Balassi Bálint születése évét.

Piroska föl kacagott. Olyan szép, csengő hangja volt, mintha csak egy kis ezüstharang csilingelt volna itt valahol közelben. A tanár ur elbűvölten hallgatta és alig birt annyira erőt venni magán, hogy kellőleg megbotráncsozzék a fiatal leány kijelentésén.

- Óh, a papa! Biztos vagyok benne, hogy ő keveset törődik az ilyesmivel...

- De Piroska...

- Óh, én ismerem a papát!...

A fiatal leány meggondolatlanul fecsegett tovább, édes, bizalmas, barátságos hangon, és a fiatal professzor az örökléti is elhallgatta volna dallamos, édes hangját:

- De azért ne ítéljen meg engem, tanár ur, nem vagyok én olyan tudatlan, mint hiszi, nem, nem... A számok iránt kevés érzékem van, az már bizonyos, de én szeretem a poétákat, és szeretem Balassát is, mert szomorú, boldogtalan és sehol, sohasem tud nyugodalmat találni. A verseinek nagy részét tudom betéve.

És a nagy folyosó ablaka mellett állva, csodálatos lágy, hajlékony, kissé éneklő hangon mondogatta el egymástután, ama boldogtalan poéta verseit. Nem volt jó szavaló, tulságosan nagy érzéke volt a muzsika, a ritmus iránt, szavalásában a vers zenéje nagyon kihallatszott, de ez a fogyatkozás is illett ezekhez a szomorú, megható poémákhoz.

Csöngettek. A tanár urnak órára kellett menni és ő álmodozva ült katedráján, mialatt a VI. osztályban a kuruc költészetből mondták föl a leckét. A tanár urnak most nem volt eszében sem a dicső Rákóczi, sem a vitéz Bercsényi. A kurucok rettenthetetlen hősei: Ocskay László, Bezerédy, Bottyán, egymástután követhették el mitoszba illő hőstetteiket, - a professzor ur egy kis pajkos napsugárra gondolt, mely incselkedve játszott az aranyhaju, szép leány fején...

Lenke elgondolkozott. Igen, ilyen volt Berényi Piroska. Mindenki szerette, mert szépsége, vidámsága, elragadó, bájos mivolta, minden szívet megnyert rögtön. Nemcsak a férfiakét, az asszonyokét is. Valami istenadta nagy talentum volt a lelkében, a legdrágább, legbecesebb talentum, hogy egyszerre, minden küzdelem nélkül, csak úgy önkéntelenül meg tudott szerezni minden szívet magának.

Lenke nagyon szerette barátnőjét, mikor a Dénes levelét elolvasta, az első percben lelke legmélyéből tiltakozott, nem lehet, nem igaz... aztán valami mélységes szomorúság borult a lelkére és halkán mondta magában:

- Szegény Piroska!...

Még egyszer föllevenedik előtte minden, a kis hálószoba, hol örök hűséget, szeretetet, bizalmat fogadnak egymásnak. Nem is szegték meg fogadalmukat, csak egyszer, mikor Piroska egy délutánjáról semmi áron soha számot adni nem akart.

Piroska minden héten kiment az intézetből egy napra, édesapjához. Lenkét is mindig magával vitte. Berényi Sándor ilyenkor mindent megtett a két gyermek mulattatására. Az ilyesmihez neki különös talentuma volt. A híres Don Juan, a könnyelmű kalandjairól az egész országban emlegetett író, bizony keveset foglalkozott tizenhat éves leánygyermekkel, de életének felét nők között töltve, minden nehézség, gondolkodás nélkül tudta őket szórakoztatni tizenhat évtől egész hetvenig.

A két leány egész héten tárgyalt erről a kirándulásról, mely az ő életükben valami nagy, kábitó, boldog izgatottság volt. Néha-néha, ha ártatlan darabot adtak, Berényi Sándor páholyt vett és apai szerepet játszott egész este, nem kis gaudiumára a földszintnek, hol az írói barátai ültek, és még nagyobb multságára a szinpadnak, hol az ő barátnői szavaltak, epedtek, pityeregtek, vagy meghaltak. Berényi azonban nem törődött semmivel, ilyenkor szívvél-lélekkel apa volt. Nem lehet tudni, mennyi volt szerepében az affektáltság, de hiven ragaszkodott szerepéhez. Cukorral látta el a leányokat, figyelmeztette őket a most jövő poétikus jelenetre, a színészek jellemző játékára. És csodálatos, ő, ki életét bohémtyánokban, fölötte liberális elvű hölgyek közt élte le, soha, egy pillanatra sem zökkent ki szerepéből, s kis, ártatlan gyerek-leányok imádták éppen úgy, mint a kitanult ravasz nők, kikre élete, egészsége, és tehetsége javarészt pazarolta.

Egy ilyen kirándulás napján történt, hogy Berényi Sándor nem jött el a leányokért. Lenke kissé meg volt hülve, úgy sem mehetett ki, de Piroska valósággal sötét kétségbeesésbe merült. Ezt a napot elveszteni, egyenlő volt rá nézve a legszörnyűbb csapással. Végre is az igazgató egy tanító kiséretében elküldte apjához. Piroska a kapuig kísértette magát, ott visszaküldte a kisasszonyt, maga pedig sietve szaladt föl a lépcsőn, egyenesen apja lakásába.

Piroska örvendező izgatottsággal csöngetett az ajtón. Valósággal bálványozta édesapját, ki szemében az emberi erények tökéletes megtestesülése volt. Anyját nem ismerte soha, eleinte lent lakott falun egy nénjénél, később apja fölhozta magához és pár hét múlva be is adta egy előkelő leánynevelő-intézetbe. Berényi Sándor szerette egyetlen leányát, de terhére volt a gyermek és megcsontosodott egoista lévén, egy pillanatig sem habozott, mikor utjából el kellett tenni. A mellett szeretetreméltóan öntudatlan volt egoizmusa, képtelen lett volna a rideg valósággal szemben bátran bevallani: igenis, elküldtem gyermekem, mert különféle szerelmes kalandjaim mellett terhemre lett volna. Nem, azt mondta, hogy csakis érte, a kis leány érdekében történt az eltávolítás, lassankint már maga is hitte, hogy csakugyan így áll a dolog. Azaz, hogy csakis ő maga hitte, a világ, az ő világa már régen megalkotta véleményét Berényi Sándorról, semmiféle új dolog sem lett volna képes csodálatot kelteni ismerősei körében.

Berényi Sándor huszonnyolc éves korában feleségül vett egy gyönyörű hangu énekesnőt, ki tüneményes gyémántjai mellett is tisztességes nő volt mindig. Berényi Sándort érdekelni kezdte a primadonna, ki kacér volt, mint egy ördög és kegyetlenebb a legfehérebb, legtisztább angyalnál is. Az író bizton hitte, hogy mindez csak a szép leány szerepköréhez tartozik, hogy okos, megfontolt nő lévén, csak viszontszolgálat fejében hajlandó boldogítani őt. Elkezdett

lelkes ditirambusokat írni róla. Három hét alatt a magyar nyelv összes jelzőit fölhasználta Berényi Sándor, a primadonnáról írt kritikáiban, de mindez hatástalan maradt. A szép leány szíves mosolylyal, meleg kézzsoritással hálálta meg lelkesedését, az író végre is dühös lett, bosszút esküdött a kegyetlen leány ellen és feleségül vette.

Tökéletesebb bosszút nem is állhatott volna rajta. A szép asszony elsorvadt a színpad nélkül, mint ahogy meghal az ember, a ki elől elzárják a levegőt. Berényi Sándor nem is tudta, hogy ő sorvasztó méreggel pusztítja az asszonyt. Ha tudta volna, kénye-kedve szerint visszaengedi az asszonyt az izzó világba, már féltékeny sem volt abból az egyszerű okból, mert nem is törődött nejevel. Három hétig tartott nagy föllángolása, azután még azt a fáradságot sem vette magának, hogy érdeklődjék neje sorsa iránt. Vajjon mi lesz hát abból az asszonyból, kit ő kiszakított imádott világából, hol bálványozták, kényezték, uralkodói jogokkal ruházták föl? Mig most egy lakásban ült, elzárva, magában, elhagyatva... Agyonfárasztva magát a kínos töprenkedésben, hogyan is került ő ebbe a szűk, kis kalitkába? Rettenetesen bántotta, hogy ott kint van az ő világa, hol minden férfi eseng, kér, könyörög egy barátságos pillantásáért, mig ő idebent egy férfihoz van láncolva, kinek ő már nem is kell. Néha oly emésztő düh fogta el, hogy ölni szeretett volna. Mire fölocsudott kábult, tétlen kétségbeeséséből és elhatározta, hogy el fogja hagyni férjét, visszamegy a színpadra, már késő volt. Új kötelességek tartották fogva, itt, ebbe a házba, melynek még levegőjét is gyűlölte: születendő gyermekét várta.

Berényi Sándor ezalatt vigan folytatta legénykori életét, semmit se sejtve neje kinjairól, vergődéséről, kétségbeeséséről. A nagy pszichológus sohasem ismerte közvetlen környezetét. A házaselet reá nézve csak annyit jelentett, hogy most otthon reggelizett, néha ebédelt, sőt, ha nagyon el volt rontva a gyomra, vacsorált is. Az első három hét után nejét csak gazdasszony-nak tekintette. Ő minden új, vagy változó állapotból csak jogait vette ki, sejtelve sem lévén arról, hogy talán kötelességei is vannak. A dologban az volt a legkülönösebb, hogy nem is volt rosszszívű, csak alapjában véve keleti ember, ki a nőt a nagy hajlongások, udvariaskodások, lovagi hódolások mellett is megveti, és nem tartja külömbnek, mint szórakozása bármilyen más eszközét, melylyel egy-két órát kellemesen agyon lehet csapni.

Az asszony arra való, hogy az ember mulasson vele, mig tetszik neki, aztán otthagyja, ha megunta. Ezt az otthagyást meg éppen remekül csinálta. Ő sohasem szakított, minek is? Nem értette ezt az egész ostobaságot, mely könyekkel, jelenetekkel, ájudozásokkal van egybekötve. Ha az ember megunta az egyik asszonyt, egyszerűen odább áll és megyen a másikhoz. Szakítás, magyarázatok? Ostobaság! Ki tartozik megmagyarázni az átjátszott kártyának, hogy miért dobta félre? Ki mentegeti magát a billiárdasztalnak azért, mert ezentul tenniszszel fog szórakozni. - Ez a hirhedt, divatos író, kit a századvég különös izlése mohón emelt föl a magasba; kinek állítólag minden sorában izzó szenvedelem lüktetett, soha sejtelemmel sem birt arról, mi is hát az az érzés? A mit írt, azt fantáziája, meg nagy tapasztalása után csinálta, de sziv nem volt a betüiben soha, soha.

Szakasztott ugy bánt el a feleségével, mint a szeretőivel, még lelki-furdalást sem érzett. Észre sem vette, hogy a nő mennyire szenved mellette. Mikor a kis leánya megszületett, örült neki mint egy kedves kis ujdonságnak, de soká ez sem tartott. Az asszony, gyermeke születése után, betegeskedni kezdett és egy szép őszi napon özvegyen hagyta Berényi Sándort és árván a kis Piroskát. Ott halt meg lent délen egyedül. Még csak nem is hívatta maga mellé férjét. Minek is? Ez az ember idegen volt neki már teljesen, előbb a lelkét, aztán a testét ölte meg.

Berényi Sándor szomoruan utazott le felesége holttestéért. Azok közé az emberek közé tartozott, kikben a fantázia kelti föl az érzést és nem mint a normális embernél, az érzés a fantáziát.

De aztán ennek is vége volt, feleségét eltemettette, kis leányát odaadta egy rokonának, ő maga pedig folytatta előbbi életét.

Hat éves korában a kis Piroska megint visszakerült hozzá. Ekkor sietve intézetbe adta. Mit is csinált volna vele otthon? Mikor a leány nagyobbacska lett, minden vasárnap érte ment, elvitte magával mulatni egy kicsit, úgy érezvén, hogy ezzel teljesen megfelelt apai kötelességének.

Ezekre a multságokra Piroska mindig elvitte magával, az ő legjobb barátnőjét, Miklósy Lenkét. Berényi Sándor lassankint úgy megszokta Lenkét, mintha az is az ő gyermeke volna, vagy jobban mondva, Piroska sem foglalt el nagyobb helyet az ő benső világában, mint az az idegen leány.

Most vasárnap azonban halaszthatatlan ügye volt, egyik szeszélyes istennő lefoglalta egész napját. Kötötte magát hozzá és követelte ezt a napot, a viszony még a mézesnapokban volt és Berényi Sándor mentegetődző levelet irt leányának, hogy ma nem viheti magával.

A levél későn érkezett meg és Piroska még azelőtt indult el a tanítónő kíséretében apja lakására. A kapuból a kisasszony visszafordult, ő pedig vidáman csöngetett be az elsőemeleti garszonlakásba.

Egy óra múlva halálsápadtan, dideregve jött vissza kocsin. Azt mondta, rosszul van és rögtön lefektették. Ott aztán befordult a fal felé és semmiféle kérdezősködéssel nem felelt, csak könnyek, nagy, nehéz, keserű könnyek gördültek végig arcán.

Lenke odaült az ágya mellé és szeliden faggatta. Emlékeztette esküjökre, hogy mindent elmondanak egymásnak, hogy sohasem titkolnak el egymástól semmit. Mikor Piroska minderre nem felelt, szelid szemrehányással mondta:

- Piroska, te nem szeretsz már engem, te nem vagy már a régi.

Erre a szóra fuldokló, görcsös zokogás tört ki a leány kebléből és szinte magánkivül mondta:

- Nem, nem vagyok én már a régi!

Lenke még most is jól emlékszik, milyen hidegség futott végig akkor rajta. Csakhogy akkor még tizenhat éves gyermekleány volt és nem értette, hogy miért reszket, fél, miért öleli át kis barátnőjét, ki indulatosan, magánkivül támad rá:

- Ne nyulj hozzám, te is bepizskolod magad.

Lenke szívét még nagyobb szánalom, még nagyobb szeretet fogja el. Ráborul a leányra, karjai közé kapja, azzal a szeretettel, melyet csak kiváló női lelkek tudnak egymás iránt érezni, suttog fülébe:

- Piroska, hallgass rám! Én nem tudom, mi történt veled, szeretném, ha elmondanád, hogy vigasztaljalak, de ha nem akarod elmondani...

- Soha! - kiáltott föl a leány, a párnába rejtve arcát.

- Hát én esküszöm neked az Uristenre, lelkem üdvösségére, tulvilági nyugalmamra, hogy soha, de sohasem fogok tudakozódní bánatod oka után. Hanem - ha ugyan ez lehetséges, - ezentúl még jobban, még bensőbben, még igazabban foglak szeretni téged.

Ez az exaltált eskü rávallott a tizenhat éves leányra, ki azonban férfihoz illően tartotta meg szavát. Sohasem tudakozódott Piroskánál, nem is kutatta a dolgot, de azt nem tilthatta meg magának, hogy ne gondolkozzék.

Keveset értett a dologból, de ha eszébe jutott, mindig megborzongatta az a különös hidegség és a nélkül, hogy tudta volna miért, nagyon kezdte szánni Piroskát.

És azután sohasem beszéltek többé a dologról, de Piroska sem lett többé soha a régi, vidám, kedves gyermek. Lenkével sem beszélt annyit, mint azelőtt, néha a legvidámabb kacagás közt megállt, elkomolyodott az arca és úgy bámult maga elé, mint a ki egy feneketlen, riasztó, sötét mélységbe néz alá.

És sohasem vitte el Lenkét többet magával a vasárnapi kirándulásra. Lenke sokkal büszkébb volt, semhogy tudakozódják tőle, de Berényi Sándor megkérdezte:

- Hát a kis barátnőd nem jön veled?

- Nem, - felelt Piroska rideg, száraz hangon, - ő sohasem fog többet eljönni velem.

- Már nem szereted? - mosolygott Berényi.

- Éppen azért, mert nagyon szeretem.

- Mi bajod, Piroska?

- Ő nem való közéték, - kiáltott föl a leány oly szenvedelmesen, hogy Berényi Sándor rémülten nézett rá, de aztán eszébe jutott, hogy fiatal leányoknál ilyen korban fölötte gyakori dolog az idegesség.

És oly nyugodtan vezette karján Piroskát, mint egy tiszta, elfogulatlan lelkiismeretű apa, ki leányának egy jó napot akar csinálni.

Lenke pedig mintegy vízióban látja magát, a mint az intézet ablakából utánuk bámul, akkor még nem tudott, nem értett az egész dologból semmit, de az a kegyetlen hidegség megint megborzongatta a testét.

Ma sem tud többet arról a délutánról, de Istenem! Öt év telt el azóta és ő nem tudatlan, tapasztalatlan gyermekleány többé. Megint átborzongatja a hideg, de most a sejtéshez valami józan tudás, világos látás járul és Lenke eltakarja arcát, míg szívéből keserű zokogás tör fel:

- Szegény Piroska!

V.

Lenke előkereste Piroska leveleit, bizonyos meghatottsággal lapozgatva bennük, végre az utolsót olvasni kezdte:

Kedves Lenkém!

Szinésznő leszek, ma énekeltem próbát az igazgató előtt, a jövő héten föllépek az operett-színházban. Nem tudom, ezután fogok-e neked majd annyit irni. Félek, hogy ez az én új világom téged már nem érdekel, magam is mintha nagyon, de nagyon megváltoztam volna. És mégis, hidd el nekem, van valami lelkem mélyén, a mit változatlanul megőriztem ebben a világban is és igyekezni fogok, hogy megmaradjon a jövőben is, ez az irántad érzett szeretet. Rettenetes időket éltem át az utóbbi időben, fájdalom, nem számolhatok be róla még neked sem, de akár irni fogok, akár végképpen elhallgatok, tudnod kell, hogy emléked itt él szívem legmélyén, ott, hova még nem csapott el az a szennyes, piszkos ár, melyet életnek hívnak. Hol még nem garázdálkodhattak ezek a fenekvadak, kiket kiméletesen embereknek neveznek. Isten veled, gondolj rám szeretettel.

Piroska.

Hát nem irt többet. Lenke csak a lapokból olvasta diadalmas föllépését, szédítő sikereit. De gyakran gondolt rá, mert szerette, mert valami különös, fájdalmas büszkeség töltötte el, ha szép barátnőjére gondolt. Levelekkel többet nem keresték föl egymást. Piroskának igaza volt, ők külön, két világban éltek. Az ünnepelt, hírneves színésznő és a kisvárosi, egyszerű körülmények közt élő fiatal leány.

Miklós Lenke apja előkelő megyei hivatalnak volt. Lenke nem is ismerte, még egészen kis gyermek volt, mikor apja meghalt. Az özvegy meglehetősen terjedelmes birtokot vett a kezébe, de nagyon zilált helyzetben. Hogy némiképpen tisztázhassa a dolgot, bizony nagyon össze kellett huzódniok. Miklósyné azonban ritka okos, értelmes, praktikus asszony volt, ő értett a világ legnehezebb, legnagyobb tudományához, melyet az asszonyok fedeztek föl és azok is tökéletesitenek folyvást, hogy miként lehet egy forintból két forintot költeni, úgy, hogy még egy koronát félre is tehessen az ember belőle.

Valósággal finánczseni volt. Takarékoságának különben megvolt a maga tiszteletreméltó alapja. Leányaért vont meg magától mindent, leányaért gyűjtött krajcárt krajcárra, mert büszkesége, bálványa, életének egyetlen öröme volt ez a gyermek, miután sohasem tudta magát új házasságra elszánni.

Lenke a főváros legelőkelőbb intézetébe került. Ugyanezen időben új csapás érte őket. Az asszony sógora, Miklós György halt meg, hirtelen, váratlanul, élete delén. Az erőteljes, szép, deli férfi halála az egész megyében nagy részvétet keltett. Miklósyné, ki benne nemcsak férjének testvérét, de nővérének férjét is siratta, rettenetesen le volt sujtva. Az ő bálványozott testvére pár évvel ezelőtt halt meg s azóta Miklós György meglehetősen könnyelmű életet élt. Számítás nélkül költekezett, a cselédség is lopta, a gazdaságra igen kevés ügyet vetett, többnyire Pesten töltötte az idejét a klubokban, mikor a katasztrófa hirtelen lesujtott, fia, Dénes, teljesen vagyontalanul maradt.

A fiu ezidőben tizenöt éves múlt és szintén intézetben tanult. Ezentul Miklósyné gondoskodott róla is. Dénes az első szomorú napok után alig érezte apja hiányát. Hiszen mióta anyja meghalt, ugyis intézetben lakott, mikor a szünidőben hazakerült, bizony több időt töltött nagynénjénél, mint apja birtokán. Az apa szerette fiát, de fiatal, deli, s asszonyoktól kényeztetett

ember lévén, semmiképpen sem tudta teljesen átadni magát az apai érzésnek. A gyermek, az igazán szerető, értelmes gyermek, féltékenyebb a legszenvedelmesebb szeretőnél is. Dénes valahogy megérezte, hogy ő nem minden apja szívében, a nélkül, hogy számot adott volna magának róla, a nélkül, hogy öntudatos lett volna érzése, lassankint elhidegedett a szülői háztól és majdnem minden idejét nénje házában töltötte.

Ah, itt egészen más volt minden, egészen más!... Itt asszony lakott, szerető, hűséges szívű, okos asszony, aztán a szünidők alatt hazakerült Lenke is, az ő édes unokanővére, legjobb barátnője. Vannak férfiak, kik már gyermekkorukban sem tudnak asszonytársaság nélkül élni, és különös, nem ezekből lesznek ám a rendetlen életű, lelkiismeretlen emberek. Nem, ezek mást szeretnek az asszonyban. Poétikus lelkük sóvárogja a szeretetet, a gyöngédséget, a finomságot, a mi női lélekből kiárad. Mintegy lelki szükségletük, hogy lássák a jóságos, szelid arcokat, hallják kedves hangjukat, érezzék a lényükből kiáradó édes bizalmasságot, megható kedveskedést, azt a gyöngéd kényeztetést, mely ellágyítja, gyöngévé teszi a legvadabb Herkulest is. Vannak férfiak, kiknek lelke már a zsenge korban keresi a nőt. Nem az asszonyt, hanem az ideált, az angyalt. Nincs ebben a dologban semmi frivolitás, nekik még csak lelki szükségletük az asszonyi társaság. Igen, szükségük van valakire, a ki meghallgatja jövőd terveket, merész álmaikat, soha be nem teljesülő ábrándjaikat, ilyesmire csakis asszony képes.

Fiatal, vagy öreg, mindegy, ha vele született ez az istenadta, bűbájosan szép, könnyekig megható talantom, melyet rövidesen így szoktunk nevezni: a nőiesség varázsa. Ezzel a talentummal lehet a legnagyobb hódításokat, a legnagyobb sikereket elérni, mert ez uralkodik a férfin.

Miklósyék házából meg csak úgy áradt ki ez a mágneses varázs. Dénes gyönyörű, felejtetetlen órákat töltött ott lent a nagy kertben Lenkével, míg körülöttük a virágok részegítő illata lebegett. Néha-néha a fejükbe is szállt ez a mámorító, nehéz illat, de oly boldogok, fiatalok, ártatlanok voltak, hogy soha semmi sem zavarhatta föl lelkük isteni nyugalma. Ugy szerették egymást, mint az angyalok az égben, kik sem nem nők, sem nem férfiak, csak angyalok, kiknek szerelmébe nem is vegyül soha a földi öröm szomorú bágyadsága, keserű utóíze, szörnyű kiábrándulása.

Annak a két fiatal gyermeknek mi köze a szerelemhez? Az ifju beszél lelkes hangon, nagy frázisokban, mint a hogy fiatal emberek szoktak beszélni. A leány meg hallgatja. Az finom, okos, néha biztató, máskor elnéző mosolylyal hallgatja, mivel csak a nő, az igazi nő tud hallgatni.

Aztán mulnak az évek, a leány hazakerül. Szép, mint egy klasszikus istennőnek a szobra, egy kicsit hideg, meggondolt lelkű, de ez is olyan jól illik tiszta, finom, szabályos arcához. A fiu meg erős, bátor, tüzes lelkű, telve ambícióval, szerelemvágygyal, életkedvvel s ők még mindig jóbarátok, sőt még nem is jut eszébe, hogy mások is lehetnének.

A fiatalember még első szerelmének történetét is megírja a leánynak. Együgyű kis ostoba történet. A fiatalember istennőnek néz egy kis molett, szőke leányt, ki miután áttáncolt vele egy farsangot, anyja határozott kívánságára, no meg a maga jobb belátása szerint is, jegyet váltott egy vörösképű, vöröskezü fűszerkereskedővel és Miklósy Dénes szíve, saját állítása szerint, majd meghasadt, mikor volt ideálját először meglátta a fűszerüzlet kasszájában trónolni.

Dénes ez időben fölötte boldogtalanul jött haza, Lenke megvigasztalta. És oly jól esett neki a leány gyöngéd vigasza, hogy már csak azért is tovább beteg akart lenni, hogy szánakozó, résztvevő, biztató szavát hallgassa.

Aztán jön az ifjui föllángolás, a boldog tervelgetés, mikor az ifju saját lelkétől mámoros. Micsoda üdvösség ebben a mámoros, boldog állapotban egy barátnő előtt beszélhetni, ki velünk lelkesedik, ujjong, tervel; hisz a nők mindig hajlandók a rajongásra, a tűz, a hév, az ifjuság mindig és minden korban elragadja őket. Lelküknek édes, ártatlan ölekezése boldogítóbb volt minden más örömnél, maguk sem tudták, hogyan, de egyszer csak érezték, hogy nélkülözhetetlenek egymásra nézve.

És Lenke elgondolkozik, látja Dénest, a mint elindul a hirt, a dicsőséget, a boldogságot keresni. Meg fogja találni, minden bizonynyal megtalálja, ennek így kell lenni. Lenke maga is így akarja, óhajtja. Miért hát ez a nyugtalan szivszorongás, miért hajtja szomoruan szép fejét fehér kezére, miért tűnik elébe újra meg újra egy kábitóan szép, ünnepelet, hirben, dicsőségben ragyogó leány képe?...

Szent Isten, micsoda új, félelmes érzés, mely most a szívébe nyilatott, hiszen Dénes barátja, testvére és miért gondol most rá olyan epesztő nyugtalansággal, mely önmaga előtt pirulni készíti?! És miért rezzen össze, ha Berényi Piroskára gondol? Gyűlölni tudná valaha azt a leányt, kit szíve mélyén még így hívott: „barátnőm”.

Nem, egy pillanatra megroppant lelkében valami, de soha senki ne tudjon meg semmit, erről a végzetes percről. Legyen örökre eltemetve mindaz, a mit az imént gondolt és érzett, úgy legyen eltemetve, hogy még emléke se járjon föl soha, kísértésbe hozni lelkét. Aztán leült és írni kezdett:

Kedves Dénes!

Remélem, hogy mire levelem kezédbe jut, már történt veled valami, te kis bolondos Hamlet, te! De tréfán kívül, tudod, hogy nem fiatalemberhez való ez a gyáva csüggetegség, ez az antipatikus kételkedés, édes fiam, csak a hit tud valamit teremteni, a székszis mindig pusztit.

Hogy nem hiába hasonlítottál legyen engem a bölcsesség istenasszonyához, hát megtömöm levelem jó tanácsokkal és intelmekkel. Igenis, intelmekkel. Látod, Dénes, nekem nagyon rosszul esik látni, hogy egy gondolkozó, értelmes egyén saját képességeinek mértékét külső körülmények hatása alatt szállítja le, vagy emelje föl.

Azt hiszem, egy embernek minden helyzetben és minden körülmények közt ismerni kell saját értékét. Édes Istenem, ebben a zürzavaros, kaotikus világban legalább saját bensőnkkel legyünk tisztában. Rajta tehát! Ez a habozás nevetséges, gyermekes dolog, én pedig hiu vagyok és jó barátomat minden emberi gyöngeségtől mentnek akarom látni.

És most hadd térjek át leveled ama részére, mely oly kimondhatatlan fájdalmat okozott nekem. A mit Berényi Piroskáról irtál, abból nem hiszek el egyetlen szót sem. Nem hiszek, mert gyanításod csak hitvány mende-mondákon alapszik. Boldog volnék, ha valaha meggyőződnél az én külön igazságomról, mely az egész világgal szemben védelmezi barátnőmet. Igenis, barátnőm, bármi történjék is, én mindig így fogom őt hívni, akkor is, ha másoknak beszélek róla, akkor is, ha saját szívemnek számolok be érzéseimről.

De, ha mégis, ha én tévednék, ha te kétségbevonhatatlan meggyőződést szereznel arról, hogy nem nekem volt igazam, akkor ne irj nekem többet Piroskáról. Nem akarom, hogy hazudjál valaha! Még nekem sem, még érte sem. De nem is akarom a te ajkadról hallani az ő ítéletését, sem a tiedről, sem máséről. Hadd maradjon az ő tiszta, ártatlan, kedves képe úgy lelkemben, a mint utoljára láttam.

Ne írj hát róla rosszat soha, fájdalmat okozol vele nekem. A legközelebbi leveledben akarom olvasni, hogy szakítottál a hiábavaló, kinos töprenkedéssel és elfoglaltad a téged illető helyet az életben. Annak a négy kedves kis leánynak mondd meg, hogy ismeretlenül is forró üdvözlőt küld számukra szerető barátnőd

Lenke.

Dénes valóságos megszegyenüléssel olvasta barátnője levelét.

Lenkének igaza van. Hiábavaló, céltalan, üres álmodozással töltöm az időmet. Ennek nem szabad tovább így menni, nem... nem...

Egy légyottra készülő asszony nem öltözködik olyan aprólékos gonddal, mint Miklósy Dénes. Fiatalember volt s egy kicsit még naiv módra hiu is. De meg kell emlékezni arról is, hogy míg nyakkendője csokrát festői ráncokba szedte, egész testét forró, lázas tűz hevítette, soha eddig még nem érzett izgatottság dobogtatta a szívét, egyszerre csak érezte, hogy lábai reszketnek, és ha le nem akar esni, meg kell fogóznia a karosszék támlájába.

Aztán hirtelen összeszedte magát. Egyszerre csak egy név csengett fülébe: Berényi Piroska! És szeme előtt lebegett az ünnepe, szép leány arca. Ebben a pillanatban vége volt a láznak, a borzongásnak; elszántnak, erősnek, bátorának érezte magát. Hiszen neki kell megmutatni, hogy ő is valaki! Ő érte akar az ismeretlenség, a névtelenség sűrű ködéből kiemelkedni, és ha majd ott áll vele szemben, ha az ő neve is ismert, híres és emlegetett lesz, akkor, akkor...

Akkor, - folytatta, keserű, dühös gyűlölködéssel, - akkor hát mit tehetek én? Legfőleg szemébe vágatom megvetésemet a Kereszty gróf szeretőjének.

És a föllázadt, forró vértől korbácsolt fantázia egymásután hozta elébe az undokabbnál undokabb képeket.

A grófé, meg a másé, mindenkié, a ki hozzájuthat és mindenki hozzájuthat, a ki meg tudja fizetni... édes Istenem, vedd el az eszemet, mert mindjárt megfojt az undor...

Leroskadt a székre és forró, nehéz könnyek peregtek végig az arcán. Ne mosolyogjanak ezen a fiatalemberen, csak pár hét óta lakott még a fővárosi erkölcsök között. Eddig jóformán nem is ismert más asszonyt, mint néjjét és Lenkét és sirni tudott keserűségében, mikor arra gondolt, hogy a leány, kinek képét szívébe zárta, nem tiszta, nem ártatlan teremtség, nem olyan, mint az ő unokahuga és imádott barátnője. Sirni tudott ezen, mert halálos fájdalmat okozott neki az a durva, brutális kép, mely önkéntelenül újra meg újra föltolakodott agyában. Századvégi gavallérok, ezen a keserűségen, bizonyára csak mulatni tudnak. Hiszen az ilyesmi csak biztató körülmény, reményt nyújt arra, hogy az ember nem fog hiába epedni. De Miklósy Dénes lelke még ebben az időben romlatlan volt, az ilyen férfiak éveken keresztül hivek maradnak reménytelen sóvárgásukban, de szerelmük meghal abban a pillanatban, melyben az asszony, szakítva a becsülettel, kész meghallgatni őket.

A fiatalember pár pillanatig összetörve bámult maga elé, aztán tekintete hirtelen a Lenke levelére tévedt. Fölvette és még egyszer keresztülfutotta az ismerős sorokat és egyszerre csodálatos, józan megnyugvás szállta meg lelkét. Mindig ilyen hatással volt rá Lenke. Édes, bizalmas bátorság szállta meg, ha barátnőjére gondolt. Háborgó lelke, fölizgatott fantáziája is lecsillapult, maga előtt látta unokahuga bájos, okos arcát, a mint fölemelve kezét, energikusan mutat előre... És a mennyire szenvedett, ha Piroskára gondolt, annyira megnyugtatta, boldogította őt a Lenke képe.

Előre!... Nem akarom, hogy Lenke gyávának tartson.

Pár perc múlva már az utcán volt. A gázlámpák halvány fénye nehezen törte át a sűrű őszi ködöt. Dénes borzongott. Kezében egy kis csomagban volt a kézirat, melylyel egyik nagy napilap szerkesztőségébe indult.

Az utolsó, a döntő pillanatban visszanyerte bátorságát és biztos, határozott léptekkel ment föl a lépcsőn. Mikor benyitott, legelőbb is egy széles, nagy terembe lépett, hol már izzott a villamos lámpa.

Egypár ember hangosan, szenvedelmesen vitatkozott a legújabb politikai botrányon, egy-néhány nagy zajjal készült a munkának, fiókokat ráncigált, székeket lökdösött, valami lapot keresett és boszusan káromkodott, többen már asztaluknál ültek és mintha az egész lőtásfutás, veszekedés egy másik világrészben történnék, rendithetetlen nyugalommal irtak. Dénes kábult fejjel nézte őket, hogy tudnak ebben a bábeli zürzavarban dolgozni. Eszébe jutott Lenkééknél odahaza az ő kis dolgozószobája, melynek ablaka a virágos kertre nyílt. Milyen csönd, milyen béke, mennyi nyugalom! Ott szőtte, fonta ő meséit, vajjon tetszenek-e majd ezek a mesék ebben a zajos, lázas világban? Vagy egyszerűen félredobják őket, mint nem idevalókat. Hiszen a csönd, a béke, a nyugalom, az ábrándok gyermekei azok. Nagy, tiszta, fehér szobában, egy kerek kis asztalon, virágillat között születtek. Minden betűn ott van még a születés letörölhetetlen bélyege. A kéziratokon talán most is érzik az ibolya- vagy gyöngyvirág-illat, melylyel Lenke az íróasztalt mindennap földiszitette...

Nem sokat törődtek az idegen emberrel, felőlük akár reggelig is elácsoroghatott volna; de hirtelen kinyílt a szemközti levő ajtó, egy deres hajú, hajlott hátu ur jött ki rajta, már felöltöben és kesztyűjét próbálta fölhuzni:

- Hová, hová, Gál?

- A Nemzetibe, első előadás.

- Fogadd részvételemet.

- Miért ő? Inkább a szegény színészek.

- Vagy a darab. Magyar ember irta, törd ki a nyakát, kérlek, ennyi figyelemmel tartozunk honfitársunknak.

Egyebet is kiabáltak még, de a Gál-nak szólított uriember mintha nem hallotta volna, tovább bibelődött kesztyűjével. Dénes maga sem tudta, miért, de valami bizalomfélét érzett iránta és megszólította:

- Bocsánat, hogy föltartóztatom. Miklósy Dénes vagyok, a szerkesztő urral szeretnék beszélni, itt találom most?

Gál Ferenc tetőtől-talpig végignézte a fiatalembert, majd a kezében tartott íráscsomón akadt meg a szeme és elmosolyodott. Dénes jól látta ezt a mosolyt és vérpiros lett az arca, a kritikus azonban hirtelen barátsággal megrázta a kezét:

- Nem tesz semmit, kedves Miklósy ur, mindnyájan voltunk ifjúk és bohók. Egyébként mindjárt utána nézek, hogy lehet-e beszélni a szerkesztővel.

Pár pillanat múlva visszajött és barátságosan jelentette, hogy a szerkesztő e pillanatban nincs elfoglalva, be lehet hozzá menni. Kezet nyújtott a fiatalembernek, de meg nem állhatta, hogy irónikus mosollyal, oda ne mondja neki:

- Sok szerencsét kívánok! Egyébként ne szégyelje magát nagyon. Minden jóra való fiatalember ír az ön korában.

Még mielőtt a fiatalember felelhetett volna, otthagya. Dénes belépett a szerkesztő szobájába.

Nagy, magas, hideg tekintetű uriember emelkedett föl íróasztala mellől és üzleti, száraz hangon megkérdezte, hogy mi tetszik hát Miklósy urnak?

Dénes hirtelen pár szóval elmondta jövetelének célját és fölnézett a szerkesztőre, ki még mindig az íróasztala mellett állt; a hideg, közömbös tekintet nagyon zavarba hozta Dénest, ezen az emberen világosan látszott, hogy sem az előtte álló ifju, sem az előadott tárgy semmiképpen sem érdekli.

- Nos, hát tessék itthagyni a kéziratot - vetette oda szárazon, - majd átnézzük.

Dénes még valamit akart mondani, de a hang megakadt a torkán, csak annyit mert megkérdezni, hogy mikor tudhatja meg a választ:

- Egy hét múlva, - felelt minden gondolkozás nélkül a szerkesztő és egy csomó írás után nyult, mely mozdulatával Dénes megértette, hogy a tárgyalásnak vége.

- Egy hét múlva, egy hét múlva, - ismételte szomorúan, míg a lépcsőn leballagott, úgy érezte magát, mint a hadvezér, a veszített csata után.

- Gyávaság tőlem, hogy ilyen hamar csüggedek, - de azért hiába biztatta magát, egy hét múlva majdnem minden remény nélkül kopogtatott a szerkesztő ajtaján.

Most nem volt oly szerencsés, mint a multkor, sokáig kellett várnia, míg beeresztették. A szerkesztőnél egy képviselő volt és nagyon hosszú ideig tárgyaltak. A politikai viszonyok ez időben különben is oly válságosak voltak, hogy szinte kész vigjátéki téma ez a fiatalember, ki a villamos szikrákkal telt levegőbe, valami novella sorsáról jön tudakozódni.

Végre bejutott. A szerkesztő nem ismerte meg, újra el kellett mondani jövetelének célját; míg beszélt, jól látta, hogy a szemközt lévő férfi abszolút nem figyel rá, a szeme izgatottan, türelmetlenül kalandozott az íróasztalon, végre valami kis jegyzetet meglátva, pár sort irt rá és úgy írás közben felelt a fiatalembernek.

- Igen, a kézírata?... Még nem volt időnk az olvasására. Nagyon sok most itt a munka, de tudja mit, hagyja itt a címét, én majd értesitem.

Hogy hamarabb megszabaduljon látogatójától, még kezét is nyújtott neki. Mikor látta, hogy a fiatalember éppenséggel nem kellemetlen és tolaikodó, nyájasan bólintott a fejével bucsura. De a mint Dénes behuzta maga után az ajtót, úgy megfélekedett róla, mintha az özönvíz söpörte volna el innen lábának nyomát.

Becsöngette a szolgát és átadta neki a kis jegyzetet:

- Ezt adja át Gál urnak, Hollósy ur meg a hogy megérkezik, jöjjön be hozzám...

Ki beszélt itt a Miklósy Dénes novellájáról, Gál urnak intés ment, hogy az intendáns-támadást jó lesz egy oktávval halkabban folytatni, már nagyon is látszik, hogy a lapnak saját, külön jelöltje van a diszes és kényelmetlen állásra. Óvatosabban kell folytatni a harcot, különben maguk teszik tönkre jelöltjüket.

Hollósy urnak, a vezércikkirónak üzenet ment, hogy konferálni jöjjön be. Ezekben a zavaros, botrányokkal telt időben ugyan ki törődne egy fiatalember első kísérletével, mely minden valószínűség szerint éppen oly ostobaság, mint általában az első kísérletek szoktak lenni.

Aztán jönnek a várakozás nehéz napjai. Miklósy Dénes valószínűs lázás önkivületben várja a postát. Egyik nap a másik után telik így el, végre eljön az a nap, melyen nem vár semmit, melyen nem hisz már senkiben...

Ezen a napon, mikor szomorúan, reménytelenül barangolt utcáról-utcára, a véletlen összehozta valakivel, a ki pár pillanatig mereven nézte az arcát, aztán hirtelen megállította:

- Nini, nem az én fiatal Miklósy barátom?

Gál Ferenc volt. Dénes lekapta kalapját, a kritikus figyelmesen nézte a fiatalember halovány arcát, majd hirtelen elhatározással karjába öltötte kezét:

- Tudja mit, kísérjen el a redakcióba.

Mikor látta a fiatalember ijedt, kedvetlen visszahuzódását, nevetve tette hozzá:

- Nono, csak azt akartam mondani: a redakcióig. Dehogy hívom én be, fiatal barátom, dehogy hívom... Ha tanácsomat kérte volna, sohase teszi be lábát ilyen helyre, de most már eső után köpönyeg.

- Még nem, - felelt a fiatalember keserü mosolylyal, - még nem veszem el. A dolgozatomat olvasatlanul dobták félre, a szerkesztő még arra sem érdemesített, hogy értesítsen...

- Ugyan, - szólt közbe boszusan Gál ur, - hát miről értesitse? Hogy a szolga másnap vagy harmadnap befűtött a kéziratával. Hagyjon békét az ilyen fixa ideáknak, a szerkesztőnek az a kötelessége, hogy lapot szerkesztszen, a kiadónak, hogy lapját mentül jobban terjeszse. De csak nem hiszi, hogy az irodalom szent nevében még fáradságot vesznek maguknak, mindenféle reájuk nem tartozó dologhoz... Ugyan kérem...

- De hát miért nem mondta meg ezt nekem a szerkesztő nyíltan, őszintén, mikor két izben is jártam nála?

- Kedves barátom, vannak dolgok, melyekről minden okos ember tud, de melyekről csak az ostoba fecseg. Egyébként hagyjuk ezt... Röviden csak ennyit, ne várjon tovább, haszontalan, elfecsérelt munka volna, a szerkesztők üzletemberek, csakis ismert nevekkkel akarnak kereskedni. Ez az.

- De ha elzárják mindjárt az első lépést, az ember hogyan lehet ismertté? - kérdezte hevesen Dénes.

- Ez egy olyan fogas kérdés, barátom, melyre a filozófia még nem adott kielégítő feleletet. Egyébként, a mit mondtam, csak baráti figyelmeztetés volt. Nem tudom miért, de sajnálnám magát, ha üres, ostoba ábrándokra fecsérelné életének legszebb éveit. Sőt annyira mentem, hogy - bár az ilyesmi határozottan elvem ellen van - szóltam az ön érdekében egypár szót a szerkesztőnek.

- Ön olvasta a munkámat? - kérdezte Dénes szivszorongva.

Gál önkéntelenül elnevette magát:

- Nem, kedves Miklósy ur, én már évek óta nem olvasok semmit. Elég nekem az irás. Sőt azt hiszem, a nyomtatott betűket nem is ismerem már jól.

- Akkor hát... rebegette halkán Dénes.

- Akkor hát miért protegáltam? Mert látatlanba is meg vagyok róla győződve, hogy ér annyit, mint a többi. Az ördög elviheti a mi irodalmunkat, csakhogy az ördög nem bolond, hogy haszontalan és értéktelen tárgyakkal töltse meg a poklot.

Végre is ott voltak a redakció előtt, kezét nyújtotta a fiatalembernek és úgy beszélt:

- Azt mondom magának, hogy az az ember volt legnagyobb jóakarója, a ki olvasatlanul papirkosárba dobta dolgait. Isten áldja meg, nekem most már mennem kell, de remélem, még látjuk egymást. Az ön érdekében kívánom, hogy ne redakcióban történjék ez a találkozás.

Dénes egyedül maradt. Fásultan, céltalanul járkált utcáról-utcára, mikor hazaért, Ilonka nyitott neki ajtót.

- Látogatója volt, - mondta halk hangon, az előszoba nem volt kivilágítva, s Dénes nem is látta a leány arcát.

- Látogatóm? Kicsoda?

- Itt hagyta a névjegyet - és Ilonka rögtön kezébe is nyomta a kártyát, - sokáig várakozott magára és meghagyta, hogy mindenáron küldjük el önt hozzá holnap.

Miklós Dénes hirtelen gyufát gyujtott, alig vette észre, hogy Ilonka mint szalad be a váratlan, gyors világítás elől, ő a kártyára nyomtatott nevet olvasta:

Dózsa Miklós.

VI.

Miklós Dénes egypár percig bámulva nézett körül a nagy, impozáns műteremben. Ebben az óriási teremben szinte elveszett az a sarokpamlag, melyen Dózsa Miklós heverészett lustán, fáradtan, kedvetlenül.

A nagy teremre már félhomály borult és a festő szivarjának vége izzó pontként világított a sarokból. Jól hallotta a fiatalember lépését, elfogult, halk köszönését, de csak akkor kelt föl a pamlagról, mikor látta, hogy az szinte megdöbbenve áll helyén, mint a ki ismeretlen világ-részbe jutott.

Elébe ment vendégének és kezét nyújtott neki. Maga mellé cipelte a széles kerevetre, szivarral kínálta, aztán lassu, fáradt hangon megszólalt:

- Próbáljunk versenyt hallgatni egy kicsit, olyan fáradt vagyok, de olyan nagyon fáradt...

- Sokat dolgozott? - kérdezte Dénes.

- Tudom is én. Még sohasem éreztem ezt a különös, ideges kimerültséget, pedig tegnap, mikor magát kerestem, egészen jó kedvem volt.

- Kimondhatatlanul le vagyok önnek kötelezve, hogy annyi fáradságot vett magának.

A festő a fiatalember karjára tette kezét.

- Hagyja kérem, hagyja... ne beszéljünk erről.

Megint hallgattak. A festő idegesen, gyorsan szivta szivarját, mintha minél gyorsabban, mentül több izgató nikotint akarna megízlelni. Dénes pedig azt a különös, cigányos rendetlenséget nézte, mely valahogy nagyon illett ehhez a milióhoz. A félhomály különösen izgatta fantáziáját. Mintha az álmok különös, misztikus birodalmában volna, csodálatos képek jelennek meg szeme előtt. Finom, bájos női arcok, elmosódott, rejtelmes, félbenmaradt álmok, ködszerű, homályos fantomok, melyek a valóra válás pillanatában mindig szétoszlanak. Eszmék, ideák, melyek míg nem találtak finomságukhoz illő finom kezét, itt lebegtek, keringtek, sóhajtoztak körülötte, várva a művészt, ki életre tudja hívni őket.

A művész fáradtan gubbasztott egy sarokban, még arról is megfélekedve, hogy mellette ül egy fiatalember, ki tanuja az ő szomorú töprenkedésének. Merengéséből az inas zavarja föl, ki egy levelet nyújt át a piktornak.

A festő egy pillantást vet az írásra, így a félhomályban is rögtön megismeri. Egy dühös káromkodás tör föl az ajkáról, aztán inására kiált:

- Nos, jól van, megvan, átvettem... Mit akar még?

- Választ várnak, - felelt az inas tökéletes közömbösséggel, oly nyugodt hangon, minővel csak egy kifogástalan, előkelő házakban szolgált cseléd beszél.

A festő megcsavar egy gombot, a másik pillanatban már a villamos lámpák izzó, fehér világossága vette őket körül. Kiméletlenül tépte föl a fehér levelet, aztán átfutotta és dühösen összegyűrte, majd az inához fordult:

- Mondja meg odakint, hogy még mindig beteg vagyok, meghaltam. Ha majd föltámadok, jelentkezni fogok magamtól is, addig pedig hagyjanak békében pihenni.

Az inas meghajtotta magát, de nem ment ki, hanem az oly ember hangján, ki érzi, hogy most neki kötelessége okosnak lenni, ha már gazdája végképpen elvesztette az eszét, így felelt:

- Ha talán nagyságos ur sziveskednék ezt az üzenetet levélben megírni...

Dózsa az íróasztalhoz ment és írni kezdett. A kis levélke mégis másként hangzott, mint az előbbi, szóbeli üzenet:

Édesem!

A mint tegnap már megírtam, beteg vagyok. Egy kis ideig, - míg jobban nem leszek, - most nem láthatjuk egymást. Bármennyire szeretném is elmondani, hogy hálás vagyok jószágáért, a hiúságom nem engedi meg, hogy azt a fád, kellemetlen fiut, - a ki most vagyok, - bemutassam magának. Esedezve kérem, ne is gondoljon arra, hogy itt fölkeres, ez megbocsáthatatlan, végzetes könnyelműség volna. Igen kérem, ne növelje idegességemet még fölösleges nyugtalansággal is.

Ez bizony elég hideg kis szerelmes levél volt, de a férfi ezt is nehezen birta összehozni. A toll igen becsületes szerszám, bajos dolog hazudni vele. Minden pillanatban megakadt a keze és csak dühös, magába fojtott szitkok után tudott tovább írni. Végre befejezte a levelet és átnyújtotta az inasnak:

- Készítse aztán ide a szamovárt, teát akarok inni, meghalok a hidegtől...

Valóban didergett és Dénes komolyan aggódni kezdett érte.

Míg mind a ketten a forró teát itták, a festő azon gondolkozott, hogy mint kezdjen mondókájába, hogy el ne árulja magát.

Mert bizony Dózsa Miklós, az ünnepelt, lázas életet élő művész régen elfelejtkezett már Miklós Dénesről. Nem is gondolt arra a fiatalemberre, a ki nagy ambíciókkal és reményekkel jött föl a fővárosba, hogy itt - Dózsa biztos meggyőződése szerint - hajótörést szenvedjen. A fiu nem kereste föl, ő meg végleg elfeledkezett róla, mikor pár nappal ezelőtt levelet kapott.

Szép, finom, keskeny betűk, gondos, szabályos női írás. Nem sok érdeklődéssel bontotta föl az ismeretlen írásu levelet, legelőbb is az aláírást nézte meg: Miklós Lenke.

- Vajjon mit akarhat tőlem ez a kis leány? - kérdezte nevetve, de aztán, mikor végigolvasta a levelet, nagyon elkomolyodott az arca.

- Teringettét! sohasem hittem volna, hogy abban a szűk, kis, poros városban ilyenfajta leány éljen.

A levél különben igen egyszerű, minden cikornya nélküli volt; a mi Dózsa figyelmét lekötötte, az a biztos, egyéni hang és a bátor őszinteség volt. És Dózsa, míg a levelet olvasta, folyton arra gondolt, hogy mennyire más ez a leány, mint az ő asszonyismerősei, milyen egészen más... Míg a levelet olvasta, egyszerre megcsapta valami édes-bús emlék, a sokat gunyolt, de titokban mindenki által bálványozott romantika. Igen, a régi, romantikus írók tudtak ilyen nőről mesélni, kinek szive nemes és jó, elméje világos, tiszta és éles, lelke derült és harmónikus.

A levél különben csak egy kis kérést tartalmazott. Az ő barátja, fogadott testvére, Miklós Dénes semmiképpen sem bírja a céljához való utat megtalálni ebben a szörnyű, kaotikus emberrengetegben. Segítsen neki ezt az utat meglegelni... Hogy aztán tud-e rajta haladni, az már csakis saját erejétől függő dolog, tovább már sem jóakarattal, sem pártfogással nem segíthet.

Aztán még arra kérte, hogy e levélről ne szóljon Dénesnek. A férfiak büszkeségét mindig bántja az asszonyi protekció, még ha egy szerető, hűséges nővértől jön is, a többit Dózsa tapintatára és szívére bizza.

Dózsa, míg a teát itta, elfogadható, ügyes bevezetésen gondolkozott, de nem jutott eszébe egyéb, mint a mibe most belekezdett.

- Tudja, mi jutott eszembe, hogy a mikor a multkor olyan nagyon szidtam az írókat, talán tapintatlanul cselekedtem, nem tartozik maga is ehhez a jeles céghez?

Miklós Dénesnek vérvörös lett az arca, elpirult, mint egy fiatal leány, a kit erős, súlyos megszegyenítés ért.

Dózsa fölállt, gyöngéden vállára tette kezét és beszélt hozzá azon a kedves, barátságos hangon, melylyel minden szívet meg tudott magának nyerni.

- Miért nem szól hozzám bizalmasan? Nem vagyok én a maga öreg barátja? Lássá, fáradt vagyok, kedvetlen és szomorú, de föl villanyozna az a gondolat, hogy magának valamire hasznára lehetek.

A kezét még mindig ott tartotta a fiatalember vállán, Dénes megrezzent, mintha hirtelen forró, erős, nagy érzés járta volna át egész valóját, azután maga sem tudta, mi történik vele, a szíve összeszorult, a szemét könnyzáró öntötte el. Miklós Dénes még csak huszonegy éves volt, romlatlan, hevesvérű, erős érzésű ifjú.

A festő hagyta sirni, a kezét, a finom, fehér, nőies kezét nem vette le a fiu válláról. Ott állt háta mögött és erősen szívta cigarettáját. Ha őszinte akart lenni magával szemben, úgy érezte, hogy erősen irigykedik a fiura. Milyen megható naivitás, milyen közvetlen érzés, milyen erős temperamentum, nem, igazán nem lehetetlen, hogy a fiunak tehetsége van, egyébként majd meglátjuk.

Dénes letörölte könnyeit, aztán beszélni kezdett, természetesen ezzel kezdve:

- Ha tudná, mennyit szenvedtem e miatt a dolog miatt... Mennyi sok idegen, közömbös ember, aztán oly hideg itt minden, az embernek meg kell fagyni, el kell pusztulni közöttük...

Aztán megeredt a vallomás és egyfolytában elmondott mindent. A festő figyelmesen hallgatta, nem annyira az elmondott mese, mint a hang benső, szenvedelmes rezgése érdekelte.

- Az egész história nem érdemli meg, hogy ennyi hevet, tüzet vesztegessenek rá, - kételkedően vont a vállát, ma rossz napja volt és megtagadta azt is, a miben rendes körülmények közt hinni szokott - a művészetet, - különben majd meglátjuk.

- Nézze barátom, - kezdte aztán, mikor Dénes elhallgatott, - én mondok magának valamit. Már megmondtam egyszer magának, miként vélekedem az írókról, meg az irodalomról, de ha magának talentuma van, az olyan csapás, mely ellen nemcsak az én szerény szónoklatom, de maga az Uristen hatalma is tehetetlen. Az ilyesmi ragadja az embert magával, néha össze is töri, no, de lehet, hogy magára nézve nem állnak ezek a Kasszandra-jóslatok. Különben akár állnak, akár nem, ha tehetsége van, úgy sem segít semmi; ha pedig nincs, akkor remélem, van önben annyi büszkeség és önérzet, hogy nem fog bukácsolni egy olyan birodalomban, melyben csak a repülésnek van jogosultsága.

- Erre becsületszavamat adom, - felelt komolyan Dénes.

- Nos jól van. Ezt elvártam öntől. Nos, hát most jövök én. Nekem bizony nem sok hasznomat veszi, kevés ismeretségem van azok közt az urak közt; a mi van, az önnek inkább ártalmára válnék, mint hasznára. Hanem mondok önnek valamit. Magának most mindenekelőtt arra van

szüksége, hogy egy elfogulatlan, illetékes, igazságos ítéletet halljon talentuma felől, hogy aztán a szerint rendezhesse be életét. Nos, hát menjen el minél előbb, menjen el Szigety Zoltánhoz.

- A *Közvélemény* szerkesztőjéhez?

Dózsa fejével bölintott.

- Ahhoz. Vigye el neki kéziratait és kérje meg, hogy olvassa át. A mit ő mond, abban bizvást megnyugodhatik, mert ez az egyetlen ember az én meglehetősen széleskörű ismeretségemben, kinek esze és szive van. Mikor az írókról meg az irodalomról beszélek, gondolatomban mindig bocsánatot kérek tőle. De ez nem tartozik a dologra, menjen el holnap vagy holnapután, minél előbb, annál jobb, legalább vége lesz a bizonytalanságnak, a vergődésnek.

- Köszönöm jóságát, - felelt Dénes fölállva, hangján látszott, hogy erőszakkal fojtja el nagy izgatottságát.

- Ne köszönjön semmit, nem tettem önért semmit. Ez nem szivesség, ennyit bármelyik rendőrtől vagy hordártól is elfogadhat, mikor megkérdi tőle, hogy melyik ut vezet erre vagy arra az utcára. Én is csak a helyes utat mutattam meg, hogy lesz-e ereje rálépni, vagy tovább haladni rajta: majd a jövő mutatja meg. Még csak ajánlatot sem adok önnek, ez fölösleges lenne, sőt Szigety Zoltán egyéniségét figyelembe véve, talán egyenesen káros is. A mit kérdez, azt ugyanis meg fogja hallani, a mit hallani fog, az lesz a tiszta igazság.

Már kezét nyújtotta a fiatalembernek, mikor még hirtelen valami eszébe jutott.

- Micsoda embereknél lakik maga, barátom? Kicsodák ezek a Kunék?

Dénes gyorsan elmondott róluk mindent, a mit tudott. Alkalomadtán, ha belemelegedett, igen szépen tudott beszélni, most pedig örült, hogy szívének teljes melegével rajzolhatta le azokat az embereket, kiknek házában második otthont nyert.

- Ah, - szólt a festő újra cigarettára gyujtva, - tehát az a szép leány, ki tegnap átvette névjegyemet...

- Kun Ilonka, a legidősebb leány.

- Ilonka? Szép név, csak hogy egy kicsit hideg, nem gondolja, hogy a leány is igen kevés temperamentummal bír?

Dénes maga sem tudta miért, de valami különös röstelkedést érzett.

- Én nem tudom. Sohasem bátorkodtam még Kun Ilonkán ilyen megfigyeléseket tenni.

- Természetes, - felelt a festő, különös élénkséggel dobva el cigarettáját, - én egy megrögzött bűnös vagyok, s ez még nem volna baj, ha tapintatlan számár is nem lettem volna egyben. Tudja, azt hittem, hogy talán maga szerelmes ebbe a szép kisasszonyba, holott két perc óta állhatatos figyelemmel nézi a Berényi Piroska arcképét, mit akar tőle?

Dénes átkozta az arcbórét, de nem tehetett róla, újra lángba borult az egész arca.

A festő pedig odalépett egy kis állványhoz, a sok arckép közül kihuzta a primadonnáét. Szép, egyenes, határozott betűkkel rá volt írva:

*Dózsa Miklósnak
igaz barátsággal
Berényi Piroska.*

- Akarja? - kérdezte Dénestől mosolyogva.

- Köszönöm, - felelt a fiatalember még mélyebben megzavarodva, - de hisz név van rajta.

Dózsa vállat vont.

- Az nem tesz semmit. Színésznők éppen úgy osztogatják arcképüket, mint a mosolyukat. Berényi Piroska minden szerepe után legalább száz képet küld szét, köztük ilyen magamfajta csavargónak is dedikál egyet, a ki minden hat hónapban egyszer kerülök a szeme elé. Ő sem tulajdonít a dolognak nagyobb fontosságot, mint én. Egyébként, ha kívánja, fölvetetem önt is a lajstromba és önt is megtiszteli minden szerep után egy képpel. A kiknek ő igaz barátsággal ilyen emlékeket küldözget, azoknak csak felét ismeri meg az utcán s csak negyedének tudja megmondani a nevét, ha a véletlen valahol összehozza vele. Van itt nálam vagy hatvan képe, mind ilyen meleg ajánlással, minden ujságírónál talál legalább annyit, olyan embereknél, kik jó magammal együtt teljesen idegenek vagyunk számára. Ezt még csak tegnap kaptam és azért maradt itt kint...

Dénes hirtelen erőt vett elfogódottságán és erősen Dózsa szemébe nézett:

- Tisztességes ez a leány?

Dózsa hangosan kacagott:

- Kedves barátom, minden lovagiassági póz nélkül kijelenthetem, hogy én nekem oly tiszta erényü, mint egy Veszta-papnő, szóbeszédéből még nem ítélem meg a hölgyek erkölcsét soha. A férfiaknak egyrésze ostoba, a másik gaz, az egyik rész hiúságból, a másik komizságból szívesen hirdeti magáról, hogy ama híres spanyol legény, ki ezer és egy asszony ölelését élvezte, hozzáképest gyámoltalan dominikánus szerzetes-növendék volt. Ez a komisz had, mint a kullancs kapaszkodik az ünnepezt asszonyok nevéhez, mindent megtesz, hogy a lovagiasság törvényei szerint kompromittálja őket.

Dénes valami kimondhatatlan édes megkönnyebbüléssel sóhajtott föl és Dózsa talán nem is tudta, hogy miért szorongatja oly hálás buzgalommal kezét ez a fiatalember.

- Nem tartóztatom tovább, - bucsuzott a festő, - láthatta, hogy milyen kellemetlen főfájásom volt, mikor jött, fájdalom, még mindig ideges vagyok.

A műterem ajtajáig kísérte a fiatalembert, mikor visszatért, rögtön észrevette, hogy Dénes mégis elvitte a Berényi Piroska arcképét, a bucsuzás pillanatában vehette észrevétlenül magához.

Önkéntelenül elnevette magát, nagyon komikusnak találta a fiu féltékeny, diákos szerelmét, veszedelmet még nem látott semmit, sőt - valami különös, előtte is érthetetlen meglepéssel konstataálta, hogy így hát a fiu nem érdeklődik valami különös módon a szép kis Kun Ilonka iránt.

VII.

Mikor Dénes másnap kilépett a házból, az utcának még valósággal álmos volt az arca. A budapesti ember, ha csak sürgős tennivalója nincs, nyolc órakor reggel még ágyban heverész, uriasszonyt meg éppen nem lehet látni sehol egyet sem. Dénes a Belváros felé tartott, az üzletek egyrésze még zárva volt, az utca néptelen, csak egy-egy divatárus-, varróleány, vagy üzletben elfoglalt kisasszony surrant el mellette. Kávéházakból megkésett mulatók jöttek, sápadt arccal, dagadt szemhéjjal, lomhán ödöngve. Már vége a tivornyanak, vége a hajnali mánornak. Itt, a kérlelhetetlen világosság előtt áll előttünk, egy átdorbézolt éjszaka, egy elfecsérelt nappal, egy haszontalanul elvesztegetett élet.

Dénes csak ment-ment előre. Keveset aludt az éjjel, hajnalban már nem bírt nyugodni s a mint megvirradt, leszökött az utcára csavarogni. Szeme előtt bontakozott ki hajnali álmából a nagy város, most már reggel van, világos, áttetsző, derült reggel.

Egyszer csak ott állt egy széles, nagy utcán s a sötét, nagy, idomtalan épületet nézte. Ez volna az esténkint oly ragyogó operett-színház? Milyen kietlen csönd, elhagyatottság? Hol vannak azok a kacagások, tréfák, kacérkodások, melyeket az izzó levegő plántál és tenyész. A reggeli nap sugarai csak egy idomtalan, kellemetlen épületre esnek, mintha hangosan hirdetnék:

Csalfa, hazug birodalom ez, mely az erős, tiszta, világos napsugár hatása alatt eltűnik. Hazug a mosoly, mesterség a kacérkodás és megvásárolt a kedvesség. Az igazság, a jóság, a boldogság nem ebben a három óráig ragyogó birodalomban tanyázik... De hát hol, merre?...

Erre a kérdésre már nem jött felelet. Egy aranyos, pajkos napsugár ott lebegett, játszott szeme előtt. Áttört a vékony porfelhőn, bearanyozta azt is, de feleletet nem adott, csak pajkoskodott, ingerkedett, játszott tovább...

Ugy ödöngött utcáról-utcára, míg végre a fáradtság, meg az éhség leverte lábáról. Bement egy kávéházba és megreggelizett. Aztán ott ült teája mellett, valami különös fáradtsággal, jóleső kimerültséggel. Ott ült, míg csak az óra tized nem ütött, ekkor összerezsent.

Hazasietett és gyorsan kivette íróasztalából a kéziratcsomót. Egypár nappal ezelőtt küldte vissza neki Gál Ferenc. Véletlenül meglelte a redakcióban a dolgozatokat és minden kérés, fölszólítás nélkül visszaküldte a fiatalembernek. Dénes most magában igen hálás volt érte, mert mégis ezekről a dolgokról tartott legtöbbet.

A hogy rendbeszedte őket, megint megérezte rajtuk a finom ibolyaillatot. Jóságos Istenem, hát hiába hányódtak, vetődtek hetekig egy füstös redakcióban, még mindig megőrizték azt a finom illatot, mely Lenke szobájának levegőjét megédesíti. Milyen csodálatos, a mint a fekete betűkre néz, megint látja magát a nagy asztal előtt ülni, a mint belemerül álmaiba és szövi, fonja tovább meséit, míg saját lelke is megittasodik a fantáziája édes játékától.

Azt már tudta, hogy Szigeti Zoltán délelőtt mindig a *Közvélemény* szerkesztőségében van. Dózsa maga ajánlotta, hogy inkább menjen délelőtt, mert az esti órákban a szerkesztő mindig el van foglalva.

Mikor belépett a szobába, Szigeti Zoltán egy karosszékben ült és valami nagy angol lapot olvasott. A fiatalember gyorsan bemutatta magát, de a szerkesztőt csak akkor nézte meg, mikor az barátságosan helyet mutatott neki magával szemben.

Hogy ki a *Közvélemény* szerkesztője, mit tehet, milyen nagy ur, és mekkora a befolyása, azt még Dénes nem tudta, s ha megtudja, sem sokat törődik vele. Hiszen ő nem állásért, nem

protekcióért jött, nem a politikust, a befolyásos államférfit, még nem is a *Közvélemény* szerkesztőjét kereste, ő Szigeti Zoltánhoz jött, a poétához, a gyöngéd szerelmes versek, az ábrándos dalok költőjéhez. Hogy ezek a dalok harminc évvel ezelőtt jelentek meg, az Dénest nem bántotta. Neki ujak és frissek voltak, mint a hogy uj és friss marad minden dolog, mely igaz, közvetlen érzésből fakad.

Most is fülébe csengettek a ritmikus sorok, az ölelkező rimek, édes, bájos poémák lebegtek körülötte és Szigeti Zoltán nem is sejtette, hogy saját ifjusága, saját lelkesedése, saját ambíciója áll itt, vele szemben, e fiatalember személyében.

Dénes gyorsan bemutatta magát, elmondta jövételének célját, eddigi kísérleteit és azt, hogy Szigeti kritikájától teszi függővé jövőendő sorsát.

A szerkesztő közbevágot:

- Ezt rosszul teszi, kedves barátom, nagyon rosszul teszi. Egy ember csak egy ember s ha még úgy bizunk is benne, csalhatatlannak eddig csak a római pápát ismerték el.

Mikor a fiatalember nyugtalan mozdulatát látta, rögtön hozzátette:

- Mindenesetre el fogom olvasni kéziratát és megmondom róla véleményemet. De ennek a véleménynek nem szabad több fontosságot tulajdonítani, mint egy értelmes, az igazságot szíve mélyéből szerető férfi kritikájának, a ki bár jóhiszeműleg, de tévedhet, igen nagyot tévedhet.

Átvette a kéziratát, Dénes mélyen meghajtotta magát:

- Bármi legyen is rólam való ítélete...

- Véleménye - vágott közbe mosolyogva az öreg ur, - ez az ítélet nagyon szuverénül hangzik.

- Nos hát, véleménye, - folytatta Dénes - én mindig mélységes hálával fogok gondolni szerkesztő urra ezért a jóindulatu fogadásért. Ez az érzélem ugyan nevetségesen csekély dolog, de mégis, kérem, fogadja szívesen, mert ez a legértékesebb dolog mindazok közt, a mivel én bírok.

Szigeti Zoltán is fölállt, egypár pillanatig figyelmesen nézte az előtte álló ifju arcát, aztán barátságos mozdulattal nyújtotta kezét:

- Isten vele, kedves barátom, egypár nap múlva keressen föl, akkor majd elbeszélgetünk kéziratáról.

Bizonyára a léleknek van valami titkos ösztöne, mely az első pillanatban dönt a szimpátia vagy antipátia dolgában. Hogyan lehetne másként megmagyarázni azt a gyors, ösztönszerű szeretetet, melyet az egyik felebarátunk kelt bennünk, vagy hogyan azt az indokolatlan idegenkedést, melyet a másik iránt rögtön, a találkozás első pillanatában érzünk.

Dénes maga sem tudta, miért olyan vidám, olyan jókedvű, csak ment egyik utcáról a másikra, szinte elkábulva. Nem is gondolkozott a törtéteken, de valahogy érezte, hogy bármire forduljon is sorja, életének nagy nyeresége a Szigeti Zoltánnal való találkozás.

Azt a pár napot is különös álomszerű izgatottságban élte át. S mikor kopogtatott a szerkesztő ajtaján, egy különös érzésem kaptam rajta magát. Hogy nem is olyan izgatott sorsát megtudni, inkább annak az alkalomnak örül, mely Szigetivel megint összehozza.

A szerkesztő leültette, aztán mindjárt beszélni is kezdett:

- Elolvastam a kéziratát és lelkemnek becsületes meggyőződése, hogy önben igazi, erős talentum van. Azonban...

Megállt egy kicsit, mert észrevette, hogy a fiatalember arca tüzlángba borult. Egy pillanatra megállt beszédjében és elgondolkozott. Talán magát látta, a mint harminc évvel ezelőtt feljött Budapestre, rejtelmes, forró érzéstől vezetve, hogy itt megtalál valamit, valamit, minek még nevét sem tudja, biztosan talán magát látja éhesen, fázva, küzdve, nyomorogva, de nem engedve illuzióból, nem engedve ambícióból, lelkének édes, titkos, szent szerelméből semmit. Nos, azóta, azóta emberfölötti harcok után, melyet a rosszakarattal, a közömbösséggel, az ostobasággal s a szűkkeblűséggel vívott, megnyerte mindazt, a mit áhitott, sőt talán annál többet is. Nálunk Magyarországon nem elég az, ha valaki megírja Hamletet, ez még csak a fél pálya. A karrier betetőzése az, mikor Villiam Shakespeare urat megválasztják képviselőnek. Nálunk az Uristennek is biztos hivatalt kell adni, mert Zseni, Halhatatlan, Lángész, ezek a fogalmak még nincsenek fixirozva. A dicsőség csak akkor ér valamit, ha a haza valami előkelő, hivatalos pozícióval szankcionálta a talentumot.

Vágyott-e Szigeti politikai szereplésre. A jó Isten tudja. Mindenesetre imádta a fajtát és boldogítására megtett volna mindent, még azt is, hogy nem talentumához, vagy egyéniségéhez valóan dolgozzon érte. Volt benne valami a mártírok rajongásából, de csak itt, ezen a téren, máskülönben világos, tiszta, reális elme volt. A kik csak verseiből ismerték, az első pillanatban kellemetlenül józannak találták, de a kiknek aztán megadatott a vele való érintkezés szerencséje, csakhamar belátták, hogy tartózkodása, szárazsága, exkluzivitása mind-mind voltaképpen a lélek benső, titkos érzékenységéből ered. A hazug frázisok, az utcán mutogatott érzelmek, a piacra vitt intimitások, a dobszóval hirdetett hazafiság közt, valami különös, benső megelégedéssel pihentette szemét mindenki, ezen a kiváló alakon, ki küzdelmes pályájának delelőjén állva, minden ellenségén diadalmaskodva, minden rosszakaratot legyőzött, minden ostoba előítéleten keresztül tört, mint a mesék királyfiai; s miután egymásután vágta le a sárkány hét fejét, s birtokába vette a kincseket, miket az igazságtalanság, a lustaság, az elfogultság szörnyetege őrzött, mindent odaadott hazájának, a fájának, melyet imádott valami különös, sorvasztó szerelemmel. A régiek önfeláldozó altruista szerelmével, kik valóságos gyönyörrel fosztják meg magukat mindentől és lelküknek csak egyetlen fájdalma van, hogy miért nem adhatnak még többet.

A gondolkozása, az érzése nem e világból való, de van benne ösztönszerű nagy józanság, mely nem engedi, hogy drága, de elavult ereklye legyen. Ha nem is veti bele magát a modern áramlatba, de nem zárkózik el tőle, ott jár tetején, ott öröklik partján.

Szigeti előtt egypár pillanat alatt föltűnt az ő küzdelmes ifjúsága, aztán megint a fiatalemberre nézett:

- A talentum, az kétségtelenül megvan és ha akarja, helyet is adok munkáinak lapomban. De ha valamit akar csinálni, ha valamivé akar lenni, akkor más uton kell haladnia, kedves barátom, egészen más uton.

És valamivel halkabb hangon folytatta:

- Nem tudom, képes vagyok-e mindazt kifejezni, a mit magának most mondani szeretnék? Mikor így látom magát, fiatalon, illuziókkal eltelve, szinte mámorosan saját lelkének tüztől, magamat képzelem helyében és percről-percre jobban belátom, hogy milyen nehéz földat vár reám. A mit mondani akarok, az talán a léhaság, a megalkuvás, a gyávaság színét viseli magán. Hány esztendő maga, barátom?

- Huszonkettő, - felelt zavartan Dénes.

- Persze, persze... én még fiatalabban kezdtem, de azért maga is nagyon fiatal, mondhatnám botránnyosan fiatal. A huszonkét éves fiatalembernek valami különös gyönyörűséggel rohannak fejjel a falnak. Pedig a vár bevételének más, biztosabb, sikeresebb módja van. Az élet nem

ismeri a nagy *Vagy*-okat. A fiatal emberek pedig mindig ilyen nagy *Vagy*-okban gondolkoznak. Élet vagy halál; Boldogság vagy Kétségbeesés; Mártír vagy Rablógyilkos, és azért gondolkozom, miként fejezzem ki magam, hogy cinikus léhaságnak ne lássék, a mit mondok.

Dénes mélységes tisztelettel csak ennyit felelt:

- Hálás szívvvel hallgatom, szerkesztő ur.

Szigeti Zoltán fölállt, kezét barátságosan a fiatal ember vállára tette és így beszélt tovább:

- Nem kell fejfel nekiszaladni a falnak. Ez haszontalan, sőt káros dolog. A fej összetörik és egy homokszemet sem képes lesodorni a szilárd, erős, brutális világról. Nincs nagyobb veszteség, mint a haszontalanul elpocsékolt erő. Mert lássa, öreg ember vagyok, s a mit mondok, el kell hinnie, ezek a maga írásai kétségkívül talentumos ember dolgai, és én mégis azt mondom, hogy egy darabig szakítson ezzel az iránynyal. A publikum nem várja kitárt karral az író, ellenkezőleg, mindig ellenséges szemmel nézi a szuverén urat, ki eljött uralkodni rajta. Ezt az ellenséget előbb le kell győzni, meg kell ejteni, hatalmunkba keríteni, lelkének titkos hullámvázát, szívének rejtett vágyát kitalálva, elkábitani. Hogy aztán mikor legyűrtük, hatalmunkba ejtettük, mikor már nem bír menekülni hatásunk alól, akkor elmondhassuk neki a komoly, a szent, az igaz dolgainkat, azokat, melyek a szívünk mélyén élnek. De ha először ezen kezdjük, senki sem akar reánk hallgatni, mire annyira vittük, hogy figyelembe vennék szavunkat, már kiégett a szívünk, elfásult a lelkünk, megsűrűlt a hajunk, és egyszerre kétségbeesve konstatáljuk, hogy értéktelen forgácscsá tördeltünk egy csillogó nagy gyémántot. Késő bánat az ilyesmi, fiatal barátom. S a legkeserűbb bánat, mert egy sikertelen, meddő életet siratunk. Egy életet, melyet magunk tettünk semmivé, mert hiszen tele volt az lánggal, tüzzel s termékenységgel. A publikum meghódításához éppen olyan kitartó, eszes és ügyes taktika kell, mint az asszony megnyeréséhez. Ha a szerelmes ember rögtön odaadja magát, ha leplezetlenül egész valóját kitárja, a nő pár pillanatig kelletlenül nézi, aztán vár-vár még valamire. De mivel a szegény szerelmes már mindent odaadott, teljesen kifosztotta magát, a nagy őrjöngés, láz, hevület elenyészik, nyomán nem támad semmi s a szegény szerelmes úgy áll a helyén, mint egy megfejtett talány, unalmasan, üresen, ostobán. Mig ha lassan, taktikával, fokozatosan ismerteti meg magát, biztosan övé a győzelem. Mondja csak, megértett, barátom?

Dénes nagy, csillogó szemét reá emelte az előtte álló férfira.

- Nem tudom, milyen szavakkal köszönjem meg jóságát...

- Azzal, hogy fogadja meg tanácsomat, de őrizze, ápolja a szent tüzet is ott bent a szíve mélyén. Az imént azt mondtam, hogy az ilyesmit fokozatosan kell bemutatni a közönségnek, de vigasztalhatatlan volnék, ha végképpen elaludna és maga vásári munkássá süllyedne. Ezeket az írásokat itt tartom, mindenesetre ezekkel mutatom be a közönségnek. A többi aztán az ön dolga. Ne hallgasson sem a kétkedőkre, sem a kishitűekre, olyan emberre, kinek esze és szíve van, nagy szükség van nálunk. És most az Isten áldja meg, barátom, nekem a parlamentbe kell mennem, de egypár nap múlva jöjjön föl újra, még beszélgetni valóm van magával.

VIII.

Miklós Dénes ott ült egy földszinti támlásszékekben és egy kissé fáradt mosolylyal nézte a közönség lelkesedését. Afféle zajos prémiére volt, melyre már hetekkel ezelőtt csinálják a közönség kedvét, és a jó közönség nem is tudja, micsoda szuggerálásnak engedelmeskedik, mikor szorongásig megtöltve a színházat, robotban lelkesedik, tapsol, ujjong. A levegőben mesterségesen hintik, tenyésztik, táplálják a lelkesedés bacillusait, oly fényesen kísérleteznek a publikum lelkével, hogy a láz deliriuma éppen a meghatározott estén, a premiérere tör ki.

Végre is a publikumnak nincs oka panaszra, kap egy szép, mámoros estét, melynek sikerében az ő erőszakkal fölajzott kíváncsiságának, mesterségesen szitott lelkesedésének éppen olyan nagy része van, mint a primadonna játékának. De hát lehet-e ennél kellemesebb állapot? Az ember nemcsak ítéletet, véleményt, hanem izgalmat, lelkesedést, érzést is kap gyári áron, vagy még azon alul. A modern embernek már fölösleges élni, gondolkozni, érezni, elég, ha ujságot olvas, ott készen kap mindent, csak az impressziókat kell magába fogadnia.

Miklós Dénes ezt már mind jól tudja, hiszen már féléve dolgozik a *Közvélemény* szerkesztőségében. Fáradt mosolylyal nézi a lelkesedő publikumot, csöppet sem érdekli a darab, jól ismeri már a próbákról, azután meg az ember sohasem szokott tulságosan jól mulatni az olyan premiérekben, melyekről referálni kötelessége. Igenis, az esetleges élvezetet megrontja az a töprenkedés, hogy mit mondjunk kedves formában, kevés kellemetlenséget annak a jóra való, derék, becsületes fiúnak, ki ott reszket a színpalak mögött. Végre is az a jóra való fiu igazán nem érdemli meg, hogy sokat kellemetlenkedjünk neki ezért az ostobaságért. Minden embert megejt a kísértés, az vessen rá követ, ki még nem irt, vagy nem szándékozott szindarabot írni.

Miklós Dénes egypár frázison gondolkodik, melyben elrejthetné a keserű pirulákat, hogy a közönség ne vegyen észre semmit, a szerzőnek se fájjon nagyon, de ő se piruljon önmaga előtt.

Ez a boldogtalan szerző!... Vajjon meddig nyulik még ez a szerencsétlen kardal?... Szent Istenem, de milyen vének is ezek a leányok, az operett-színház karszemélyzete úgy látszik mind személyesen jelen volt a komáromi vár kapitulációjánál... Ezek a nagy idők tanui... Ez a fiu teljesen elrontotta a dolgát... No, most meg ez a kiállhatatlan, hosszú komikus, hiszen a hová ez beteszi a lábát, ott nem nő többet fü... Már a közönség is türelmetlenkedik. A barátság igen szép dolog, a lapok megtették ennek az ügyetlen fiúnak azt a szivességet, hogy össze-csődítették a közönséget és kedvet csináltak neki, de ha itt erőszakkal lerontják a jó kedvet... Milyen grimaszokat vág ez a csepürágó, no, de legalább a karzat most kacag...

Egyszerre valami különös csönd támad a színházban is, a színpadon is. A nagy eseményeket megelőző izgatottság fogja el a publikumot. A színészek csak szerepük utasítása szerint várnak és csodálkoznak, de mintha volna valami szokatlan őszinteség is a várakozásban és csodálkozásban. A közönségre is ráragad ez a különös izgalom, a másik pillanatban fehér, rövid ruhában kiszökik a színpadra Berényi Piroska.

Egyszerre emelkedik föl a sok-sok kéz és az óriási tapsviharra szinte megrezdülnek a vihar-edzett falak s a primadonna édes, bájos, kisleányos mosolylyal hajtogatja magát. A ki így látja, szemérmesen, félénken, mosolyogva, az nem is hinné, hogy ez a tiszta, leányos arcú nő szokta játszani a színpadon vetkező, öltöző és szeretkező asszonyokat. Azokat az asszonyokat, kiknek szeme villanásából, pillantásából, mozdulatából csak úgy árad a bűn, a csábítás, a soha ki nem elégíthető szerelemvágy. Most kis leány, naiv, tapasztalatlan gyermek. Az arcán nincs egyéb kifejezés, mint a végtelen ártatlanság és a végtelen kíváncsiság. És ez a leány.

Pár percig, - míg a tapsorkán tart, - nem bír énekébe kezdeni. De az időt nem vesztegeti hiába. Ugyanazzal a szüziess, ártatlan tekintettel néz körül a publikumon. De egy pillanat elég neki, hogy szemlét tartson a gárdán. Látja, kik vannak itt jóbarátai és kik ellenségei közül. Már körülbelül kiszámította a kihívások számát is. Sőt mivel még mindig nem bír énekelni a tapstól, gyorsan megfogalmazza agyában azt a kis barátságos levelet, melylyel holnap reggel a szerencsés szerzőt fogja üdvözölni, s mely a könyvnyomatosok útján belekerül majd az összes lapokba.

Mert ha ő akarja, hát kasszadarab lesz ebből a sületlenségéből. Most pedig akarja.

A páholyokra is vet egy gyors pillantást s meglátja az egyik emeleti páholyban az operett-színház másik primadonnáját, Zombory Ilmát, a mint teljes erejével tapsol neki. Egy kedves, utólérhetetlen bájos mosolylyal meghajlik neki külön, és Zombory Ilma egy pillanattal sárga lesz dühében, de aztán mosolyogva fordul a páholy háttérében ülő uriemberhez:

- Milyen jól mulatnak ezek az emberek a Kereszty gróf pénzén.

- Ugyan? - szól közbe a férfi, egy kicsit fáradt, egy kicsit gunyos, egy kicsit kételkedő hangon.

- Igen, ha mondom, - suttogott a színésznő, - a gróf megtölteti az erkélyeket, a karzatot, a földszinten meg a potyajegybes barátok és ujságírók ülnek. Végre is nem veszem rossz néven, ha az ember öreg szeretőt tart magának, legalább haszna legyen belőle, nem igaz?...

Az a halvány arcú, fáradt ember felelhette volna, hogy ő még csak harmincöt éves és Zombory Ilma jobban zsarolja, mintha hetven évéért kellene bocsánatot kérni tőle, de hát nem kezdett semmiféle vitába, előre is tudva, hogyha belekezd, úgyis ő fogja a rövidebbet húzni, megelégedett hát azzal, hogy fáradt mosolylyal bólinthatott a szép asszony mondásaira, ki most Kereszty páholyára pillantva, újra feléje fordult:

- De azért ez mégis csak nagy gyalázatosság.

A férfi föl vonta a vállát:

- Zombory Ilma, mint az erények barátja, nem rossz, engem úgyse, nem rossz...

És képzeletében keresztülfutott a gyalázatosabbnál gyalázatosabb botrányokon, melyek mind Zombory Ilma nevével voltak összekötésben. Mint minden dologban, úgy a botrányokban is sok volt a túlzott, de annyi bizonyos, hogy Magyarország és a kapcsolt tartományok előkelő és vagyonos gentlemanjei mind tanuságot tehettek arról, hogy a szép Ilma erénye sohasem volt tulságosan kegyetlen.

Fönhangon azonban csak ennyit mondott:

- Igaza van kedvesem, magának különben mindig és mindenben igaza van.

A taps végre megszűnt és Piroska belekezdett énekébe. Kicsi volt a hangjának az érce is, a terjedelme is, de remekül tudott ezzel a kis hanggal bánni. Néhol nem is énekelt, csak pointírozott. Zombory Ilma dühösen fordult hátra kísérőjéhez:

- Micsoda szemérmetlen perszóna, annyi hangja sincs, mint egy gyöngytyuknak. Szeretném tudni, hogy mer egy ilyen repedt géégjü hölgy a szinpadra mászni?...

De mikor a belépő végénél a zenekarból egymásután adták föl a virágot, Zombory Ilma újra tapsolt és taps közben számított a csokrokat:

- Tizenhárom... Tizenkettőt belőle Kereszty gróf adott, a tizenharmadikat meg az, kit a gróf pénzén Piroska kitart magának.

Piroska megköszönte a virágot, a tapsot, aztán játszott, úgy, a hogy csak ő tudott játszani. Fialat leányt játszott, kinek lelke, teste még ártatlan, de szive már tele van tüzzel, vágygyal, forró, tárgyaltan szerelemmel. A hány férfi volt a színházban, mind arra gondolt: ha rám pillantana, ha engem választana ki, micsoda isteni gyönyörűség lenne ennek az édes, tiszta, de szenvedelmes, égő teremtésnek szivét birni? Mindenki fölsóhajtott, még azok is, a kik biztosan tudták, hogy ez csak komédia, a kit a szép leány megtalál és boldogít, az ott most a szinfalak mögött, a szerep utasítása szerint festi magát vörösre és fehérre...

Hát Dénes?... A mint Piroska kijött a szinpadra, sápadtan, mozdulatlanul ült helyén és szemét le nem vette a primadonnáról egy pillanatig sem. Nézte pajzán kedvességét, szüzi szemérmességét, tüzes vágyakozását, aztán egyre-egyre sápadtabb lett, már nem gondolt a darabra, a szerzőre, a lapra, csak a szép leányt nézte...

Az első fölvonásnak vége... Óriási siker... A közönség tombol... Berényi Piroska egy félhalott, sápadt fiatalembert hurcol ki kezénél fogva a lámpák elé. Ez lenne a szerző? Természetesen. Másnak nem lehet olyan elnyütt arca, olyan kétségbeesetten riadt tekintete. A szive a boldogságtól akar megszakadni és olyan sápadt, mintha sirboltból cipelte volna ki a primadonna a nagyérdemű közönség elé. Az egyik kezét Piroska fogta, de a másik kezével mit csináljon. Ez a megoldhatatlan probléma, ebbe majdnem beleőrül szegény, megkinzott agya, mig végre a függöny szerencsésen legördül.

A közönség tódul a folyosóra, Dénes is kifelé tart. Csak a kritikusok fekete csapatját kerüli, képtelen lenne most léha viccelődést hallgatni. De mégsem szökhetik el elég gyorsan, valaki vállára teszi kezét: Gál Ferenc.

- Hová szökik, Miklósy ur?

- Magam sem tudom. Iszonyu főfájásom van, keresek egy magányos, csendes kis helyet, hol talán megszabadulhatnék tőle.

- Milyen kár, - sopánkodott Gál, - én már régóta vadászok magára, hogy egy megbízatást átadjak, de hát, ha csakugyan beteg...

- No, hiszen még élek. És mig mozogni bírok, szívesen állok szolgálatára.

- Nem rólam van szó, hanem Berényi Piroskáról.

Dénes érezte, hogy fut föl a vér arcába, onnan meg egyszerre gyorsan vissza szívébe, de azért iparkodott elfogulatlan arcot mutatni.

- Piroska szeretné magát megismerni, - folytatta Gál, - már pár nappal ezelőtt megkért, hogy vigyem be az öltözőjébe és ha most jobb kedve volna...

Dénes valami sajátságos, rekedt hangon felelt:

- Rendelkezésére állok, Gál ur, ha úgy tetszik, mehetünk.

- Ön nagyon szives. Megbocsátotta már nekem az első kellemetlen találkozást?

Már karonfogva haladtak a szinfalak mögé vezető kis ajtó felé, mikor Dénes felelt:

- Ön ostobábbnak tart, mint a milyen vagyok. De különben is minek haragudnám? Ön akkor is különös jóakarattal foglalkozott sorsommal, én azonban egy kicsit naiv és tapasztalatlan voltam. Ennyi az egész.

Gál diszkréten kopogtatott az öltöző ajtaján, aztán beléptek. A primadonna nem volt egyedül. Két ur ácsorgott öltözőjében, de ezektől gyorsan, hihetetlen ügyességgel bucsut vett. Amugy szeliden kidobta őket, aztán Gálnak nyujtotta kezét, mig az ujságíró bemutatta Dénest.

A primadonna egy gyors, futó pillantást vetett Dénesre.

- Ah, Miklósy!... Hiszen ez nagyon szép, igazán nagyon derék dolog... Nos, üljön le, ilyen sokat várt, kért és hívott vendég megérdemli, hogy szívesen fogadjuk.

Dénes szembe ült a primadonnával. Egész közlelől látta azt a finom, elmés arcot, melynek vonásai a festék alatt is éltek, beszéltek. Egy kicsit bántotta, a mit így közlelől jól látott a színésznő arcán, a durva piros festék, a körülkarikázott szempár, a meghosszabbított szemöldök, a kipirosított ajak. Hozzászámítva még az öltöző rendetlenségét is, a tükör melletti asztalon meglátta a puderos dobozt, a hajfestő tégelyt és valami odadobott pamacsot, nyilván az arcát festette az imént vele, mert Piroska nem öltözött át a második fölvonáshoz, talán éppen azért volt olyan jókedvű. Csak a festéket igazította meg az arcán és rendben volt minden, kénye-kedve szerint beszélgethetett az urakkal.

Dénes más, gyorsabb, villámszerűbb hatástól félt és most nem érzett egyebet egy kis kedvetlenségnél. Mind a mellett korrekt, kifogástalan udvariassággal hajtotta meg magát:

- Gál ur pár perccel előbb mondta meg, hogy nagyságod elfogadja látogatásomat.

- Azaz, hogy kívánom, Miklósy, kívánom, - nevetett a szép leány és oly különös, édes melódiája volt a hangjának, hogy az iménti kellemetlen benyomás végképpen eltűnt Dénes lelkéből. - Persze, maga elbizakodott ember, azt hiszi, hogy a *Közvélemény* kritikusat hívtam meg. Nos, nem tagadom, ha már itt van, ebben a minőségben is szívesen üdvözlöm. De másért hívtam. Tudja, mikor a nevét meghallottam, meg azt is, hogy Szabolcsból való, eszembe jutott, hogy volt nekem egy kedves, igen kedves barátnóm, Miklósy Lenke. Nem bátyja ön az én barátnómnek?

Dénes valami különös szégyent és félelmet érzett. Az utolsó szavaknál betódult vagy négy fiatalember és közbeszóltak:

- Micsoda új csillagról beszél, istennő? Ki az a Miklósy Lenke?

És Dénes ebben a társaságban soha, semmiképpen sem birt volna Lenkéről beszélni. Mintha valami súlyos megszegyenítés érte volna a barátnójét és lelkében bocsánatot kért attól a leánytól, kire csak imádattal tudott gondolni.

- Nem, nagyságos kisasszony, ön tévedett.

- Kár, - felelt Piroska könnyedén fölsóhajtva, - biztosra vettem, hogy öntől hallok valamit róla.

Most az új látogatók kezdtek kiabálni:

- Ki az? Mi az? Miklósy rejteget valami szép leányt! Hallatlan!

Dénes lángoló arccal fordult hátra, az ökle összeszorult, igen kevés híjja volt, hogy bele nem vágott a vigyorgó arcokba.

- Ugyan ne ostobáskodjék, - kiáltott idegesen a csufolódó urra Piroska, - magának, kedvesem, mostanában olyan rossz viccei vannak, hogy azt hiszem, jobb lesz, ha egy kicsit félrevonul a világ zajától és kipihen magát. Ha önmagáért nem, a barátaióért, az ismerőseióért meg kell tennie okvetetlenül ezt a szivességet.

Meglehetősen durván és közönségesen beszélt, de Dénes hálás volt, érezte, hogy le van törölve az iménti durvaság. Gál halkán a fülébe sugta:

- Mi lelte Piroskát? Ez a szegény fiu nem érdemelt meg ennyit. Igaz, hogy nem lángész az öreg, de végre is a primadonnák imádóinak nem zsenivel, hanem két erős tenyérrel kell birniok, ez pedig megvan nála.

Most a boldog szerző kukkantott be és egyszerre úgy tele lett az öltöző, hogy Dénest fojtogatta az izzó, forró levegő. Szinte megkönnyebbült, mikor Piroska kiadta az utjokat.

- Most már ajánlom magamat. Még egy kis dolgom van a második fölvonással. Azonfelül körül kell néznem a szinpadon, hogy úgy van-e minden elrendezve, a hogy meghagytam. Itt a belépésem nagyon fontos. Tehát a viszontlátásra, uraim, addig is jól viseljék magukat...

Egy könnyű főhajtással bucsuzott tőlük, de Déneshez külön odafordult, még kezét is nyújtott neki:

- Magának is azt mondom: a viszontlátásra! De nem itt. Láttam, milyen kellemetlenül érezte magát. Hiába, itt már ilyen az élet, ezen nem lehet változtatni. De mikor nem játszom, akkor estenkint rendesen otthon vagyok s örülnék, ha fölkeresne. Legalább jól megismerkedünk és nem leszek önnek idegen, mire egy jó szerepet ír számomra.

Dénes meghajtottta magát. Az urak már mind kitakarodtak, csak Gál volt még vele; mikor kimentek, a fiatalember vállára tette kezét:

- Tudja, hogy ez nem is rossz gondolat, ha már elkövette azt az ostobaságot, hogy közénk állt, írhatna egy jó szerepet Berényi Piroskának.

IX.

Kun Ilonka ott ült az ablak mellett, valami finom horgolással kezében, szemben vele Dózsa Miklós suttogott halk hangon, míg Alice, a mindig elegáns Alice festői pózban ringatta magát, egy kis hintaszékben.

- Tudja mit, kössünk békét, - szolt aztán Dózsa Miklós, - megérteni ma úgy sem fogjuk egymást.

Ilonka mosolyogva teszi félre horgolását és igent bólint a fejével, aztán, mert Alice nagyon el van merülve könyvében, ő maga készíti el a teát a kis asztalra.

Éppen a második csészét tölti meg, mikor az ajtó nagy robajjal kinyílik és hangosan, jó estét kívánva, belép a szobába Dénes.

- Akar egy csésze teát, Miklósy? - kérdezte Ilonka.

- Kezét csókolom Ilonka kisasszony, kérek.

A fiatal leány még egy csészét vesz ki a szekrényből, Alice is leteszi könyvét. Ah, Miklósy újdonságokat tud a nagyvilágból, abból a világból, melyről Alice oly sokat álmodik.

Egyelőre azonban másról beszélgetnek, Dózsa kezdi:

- No, maga jó színben van, látszik, hogy vidéken töltött két hónapot. Mióta van Pesten?

- Három napja.

- S az egész nyolc hetet Szabolcsban töltötte?

- Természetesen.

- Nem unatkozott nagyon sokat?

- Unatkozni? Hiszen a nagynéném házánál én otthon vagyok, azonfelül meg ott volt az unokahugom, Lenke.

- Oh, be csodálatosan szép leány az ön unokahuga, - mondta Ilonka elgondolkozva.

Dénes rajongva tette hozzá:

- És jó, és édes és mindent megértő leány, oh, milyen nyolc hetet töltöttünk együtt.

Már ott ültek a kis asztal mellett és lassan szürcsölték a teát, mikor Dózsa megszólalt:

- Mondja csak, Dénes, nem volt maga szerelmes az unokahugába soha?

- Én? - kiáltott föl szinte rémülten Dénes. - Én? Hogy jut ilyesmi eszébe. Soha sem bátor-kodtam volna. Lenke egészen más férfit érdemel; azaz nyíltan szólva, nem hiszem, hogy volna férfi, ki őt megérdemelné.

Elhallgattak. Egy kicsit nyomasztó, kellemetlen volt a csönd és Ilonka, mint háziasszony, sietett valami más beszélgetést keresni.

- Hát a darabjával, hogy van?

- Köszönöm, már majdnem készen vagyok, csak még egypár technikai változtatás és viszem...

- A színházhoz? - kérdezte naivan Ilonka.

- Nos, igen, természetesen oda is, de előbb átadom a primadonnának, mert végre is tőle függ, hogy tetszik-e neki a szerep...

- Berényi Piroskának irt valamit, ugy-e? - vette át a szót Dózsa.

Dénes már nem pirult el a kutató tekintet alatt. Egy évet élt már a fővárosban és arcbőre elvesztette azt a nagy érzékenységét, de mégis zavarba jött, mikor felelni kellett.

- Igen, úgy gondolom, hogy neki való szerep lenne, de hát ön honnan tudja...

- Ha ön *primadonnáról* beszél, akkor csakis Berényi Piroskára gondolhatok, mint hogyha a *könyvet* említi, csakis a bibliát érthetem kifejezése alatt. De különben hallottam egyet-mást erről a dolgról.

- Kitől?

Most a festőn látszott egy kis kellelenség, de különben teljes nyugalommal felelt:

- Sárosyné beszélt egyről-másról. Ön leveleket váltott ebben az ügyben Berényi Piroskával.

- Azaz, hogy tudakozódtam tőle, az énekszámokra vonatkozólag és ő szives volt utbaigazítást adni.

- Ismeri Berényi Piroskát? - kérdezte Alice nagy érdeklődéssel.

- Futólagosan. Egyszer voltam az öltözőjében.

- És azóta nem kereste föl? - csodálkozott Dózsa.

Dénes a fejét rázta.

- Nem, azóta dolgoztam ott lenn a nagynéném házában, Lenke mellett.

A falióra komolyan, ünnepiesen hatot ütött és Dózsa fölállt helyéről:

- Nos, sok szerencsét! Meg vagyok róla győződve, hogy darabja igen szép munka. Megmutatta már Szigeti Zoltánnak?

- Még nem. Hiszen előbb...

- Értem. Előbb a primadonnának kell elfogadni a szerepet. Maga is modern író lett, már látom. Ezek az urak nem darabokat irnak, hanem szerepeket. Végre is lehet, hogy nekik van igazuk. Sajnálom, hogy már el kell mennem, de még egy látogatással adós vagyok valahol, ha a hölgyek meg nem haragusznak, elcsalom magammal Miklósy urat...

Dénes már nem az az ártatlan fiú, ki egy évvel ezelőtt fölkerült Pestre s bár teljes közömbösséggel a keztyűjével bajlódik, látja, hogy Dózsa sokkal melegebben s erősebben szorítja meg Ilonka kezét, mint a bucsuzás jelentőséges aktusa kívánná.

Kint voltak az utcán, egypár percig szótalánul mentek egymás mellett. Dénesnek különös víziója támadt. Látta magát, a mint most egy éve megérkezik és a festővel együtt jár a széles, világos Kerepesi-uton. Karonfogva mennek, de mindenik saját ábrándjaiba merül. Dózsa a legujabb nagy képére gondol, ő pedig arra, hogy mikor fog ebből az óriási, sűrű ember-tömegeből diadalmasan kibontakozni.

Nos, most már megvan majdnem minden, mire vágyott és mégis olyan sajátságos hideg borzongatja testét, lelkét ezen a nyirkos, őszi estén. Egész megváltásnak tűnik, mikor a mellette lépkedő férfi beszélgetést kezd:

- Nem beszélt Szigeti Zoltán valamit az új képemről?

Dénes kissé zavarba jött, aztán kitérőleg válaszolt:

- Miért érdekli ez önt? Szigeti nem igen foglalkozik a piktúrával, tudtommal soha sem vindikált magának képkritikusi jogokat.

- Ugy hát biztos vagyok benne, hogy nem tetszik neki az új munkám, - mondta Dózsa csüggedt hangon. - Nem tudom, minek tartja maga Szigeti Zoltánt, őszintén szólva, nem is érdekel, én csak azt tudom, hogy ő az egyetlen ember, kinek véleményére adok valamit. Egyébként köszönöm gyöngédségét.

- Bocsásson meg, - kezdte újra Dénes, - én igazán nem akartam önnek kellemetlenséget okozni. De ha már ennyire mentünk, azt hiszem, csakugyan egy kis pihenésre van szüksége.

- Ejh, hiszen egyebet sem teszek. Nem értik önök ezt a dolgot.

- Dehogy nem. Én tökéletesen értem. Házasodjék meg.

Ott álltak egy gázlámpa sárgás világossága alatt. A festő nagyon sápadt volt, Dénes meg nagyon izgatott, egy pillanattig farkasszemet néztek egymással.

- Ejh, - mondta aztán Dózsa Miklós és fölvonva vállát, tovább ment.

Most már Dénesnek lett sápadt az arca:

- Megbocsásson, de ezt a dolgot nem lehet vállvonogatással elintézni. Én úgy érzem, hogy ön nemcsak maga iránt való kötelezettséget teljesít ezzel a lépéssel. Vannak leányok, kikkel nem lenne szabad játszani soha, mert a szívük nem elég sekélyes a játékhoz.

A festő nyers, durva hangon szólt közbe:

- Szabad tudnom, kinek a megbízásából szól hozzám, Miklósy ur? Előre is bocsáthatom, hogy a megbízottakat, különösen szívügyekben, nem szenvedhetem. Ha pedig csak saját becses érdeklődése volna ennyire fölcsigázva, akkor adok egy jó tanácsot, az én ügyeim iránt többet ne érdeklődjék.

Nagyon komolylyá, élessé vált a hangja, Dénes azonban uralkodott magán.

- Nem volt szándékom önt megsérteni. Annál kevésbé, mert bármi történjék is köztünk, én nem feledhetem el, hogy pályám kezdetén milyen jó volt hozzám. De nem hallgathattam el, a mit megmondtam. S a rideg kötelességérzet kényszerít beszélni. Nekem az a leány senkim, semmim, de szeretem, mintha tulajdon hugom volna. Miért nem vehetné ön őt nőül? Szép finom, jó nevelésű, uri családból való leány, a ki - ezt előre kellett volna bocsátanom, - szereti önt. Végre is minden földi érzés közt ez a legnagyobb, legszentebb dolog, ha valaki szeret minket és teljes szívével ragaszkodik hozzánk.

Dózsa türelmetlenül intett kezével:

- Hagyja, barátom, hagyja. Az imént nagyon megsértettem, de magam is nagyon szenvedek és a szenvedő, a beteg ember mindig igazságtalan. Ha a dolog csakugyan úgy lenne, mint maga hiszi. Persze, a maga huszonhárom évével bajosan fog engem megérteni és adja Isten, hogy ne is értsen meg soha. Ha az ember úgy elvágthatná magától a multat, hogy annak többé semmi köze se legyen a jelenhez és a jövőhöz. De nem lehet, kedves barátom, nem lehet és ez az... Szabad-e nekem kiégett szívvel, megvénült lélekkel, elhervadt ideálokkal egy fiatal, érintetlen lelkű leányt magamhoz kötni? A multtal nem lehet teljesen leszámolni, legalább én nem bírok. Bűnös szerelmek, undorodásig betelt vágyak, testi és lelki csömör mindenben... Óh, milyen szívesen zokognék, vezekelnék, szagatnám, tépném magamat, ha még egyszer az lehetnék, a ki voltam huszéves koromban... Telve ideákkal, forró, egészséges szerelemvágygyal és a mi fő, a mi szent, a mi visszahozhatatlan: ifjúsággal, ifjúsággal. De hát, hiába. Felém integetnek a meddő sóvárgásban elprédált, a bűnös tűzben átégett, ostobaságokra elfecskélt évek, melye-

ket visszahozni nem lehet. Hogy mentsem meg a többit, a hátralévőt? Csakhogy ehhez nincs elég szivtelenségem. Az én szerelmemben, - mert minek tagadnám, szerelmes vagyok, - nyoma sincs az egészséges, biztosan boldogsághoz vezető nyárspolgári önzésnek. Nem magam akarok boldog lenni, őt szeretném boldoggá tenni. De hogyan, mikor nem hiszek a boldogságban. Nem bízom magamban. A ki annyit csalódott érzelmeiben, annyszor szaladt lidércfény után, nem mert csillagnak nézte, hanem mert az ingovány fölött érdekes sétálni... Ki annyi eltemetett, félig behantolt, félig visszajáró kísértetet hord lelkében, annak nincs joga ahhoz, hogy egy fiatal leány lelkét, szivét örökre magáénak foglalja le...

- De hát akkor miért?...

- Miért járok hozzá? Mert gyöngé, gyáva, nyomorult vagyok és nem bírok élni látása nélkül.

- Már pedig, ha így áll a dolog, le kell róla mondania, - felelt Dénes kemény hangon. - Kun Ilonka szegény leány és egy ilyen hirneves, általánosan ismert ember mindennapi látogatása egy olyan szerény család körében, csak föltűnést kelt.

- Igaza van, - felelt Dózsa keserűen, - a mi világunkban nem elég becsületesnek lenni, földolog, hogy becsületesnek látszassunk.

- Akármint van is a dolog, önmaga beláthatja...

- Hogy nem szabad többet hozzájuk járnom, beláttam már régen. Küzködök is magammal, de nem bírtam elhatározásra jutni. Ez a beszélgetés azonban erőt ad az elhatározáshoz, holnap reggel utazom ki a külföldre... Csakugyan szükségem van egy kis pihenésre, a mint maga mondja, barátom...

- Olyan messzire akar menni? - kérdezte Dénes elborult arccal.

- El és ne sajnáljon tulságos mértékben. Jobb lesz így. Már régóta vivódom ezzel a gondolat-tal, most beláttam, hogy meg kell lenni, most mindjárt, halaszthatatlanul... Ne beszéljünk többet róla. Fölösleges szószaporítás volna. Annak a kis leánynak mondja meg, hogy csókol-tatom a kezét és... Különben ne mondjon neki semmit, így hamarább el fog felejteni. De a kezét, azt csókolja meg helyettem és mondja, meg neki, hogy én küldöm neki ezt a kézcsókot, távolból, messziről... Azt hiszem, nem kell arra kérnem, hogy felejtse el, nem történt köztünk semmi, még csak egy kis vallomás sem. Most este egy kicsit megszorítottam a kezét, nem bírtam a kísértésnek ellentállni... Nem tesz semmit, a sok idegen kéz majd letörli ennek a nyomát is... Isten áldja meg, barátom...

- De ugy-e, fog nekem irni? - kérdezte Dénes halk, elfogódott hangon.

- Lehet, most még nem tudom. Most már Isten áldja meg, hagyjon magamra. Egy helyütt még be kell szólnom az utazás előtt. Ejh, reggel még nem tudtam, hogy estére így be fog borulni, de ha már meg kell lenni, jobb, ha minél előbb keresztül esünk az operáción. Isten velem!

Kezet fogtak. Dénes sokáig bámult utána, a festő nem nézett vissza, csak ment előre a széles, ragyogó Andrassy-uton. Egy darabig még lehetett látni magas, elegáns alakját, aztán bele-vezett a nagy embertömegbe és Dénes nehéz szivvel indult hazafelé.

X.

Dózsa Miklós egy darabig hagyta magát az emberáradattól sodorni. Aztán, mint a ki elkerülhetetlen kellemetlenséggel akar végezni, gyorsan sietett ki a liget felé. A fasorban megállt egy kacér, kis villa előtt és becsöngetett ajtaján.

A kapus kinyitotta az ajtót és Dózsa lassu, fáradt, kelletlen lépésekkel ment föl a verandára. Az ablakok mind világosak, bent valaki andalogva játsza Chopint. Ah, Irén mindig remekül értett a komédiához!

Mikor benyitott a kis szalon ajtaján, a zongora mellől egy fehérruhás asszony szökött fel, és úgy bámult a festőre, mint a ki váratlan meglepetéstől szólni, mozdulni sem tud, pedig jól kellett hallania a csöngetést, - gondolta Dózsa.

Az asszony két-három lépést tett előre, aztán hideg szigorúsággal nézett végig a férfin.

- Szép jó estét kívánok asszonyom, - kezdte az tréfásan, - szabad kezét csókolnom?

Az asszony ruhájának ráncaiba dugta el kezét, közben átható, szigoru pillantását nem vette le a férfi arcáról, egy percig sem.

Nem volt éppen szépség, de a termete kifogástalan, remek. Ezt tudva, nem is sokat törődött az arcával, minden gondját ennek a királynői alaknak érvényesítésére szentelte. Körmönfont rafinériával tudott öltözködni, az ő állig és kézfejig csukott ruhái többet árultak el az asszonyi szépségből, mint máson a dekolletage. Az arca már nagyon is telt, az álla nagy és erős, a szeme kicsiny, de csillogó. Dózsa egypár percig figyelmesen nézte. Minden más esetben boszankodott volna, most azonban csak erre gondolt:

Komédiázd ki kedvesem magadat ma este kedvedre, többet ugysem lesz rá alkalmad soha...

És a mint ezt elgondolta, nyomban egy cinikus kérdés tolult föl elméjében. Vajjon ki lesz az utódom? Mert, hogy lesz utódom, az bizonyos. Maga is megdöbbsent saját cinizmusától, de nyomban mérlegelni kezdte az eshetőségeket, hogy melyik ismerősének van legtöbb kilátása?...

Voltaképpen nincs mit sajnálkozni az utódomon. Irén határozottan sikkes asszony, talán nem is benne van a hiba, hanem bennem, no, de most már mindegy...

- Nem akarja kezét ideadni, - kezdte azon a félig csufoló, félig enyelgő hangon, melynek mindig hatása volt az asszonyra, - kár. Isten tudja, lesz-e még alkalmam fehér ujjacskáit sorba csókolni, voltaképpen nem is szép magától, hogy így bocsát el... no, de nem érzelgek tovább...

Kifelé indult, az asszony összerezsent, a másik pillanatban utána futott és vállára tette kezét:

- Ne ostobáskodjék! Micsoda izetlen tréfa ez megint?

- Nem tréfa, szép asszony. Bucsuzni jöttem.

- Maga?

- Én.

Az utolsó szónál az asszony már lehuzta egy kis alacsony puffra, ő maga meg leült a vastag, puha szőnyegre, két karjával átkulcsolta a férfi kezét és így bámult föl annak arcára komoran, szemrehányással. A férfi változhatatlan közömbös nyájassággal mosolygott a szeme közé és közben arra gondolt:

Hogy az a barom piktor, az a Szalay nem lát bennünket, rögtön megfestené ezt a képet, aláírva *Idill*, vagy a *Bucusu perce*, vagy *Elválás előtt*, brr...

- Maga sok szomorúságot okoz nekem, - kezdé lány, puha hangon Irén asszony, - de megbocsátok mindent, mert szeretem. Ez nem érdem, ez szerencsétlenség, nem tehetek róla, nem változtathatok rajta, épp oly kevésbé, mint a hogy nem változtathatok azon, hogy a szemem fekete, vagy a hajam szőke.

Az utódom író lesz, Irén mostanában nagyon szereti a csinos frázisokat, - és Dózsa tovább töprekedett, - de vajjon igaz lenne, csakugyan nem szeretett volna rajtam kívül mást? Minek töröm a fejemet rajta, hiszen nekem mindegy...

Szeliden simogatta az asszony fehér kezét, mert elhatározta, hogyha csak lehet, békében válik meg Iréntől.

- Megbocsátok mindent. De most gyónjon meg szépen. Hol járt, miért késett, miért várakoztatott?

- Ah, ön téved, - kezdte megint Dózsa azon a félig érzelmes, félig csufondáros hangon, - ön nagyon el volt merülve Chopinbe, én már egy félóra óta itt állok ablaka előtt a verandán és hallgatom játékát. Aztán belépek és látom, hogy jobb lett volna kint maradnom, ön halálosan megijedt váratlan megjelenésemtől.

Az asszony elpirult és az ajkába harapott, de nem felelhetett semmit. Csakugyan meglepetést és megdöbbenést szimulált, mikor a festő bejött. Nem mondhatta neki, hogy hazudik, mert ő jól hallotta csöngetését.

- Nos, hát a másik izetlenkedés, az utazás? Mit jelent ez az ostobaság?

- Ez nem ostobaság, szép barátnóm. Én utazom.

- Hová?

- Egyelőre talán Olaszországba.

Az asszony még mindig azt hitte, hogy tréfál és ő is féltréfásan faggatózott:

- Miért éppen oda?

- Itt a tél, édes, és nekem nincs meleg kabátom. Elhatároztam, hogy takarékoskodni fogok és hogy megtakarítsam a télikabát árát, elutazom Olaszországba.

- Szép. Így hát egész télen lent marad?

- Sőt valószínűleg tavaszra is. Hogy ne kelljen új felöltőt csináltatnom.

Izetlen beszéd volt, de az asszony mulatott rajta, egyszerre csak a férfi ölébe rejtve arcát, úgy kérdezte halk, suttogó hangon:

- De egy nappal csak elhalasztja utazását?

- Lehetetlen, édes.

Az asszony hirtelen fölvetette a fejét:

- Hát komolyan beszéltél?

- A lehető legkomolyabban.

- El akarsz menni?

- Édes Istenem, minek ismételtetsz velem, egy ilyen fájó vallomást.

Az asszony hirtelen fölugrott a szőnyegről:

- Miért hagysz el?

A festő önkéntelenül elnevette magát:

- Látja, édes, ez aztán igazi asszonyi beszéd. Ha az ember haldoklik, akkor nem azt mondják, hogy az életet hagyja el, hanem, hogy magukat. Hátha én most ki akarok futni a világból...

- Ez mind csak szóbeszéd, felelj az előbbi kérdésemre.

- Nincs mit felelnem rá. Én nem hagyom el magát. Elutazom, mert el kell mennem. Ha itt maradnék, végképpen elpusztulnék. Ha csakugyan szeret, ezt nem kívánhatja tőlem. Ha több életem lenne, szívesen áldoznék föl egyet, szerelmem bebizonyítására. De ha ezt az egyet föláldozom, mit csinál majd maga a bebizonyított, de használhatatlanná vált szerelemmel. Fájdalom, e nemes érzelmet nem lehet üvegburában tartogatni, ember kell hozzá. Nos, nincs igazam?

Magában pedig ezt mondta:

- Csak már vége lenne. Meddig fog még ez az izetlen jelenet tartani? Jaj, de undorodom már ettől a sok hazugságtól és ez az asszony egyre több hazugságra kényszerít, csak már menekülhetnék.

- Beteg vagy? - kérdezte hirtelen Sárosyné.

- Nagyon beteg, - felelt Dózsa, és valami nagy lelki megnyugvás töltötte el, hogy most mégsem hazudott.

- És ezért utazol?

- Természetesen. Szeretnék újra vidám és jókedvű lenni. Te érted, szerelmünkért, édes.

Simogatta az asszony hullamos haját, közben az órára vetett lopva egy pillantást.

- Meg mersz nekem esküdni arra, a mit mondtál?

- Mire, édes?

- Hogy csakis e miatt a dolog miatt utazol.

- Ha kívánod, miért nem.

- Nos, hát esküdjél meg, most rögtön, akarom, hogy más asszony nincs a dologban... akarom!...

- Esküszöm.

- Legyen! Elbocsátlak, de vigyázz, ha hamisan esküdtél, akkor én meghalok...

Átcsaptunk a páthosz zord mezejére, - gondolta Dózsa, - vajjon igazán szeret engem ez az asszony?... Próbáljuk ki...

De ugyancsak e pillantban már megmozdult valami szívében:

Ne játszszał komédiát, hátha csakugyan beüt kísérleted, mit csinálsz akkor?

Egy percig habozott, aztán hirtelen dacos elszántsággal mondta magában:

Akkor, - akkor ez az asszony mégis más teremtés, mint a milyennek hittem. Akkor ez az asszony megérdemli, hogy siromig hazudjak neki szerelmet, hogy áltassam, bolondítsam, elringassam, a boldogsággal, melyet magam nem érzek mellette... Akkor ez az asszony megérdemli, hogy neki áldozzam egész életemet és az Uristen legyen rá tanum, hogy meg is teszem.

Megfogta az asszony kezét s oly komolyan nézett a szemébe, mint még soha két évi ismeretségük alatt, a hangja is komoly, szinte ünnepies volt, a mikor megszólalt:

- Én holnap utazom. Akar velem jönni, Irén?

Az asszony megdöbbenve nézett rá.

- Hová? Miért?

- Velem. Ne kérjé hová. Akar-e velem jönni, egész életére az enyém lenni? Ha igen, akkor adja ide a kezét, én még ma elvezetem ebből a házból, aztán nem válunk el egymástól soha. Akarja?

Az asszony egy percig bámulva nézett rá. Nyilván azt hitte, megint bolondozik. De mikor látta a férfi arcán a szokatlan komolyságot, hirtelen fölállt helyéről és gyöngéd, szánakozó mozdulattal simította meg a férfi homlokát:

- Édes kis bolondom, maga csakugyan beteg. Most már belátom, hogy el kell egy kicsit mennie. Bocsássa meg, hogy imént kételkedtem, most már én mondom, hogy utazzék, minél előbb.

A férfi is fölállt helyéről. Megkönnyebbülten sóhajtott föl, nagy teher esett le a szivéről, hát még sem csalódott az asszonyban.

- Menjen el, és jöjjön vissza minél előbb egészségesen, kedvesen, szeretetreméltóan. Milyen izgatott lehet ön, hogy ilyen örültség juthatott az eszébe; de mondja, hogyan is gondolt ilyesmire?

- Ön már megmondta, édes Irén, én sem tudok jobb magyarázatot adni, nagyon izgatott voltam.

Kifogástalan, hideg udvariassággal csókolt kezét, az asszony egy kicsit marasztalta, de valójában nem bánta, ha pusztul dolgára. De hogy is veszhette el ez a kedves, elmés ember a fejét, hogy ilyen örült ajánlattal megijeszze. Itthagyni férjét, házát, az egész világát... de miért?... örültség...

Dózsa megint kint kóborolt az őszi éjszakában. Sárosynéra igen keveset gondolt. Ez a próba csak amolyan tanulmány volt, mely a biztos föltevést akarja igazolni. Jól ismerte ő asszonyát, egy szikrát sem aggódott érte, annyira nem, hogy a mint eszébe jutott a férj, az a jóra való, derék, becsületes fiú, egy pillanatig lelkifurdalást érzett. De aztán brutálisan vállat vont. Minek kell az ilyen derék, becsületes fiúknak mindig hitvány asszonyt venni feleségül?

Főleg miért kell ennek a hitvány asszonynak minden kívánságát úgy teljesíteni, mintha a két lábon járó tökéletesség volna. Eszébe jutott Sárosyék élete és önkéntelenül elmosolyodott: Voltaképpen mi köti össze ezt a házaspárt, mikor Irén minden, csak éppen nem feleség? Eszébe jutott a nagy estélyek, bálók, multságok sorozata, melyben különösen az irodalom és a művészet vett részt. Micsoda zagyva csöcselék! De Irénnek minden tárlaton kint lógott egy arcképe, és az új darabokról előbb tudtak itt, mint a színházak igazgatóságánál. Egy-egy írónak nevét itt kezdték favorizálni és Dózsa csöndes undorral rázkódott meg. Nem tudta, hogyan, de csodálatos részletességgel szemé előtt állt egy-egy jelenet. Sárosyné, saját bevallása szerint, szalont akart teremteni, hol az előkelő világ a művészettel és az irodalommal találkozzék. Óh, ezek a gyötrelmes, unalmas találkák. A színésznők, kik itt még hamisabban játszanak, mint a színpadon, az uri asszonyok, kik elfojtott, vak dühvel, sápadt haraggal nézik „a komédiásnékat”. Az előkelő világ asszonyai ösztönszerűleg ellenségei a színésznőknek. A piktorok, kik egy-egy jó vevőt, ugynevezett műpártolót kerestek, az írók, kik a szép asszonyokat mulattatták bizarr elmésségekkel és Bourget után szabadon, nagyon fáradtak, nagyon

cinikusak, nagyon fölényesek akartak lenni, holott mindnyájan nagy zavarban voltak a jó fiuk. Az asszonyok szabad, fesztelen kacérkodása, a leányok elfojtott, tehetetlen dühe... az a kétségbeesett vad hajsza, a mit egy csinos bajuszu, vagyonos vad ellen folytatnak, az az elmés, finom, diskrét menekülés, melylyel a vad keresztül töri a hálót... Dózsa végigsimitotta a homlokát, nem akart ebből a világból látni már többé semmit.

És maga sem tudta, hogyan jutott oda, de egyszer csak ott állt a csöndes kis utcán, Kunék háza előtt. Fölnézett az ablakokra, sötét mind. Dózsa elgondolkozva dőlt a szomszédfalnak, nem járt az utcán senki, biztosra várva hitte, hogy egyszer csak kinyílik valamelyik sötét ablak, megjelenik benne az édes leányfő és ő odasughatja neki még a sötét éjszakába bucsuszavát, mielőtt elutazik:

- Édes, bájos, kis angyalom, én most elmegyek. Voltaképpen kevés mondanivalóm van, mert arra, hogy felejts el, nem kell külön megkérnem téged.

Nem vagyok már tulságosan fiatal és jól tudom, hogy minden bánatnak van orvossága. Lesz a tiednek is. Hamarább, mint a hogy gondolnád és óh! sokkal hamarább, mint a hogy én szeretném. Nem voltál az enyém soha, még csak ruhád szegélyét sem érintette meg ajkam és még sem váltam meg soha ily nehezen nőtől, mint a hogy most tőled megválok. Édes, szép angyalom, ha majd letörlöd könnyeidet és újra megtanulsz mosolyogni, ha majd valakivel kart karba öltve sétálsz verőfényes, szép tavaszi délből ezen az utcán, nem fogja-e valami füledbe sugni, hogy hűvös, őszi éjszakában álltam itt ablakod előtt és bucsuztam, bucsuztam sokáig tőled...

XI.

Miklós Dénes egy kis paksamétával kezében csöngetett be Berényi Piroska lakásába. Hetek óta készült már erre a látogatásra s maga sem tudta miért, de nagyon félt tőle. Míg a szobalány azzal a kedves, bizalmas, melegszívű mosollyal mosolygott rá, melylyel a közéletben szereplő asszonyok cselédei bírnak, egy pillantást vetett a polgári egyszerűséggel berendezett, szinte rideg előszobára. Aztán átadta névjegyét a fitos orru szőkeségnek, a ki pár pillanat múlva már ajtót nyitott neki.

Piroska a kis szalonban fogadta. Mikor fölállt üdvözlésére, Dénes szive nagyot dobbant. Az öltözőben látott kendőzött kép élt lelkében és most itt látta a szép, fehér ruhás nőt disztintívált egyszerűségében, nemes előkelőségében, bájosan, szeretetreméltóan, a mint a háziasszony vendége üdvözlésére siet. Szép szőke haja egyszerű kontyba leszorítva fejére, még csak ki sem volt sütve a haja, a fehér ruhája puritán egyszerűségéhez illett puderezetlen tiszta arca. Mosolygott, de most őszintén, szívéből és aztán helyet mutatott a fiatal embernek, magával szemben.

- Milyen szép, hogy eljött! Mondja csak, hol csavargott ilyen hosszú időig?

Mi kényszerítette Dénest a hazugságra, azt nem lehet tudni, de annyi bizonyos, hogy minden gondolkodás és habozás nélkül hazudott:

- Utazgattam össze-vissza.

- No ez még szebb! Most már csak azt szeretném tudni, gondolt-e miránk, szegény pestiekre hosszú útja alatt?

- Hogy mennyire vakmerő voltam, annak tanubizonyosága az a két levél, melylyel önt háborgattam távollétem alatt. Mondja kérem, nem neheztelt érte?

Piroskának egyszerre nagyon élénk lett az arca:

- Nini, erről majdnem megfeledkeztem. Hiszen ön nekem szerepet ígért. Figyelmeztetem, hogy én igen-igen türelmetlen és követelő vagyok és ha nekem valaki ígér valamit, azt rögtön szaván is fogom.

- Az ön jósága fölülmulja az én vakmerőségemet. Ime, itt van a darab.

- Micsoda? Maga darabot irt? Én szerepet kértem!

A csalódás, a boszankodás, a kedvetlenség árnya vonult át szép arcán, Dénes vigasztalni próbálta:

- Szerénytelenség nélkül remélem, hogy a szereppel is meg lesz elégedve.

Piroska letette a kéziratot és elgondolkozott:

- Ha tudná, mennyire szeretnék már egyszer egy tisztességes szerephez jutni. Voltaképpen minden nap, minden órán várom az én emberemet, a ki tudna valamit, nekem valót csinálni. Undorodom már ettől a sok pocsolyától, aljas komizástól, a mi mind csak arra való... eh, semmire sem való... Az írók ma már nem akarnak dolgozni, a színésznő bájjaira bíznak mindent. Már pedig ez a dolog nem mehet így tovább, az ember ad magából annyit, a mennyit bír, de az írókat teljesen pótolni még sem lehet. És ha tudná, micsoda gyötrelmes nyomorúság újra meg újra naponként harcba vinni testi és szellemi képességeinket. Egész a halálra exponálni magunkat butaságokért, vagy ocsmányságokért, még jó, ha nem buta ocsmányságokért.

Ha valaki trágár, még nem következik belőle, hogy okvetetlenül elmés is legyen. Aztán ez a sok disznóság! Az első frappirozta az embereket és bámultak, a másodiknál policájt kiáltottak, a harmadiknál mosolyogtak. Most már a százezrediknél közömbösen vállat vonva mennek tovább. Miről szól ez a maga operettje?

- Ez nem is operett, inkább valami énekes szinmű, az igazat megvallva, nem is tudok neki hamarjában nevet adni.

- Hát ne adjon! Mondja el inkább a tartalmát.

- Olvassa el, kérem, jobb lesz úgy.

- Nos, jó, elolvasom. Talán csakugyan jobb is így. Lehet, hogy ön is azokhoz az írókhoz tartozik, kik nem tudják témáikat előadni. Sok van ebből a fajtából és nem megnyugtatósára mondom, de ezek a jobb írók.

Mig beszélt, Dénes körülnézett a kis szalonban. Bárhogy is nézett, semmiképpen sem bírta elképzelni, hogy ő most egy ünnepezt primadonna lakásán van. Egy polgárasszony háza sem lehet egyszerűbben, banálisabban, mondjuk ki őszintén, ridegebben berendezve, mint az ország első primadonnájáé. Nagyon egyszerű, sablonos butor, szőnyeg, függöny és maga sem tudta miért, de jól esett neki ilyen egyszerű, szinte nyárspolgáris miliőben látni Piroskát.

A primadonna egy szekrénybe csukta a kéziratot, ugyane pillanatban kivett onnan egy arc-képet.

- Nézze csak, itt van az a leány, a kiről a multkor tudakozódtam. Tulajdonképpen azért kezdtem ön iránt érdeklődni, mert az ő nevét viseli.

Odanyújtotta a képet és Dénesnek nagyot dobbant a szive. Ott állt előtte Lenke, a tizenhatéves Lenke. A termet még kissé fejletlen, a szem naiv tekintetű, de homlokán már ott van a fenséges derű, mosolyában a poétikus komolyság. Ez ő! Ugyanaz, a kinek ma ismeri.

Érezte, hogy itt a vallomás perce, hogy voltaképpen nem is egészen korrekt dolog, ha hallgat, és mégis hallgatott. A szivnek öntudatlan, diszkrét óvatossága kényszerítette a hallgatásra.

Pedig Piroska nem tért el könnyen a tárgytól:

- Ugy-e, hogy szép? Azóta biztosan még szebb lett. Nem láttam, mióta az iskolában elváltunk, de sokszor gondoltam rá. És tudja, az a csodálatos, ma is olyan bensőséggel és igazán szerettem, mint hajdan és még sem kívánom a találkozást. Félek attól a nagy változástól, melyet öt év alatt az élet tett bennünk. Talán meg sem ismernénk egymásban a hajdani ismerőst. Maga még nem volt így emberekkel, hogy nem lelte meg bennük azt, mi hajdan összekötő kapocs volt lelkeik között? Másokká, idegenekké váltak. Látja, én félek attól, annál is inkább, mert tudom, hogy a változás oka nem benne, hanem bennem van.

Piroska folytatta lágy, csengő hangján:

- Akkor nagyon boldogok voltunk mind a ketten, vele nem tudom mi történt azóta, de én nagyon szeretnék újra boldog lenni.

Dénes ránézett a szép leányra:

- Az ilyesmi többnyire az embertől magától függ. Az ilyesminek megszerzése rendesen velünk született talentum. De meg sok függ attól, hogy ki, mit nevez boldogságnak?

Piroska önkéntelenül kiáltotta el magát:

- Én a függetlenséget!

Dénes bámulva nézett rá, a leány pedig, mintha forró lázban volna, szenvedelmesen folytatta:

- A teljes és abszolút függetlenséget. S mivel ez csak nagy vagyon birtokában érhető el, mindenekelőtt gazdag akarok lenni.

Dénes megrezzent, talán e percben szállta meg a világos látásnak az a kínos pillanata, melyben az ember elől eloszlik az illúziók, a dőre reménységek, az okatlan vágyakozások, a reménytelen sóvárgások köde és maga előtt látja a meztelen, a szomorú, a vigasztalástól igazságot. Talán e pillanatban látta be, hogy ő és a leány, egészen más úton járnak és ezt a két utat a leghőbb sóvárgás, a legábrándosabb szerelem, sem hozhatja össze.

- Én azt hittem, hogy ön nagyon szereti művészetét, - kezdte végre halkán.

- Ki mondja önnek, hogy nem szeretem? Imádom. Egészen más kérdés, hogy bír-e boldogítani? Nos, nem bír. Szeretnék már egyszer élni és nem mindig komédiázni. Szeretnék egy olyan szerepet játszani, hol magam irtam, magam éreztem, magam akartam a szöveget. De hagyjuk ezt...

- Mégis csak önök éltek a legszebb és legváltozatosabb életet, mindnyájunk közt.

- Gondolja? Látta, éppen ez a laikus fölfogás csalja az embereket a színpadra. A mi életünk talán még üresebb, még tartalmatlanabb, mint a nyárspolgároké. Mert azoknak lelke reagál minden kis izgalomra, sőt közönséges lelkek szokása szerint, hajlandók szörnyű nagy fontosságot tulajdonítani az ő apró kis ügyeiknek. Minket a folytonos láz és izgalom eltompít. Elvesztettük az érdeklődésünket minden oly dolog iránt, mi nem mesterségünkhöz tartozik. A mi életünkben nincsenek sem nagy, sem kicsi események, velünk csak a színpadon történik valami. Nincs örömünk, nincs bánatunk, csak szerepünk van. Az életünk ott van a deszkákon és életünk minden periódusának más írta a szavát, más kottázta a hangját, a mit beszélünk, éneklünk, játszunk, szerelmeskedünk, kacagunk, az mind a másé. És e folytonos interpretálásban szinte elvész a szubjektív én. Én például már nem tudom, hogy jó vagyok-e, vagy gonosz, lágyszívű-e, vagy kegyetlen? Vannak pillanatok, mikor úgy érzem, hogy semmi sem vagyok, csak színész. Hát nem nyomoruság ez?

- De igen, - felelt Dénes erős, határozott hangon, - de igen, nyomoruság. De csakis öntől függ, hogy megszabaduljon ettől a nyomoruságtól, ha akarja.

Most Piroska is ráemelte mély, szürke szemét. A két tekintet erősen, tüzesen lobogott össze, aztán a Piroska arca biborpirosra gyult, a Dénesé meg mélyen elsápadt.

És e pillanatban nem is volt ünnepezt színész, körülrajongott primadonna, csak egy egyszerű, fiatal, szőke leány. A szeme lágyan, odaadóan simult a férfi tekintetébe, majd halkán, szelíden válaszolt:

- Ön téved. Szakítani előbbi életemmel, ez egy halálugrás. Nincs hozzá elég erőm, legalább magamban, magamnak nincs.

És Dénes ajkán ott lebegett a forró, szenvedelmes vallomás. Ha neked nincs, van nekem. Add ide fehér kezdet és elviszlek magammal. Védni, ápolni, szeretni foglak az egész világ helyett. Dicsőség kell? Megszerzem én neked. Tele van a lelkem dallal, tüzzel, tele van a szívem lánggal, szerelemmel. Ha te enyém leszel, milyen könnyű lesz kedvedért meghódítani az egész világot. És én dolgozni fogok érted a lelkem egész erejével, a szívem egész hevével. Ne hidd, hogy nyugodni tudnék melletted, míg szebb, dicsőbb, nagyobb világot nem szerzek neked annál, a mit szerelmemért elhagysz.

Ezt mind el akarta mondani és még igen sok szép, bolond és tüzes dolgot, de nem mondta el, mert a sors nem akarta, hogy elmondja. A szőke szobaleány benyitotta az ajtót és vendéget jelentett be:

- Kereszty István gróf.

Mind a ketten elkomolyodtak. A leány végighuzta fehér kezét homlokán, a férfi meg úgy érezte, mintha hirtelen jeges szél süvített volna el mellette, megborzongott az egész testében, aztán szertartásosan bucsuzkodni kezdett.

- Már siet? - kérdezte Piroska a régi kedves, elfogulatlan hangon, egyben a gróf felé sietett és kezét nyújtott neki. Gyorsan, minden elfogultság, zavar nélkül bemutatta a két férfit egymásnak.

Dénes egy pillanatra rajta felejtette tekintetét a deres hajú, tipikusan mágnásarcu férfin, aztán fagyos udvariassággal meghajtotta magát.

A gróf nyájasan nyújtotta a fiatalember felé kezét. Piroska meg volt lepve. Kereszty gróf nem volt tulságosan bőkezű a kézszorításokkal s ugyancsak megnézte azt az embert, kinek jobbát odaadta.

- El fogom olvasni darabját, nézzen föl minél hamarább hozzám, hogy beszélgessünk róla.

Dénes némán meghajtotta magát, aztán becsapódott mögötte a kis szalon ajtaja. A szobaleány kinyitotta az előszoba ajtaját és Dénes megint lent volt az utcán, a nyüzsgő, tolongó emberáradatban. A gróf látogatása mintha teljesen kijózanította volna, most már hihetetlennek tünt föl előtte, hogy ő az az ember, ki pár pillanattal előbb még egy ünnepezt szép leány intim vallomását hallgatta, ő, a ki most kivert kutyaként csavarog utcáról-utcára.

XII.

Ott bent, a kis szalonban egypár pillanatig különös, nyomasztó csönd lett. Piroska, - pedig ez ritkán történt meg rajta, - zavarban volt és kereste a szót, melylyel belekezdhetne valami mindennapi, közömbös témába. A gróf figyelmesen nézte arcát, de egyetlen mozdulattal sem árulta el, hogy segítségére kíván lenni a zavarban lévő leánynak.

Vége is Piroska kezdte a beszédet:

- Régen nem volt már nálam.

- Ön nagyon kedves és nagyon udvarias, a mi azonban nem menti az én eljárásomat, az imént nagyon tapintatlan voltam.

- Ön?

- Igen, én. Természetesen akaratlanul. De vannak hibák, melyeknél a véletlen nagyobb bűn, mint a szándékosság. Az imént zavarba hoztam önt is, meg azt a rokonszenves fiatal urat is, szívből sajnálom és bocsánatot kérek érte.

Piroskának lángba borult az arca, heves, indulatos szavak akartak kitörni ajkán, de a gróf megelőzte:

- Csak talán nem szükséges bizonyítanom, hogy nem akartam sérteni. Az ilyesminek hangoztatása egyszerűen komikus volna. Azért hát csak annyit, hogy ilyesmit tenni sohasem engedne az a mélységes rokonszenv és barátság, melylyel ön iránt viseltetem.

- Mit akar hát Miklósy Dénessel? - vetette oda ridegen a leány.

- Ah, így hívják a fiatal gentlemant? Nem is értettem jól nevét a bemutatásnál.

- És mégis szokása ellenére, nyájas volt ezzel az ismeretlen emberrel szemben.

Keresztynek hirtelen nagyon komoly lett az arca:

- A magam érdekében tettem, Piroska. Szükségem volt erre a bevezetésre ahhoz, a mit mondani akarok.

- Kifogása van talán Miklósy ellen?

- Kedves Piroska, ne tulajdonítson nekem igazságtalan föltevéseket, az ilyesminek nincs semmi értelme. Sohasem engedhetném meg magamnak, hogy kifogásom legyen olyasmiről, a mit kegyed helyesnek ítél magára nézve. Ha megunta barátságomat, elvárom öntől, hogy azt nyíltan, őszintén megmondja, de ürügyet keresni az ellenségeskedésre, ez nem méltó sem önhöz, sem hozzám, sem a köztünk fönnálló régi barátságához.

Piroska mintha csakugyan megbánta volna az előbbi heves hangot, jóval szelidebben kérdezte:

- Voltaképpen mit akar ön tőlem?

- Nekem nincs jogom akarni, én csak kérni, figyelmeztetni akarom önt valamire. Soha sem beszélünk róla, de ugyebár még emlékszik arra a dologra, melynek én az önnel való megismerkedés szerencsáját köszönhetem.

Piroska bólintott a fejével, nem lett pirosabb az arca egy árnyalattal sem, csak nagy szomorúság melankóliája borongott szép, kék szemében. Hogy emlékszik-e? Mintha az ilyesmit lehetne valaha feledni.

És föltűnt emlékezetében az a vasárnap délután, melynek titkát Lenke hiába kérte tőle. Látja magát, mint fiatal tizenhatéves leányt fölsietni a márvány-lépcsőn, becsöngetni apja lakásába, még hallja a villamos csengő éles hangját, hallja a határozott gyors lépteket és lát maga előtt egy ismeretlen férfit, ki ajtót nyit neki és mosolyogva, kíváncsi tekintettel néz fehér szalmakalapja alá.

- Berényi Sándort keresem, - kezdi a férfi tekintetétől megzavarodva, ki sietős készséggel nyit neki ajtót s a nélkül, hogy bemutatná magát, gyorsan ráfordítja a kulcsot az ajtóra és a leány előtt eddig ismeretlen csengésű hangon suttog:

- Az öreg nincs itthon, én is őt várom már egy félórája, az inas elkódorgott valamerre és ha a kisasszony éppen olyan elmés, mint a milyen szép, most ugyancsak megbosszulhatjuk az öreget udvariatlanságáért.

Piroska alig ért ebből a beszédből egy szót, mindössze is azt érti, hogy az apjáról ilyen tiszteletlen hangon beszél ez az ismeretlen ember. Ledobja kalapját, aztán neheztelve akar átmenni a másik szobába, mikor egyszerre érzi, hogy az az idegen ember átkapta derekát és magához szoritja.

Jól emlékszik mindenre, az első érzése nem a fölháborodás, hanem az ijedtség, a halálos rémület volt. Még csak a durvaságot, a vad brutalitást látta, és azt hitte, hogy ez az ismeretlen ember meg akarja gyilkolni. Már beszélni akart, hogy neki nincs pénze, ő csak szegény iskolásleány, mikor hirtelen fölpillantott a férfi arcába és egyszerre minden magyarázat, előleges sejtés nélkül megértett mindent. Ha igaz volna, a mit az abszolút ártatlanságról beszélnek, akkor Piroska e pillanatban menthetetlenül elvesz, csakhogy a gyerekleány lelkében ott él az asszony, a mindent tudó, világosan látó, erős asszony.

Egy pillanat, s a gyermekleány tiszta lelke meg van ölve, hogy föltámadjon benne az erős, a ravasz, a védekezni tudó asszony.

Egyetlen szót sem szólt, minden erejével küzdött, hogy kiszabaduljon a férfi karjaiból. Mivel nem szerette, mivel ölelése nem bírta megmámorosítani s undornál egyebet nem érzett, hát erős volt és szilaj. Karmolt és harapott, csak éppen segítségért nem kiáltott, ilyesmire nem pazarolta erejét, tudta, hogy a sok nehéz, vastag szőnyeg és függöny közül, egyetlen szó sem hallatszik ki a lakásból.

Mert elméje, - s ez volt a csodálatos, - a nagy veszedelem percében még éberebb volt, mint valaha. Világosan fölfogott és megértett minden szót, a mit a férfi viaskodás közben hozzá intézett.

- No-no, kis cicám, hát mire való ez a komédia. Talán én is érek annyit, mint az öreged. Az már igaz, hogy jól adod a szerepedet. A ki látja ezt a védekező ártatlanságot, azt hiszi, valami kis iskolásleánynyal van dolga és nem olyan kisasszonynyal, a ki Berényi Sándorhoz jár látogatóba.

És csodálatos, ez élet-halál percekben, tisztán hallott, jól megértett mindent. Tudta, hogy az ő apjáról beszél ez a férfi, és tudta, hogy minden gazsága mellett is igazat mond apjáról, hiszen nem ismeri őt s éppen ezért beszél ilyen hangon vele. Az ő apja, az ő apja!... Elviselhetetlen fájdalmat érzett erre a leleplezésre, most, már is, a veszedelem legválságosabb percében, hát még később, mikor gondolkozni kezdett. Azt is tudta már, hogy miféle nőnek nézi őt ez az ember...

S ebben a pillanatban, hirtelen kinyílt az ajtót borító nagy, nehéz függöny, s egy dereshaju, elegáns uri ember állt meg a küszöbön.

A férfi meglepetésében eleresztette a leányt. Különben nem volt tulságosan megijedve, inkább bosszankodott, de ezt az érzését is mosoly alá rejtette és udvariasan köszöntötte az idegen urat:

- Jó napot, gróf ur. Bocsássa meg, ha csodálkozom váratlan megjelenésén. Magam fordítottam a kulcsot a zárra.

Az idegen ur egy futó pillantást vetett a leányra és hidegen válaszolt:

- Nem jól csukta be az ajtót, a hogy rátettem kezemet a kilincstre, kinyílt. Valószínűleg a zár pattant vissza. Egyébként én csak Berényi Sándort kerestem s miután úgy látom, hogy nincs itthon, hát ajánlom magamat.

A leány csak most tért magához, ez az ember menni készül és itt hagyja megint ezzel a nyomorulttal. Eddig dermedten, mozdulatlanul állt helyén, most hirtelen előrohant, megragadta a gróf kezét, a nagy, ideges izgatottság forró, sűrű könyzáporban tört ki és magánkívül kezdett könyörögni:

- Uram, az Isten nevére, könyörüljön rajtam. Ez az ember itt... én az apámat kerestem itt... én Berényi Piroska vagyok...

- Ah!

Ezt a szót egyszerre kiáltotta a gróf is, meg az idegen férfi is. A gróf tért előbb magához, mélységes tisztelettel hajtotta meg magát a gyerekleány előtt:

- Kereszty István vagyok és mindenképpen nagyon örülök, hogy szolgálatára lehetek önnek, kisasszony.

Most a másik férfi is előlépett, egy kis zavar és ijedelem látszott rajta, de máskülönben, igyekezett elfogulatlan arcot csinálni:

- Kisasszony, én végtelenül sajnálom azt, a mi történt. Nem kell bővebben bizonyítgatnom, hogy csak sajnálatos félreértés folytán...

Nem folytathatta tovább, a gróf ellenkezést nem tűrő határozottsággal, vágott közbe:

- Bacsó ur, önnek magának kellett volna átlátni, hogy viselkedésének mentsége nincs és hogy jelenléte a kisasszonyra nézve türehetetlen.

- Gróf ur!

- Sajnálom, hogy nekem kellett ezt önnek megmondani, elég intelligensnek tartottam arra, hogy magától fölfogja a dolgok állását. Egyébiránt itt, ezen a helyen nem vagyok hajlandó sem diskurzusokba, sem magyarázatokba bocsátkozni. Később, máskor, szívesen rendelkezésére állok, ha azt hiszi, hogy még van valami dolgunk egymással.

Bacsó Gábor kalapjáért nyult és szótlánul meghajtotta magát. Kereszty csak most nézett a leányra, ki didergett és halálsápadt volt.

- Kegyed nem lakik az édesapjánál, kisasszony?

- Nem, - felelt a leány és sápadt arca hirtelen kigyult, - nem is akarok többet hozzá jönni.

Majd hirtelen heves zokogásba tört ki:

- Az apám, az én apám...

Kereszty egy pillanatig maga sem tudta, mit tegyen. Nagyon is jól tudta, hogy a leány lelkében mi omlott össze e pillanatban, nem birt szavakat találni ahhoz, mit mondani akart.

- Kedves kisasszony, maga még sokkal fiatalabb, mintsem megértse ezeket a dolgokat és ítéletet mondjon róluk. A miket Bacsó ur mondott, felejtse el és ne gondoljon az egész dologra másként, mint egy rossz álmra, mely szerencsésen elmúlt. Nincs jogom kegyednek tanácsokat osztogatni, de azt hiszem, ez a legokosabb és leghelyesebb dolog, a mit tehet. Most pedig engedje meg, hogy hazakisérjem. Ön sokkal izgatottabb, mintsem egyedül járhatna az utcán.

A leány újra sirni kezdett, s mintha kiapadhatatlan lenne könyvének forrása, egyre hevesebb, idegesebb lett sirása. A gróf komolyan megijedt, engesztelni, vigasztalni próbálta. Lágyan, szeliden simogatta haját, fölemelte könyes arcát és beszélt hozzá:

- Higyje el, szivemből sajnálom magát, még egyszer kérem, felejtse el az egész dolgot, ha valaha valamiben segítségére lehetek, mindig készen talál. Nem felejtí el a nevemet?

Piroska csak a fejét rázta, majd halk, remegő hangon mondta:

- Apának nem kell megtudni a dolgot... most pedig vissza akarok menni az intézetbe.

- Adja karját, majd elkísérem.

De csak a sarkig mentek együtt. Piroska remegett egész testében, mintha láz gyötörné, a gróf kocsit szólított elő.

A leány beült a kocsiba, de a grófnak nem engedte meg, hogy kövesse, egyedül akart maradni és izgatottságában arról is megfeledkezett, hogy kísérlőjének szivességét megköszönje.

De azért sokat gondolt rá, sőt egy izben édesatyjának is előhozta:

- Apa, ismeri maga Kereszty grófot?

Berényi bámulva nézett leányára.

- Kitől hallottad te a gróf nevét?

Csak egy ilyen kiváló pszichológus és analitikus elme nem vette észre, mekkorát változott a leánya. Piroska ama délután óta nem volt többé a régi meggondolatlan, fecsegő gyermek. Nyugodtan, higgadtan, megfontolva beszélt és el sem pirult, mikor apja szeme közé nézve, ezt hazudta:

- Egy iskolatársnőmtől hallottam emlegetni.

Berényi aztán felelt is neki:

Igen, a grófot ismeri. Egyszer, régen együtt tettek egy nagy utazást, valahol messze Keleten. Kereszty magával vitte az író, de a mi csodálatos és jellemző a grófra, az a nagy ut után következett be. A sajtót egy diszes, albumszerű könyv hagyta el és a könyvet nem Kereszty István írta, hanem Berényi Sándor. Ez szokatlan, váratlan, szinte megdöbbentő volt. Az emberek ilyesmihez nincsenek hozzászokva. Ha egy dúsgazdag főúr fiatal, tollforgató titkár visz magával, tanulmányutjára, akkor a következő évben a főúr neve alatt okvetetlenül könyv jelenik meg. Most váratlan, hallatlan esemény történt. A titkár adta ki az élményeit és impresszióit. Ez a hallatlan, minden konvencióval ellenkező dolog, méltó föltűnést keltett. Mit csináljanak most azzal a töméntelen rossz viccel, melyet a titkár által irt grófi könyvnek szántak, csak nem mondhatják változatosság kedvéért azt, hogy Berényi Sándor könyvét Kereszty István gróf írta.

Nem tehettek egyebet, mint hogy elhalmozták sok-sok dicsérettel, melyet az uti-napló jórésben meg is érdemelt. Hatalmas, erős, impresszionista lélek beszélt mindenik sorból. A grófnak is nagyon tetszett a könyv eredeti hangja, új fölfogása és ettől kezdve nem szakadt meg köztük teljesen az érintkezés, az író néha fölkereste, a gróf, a kellemes utra való emlékezőként

mindig örömmel fogadta. Kereszty akkor volt először Berényi Sándornál, mikor Piroskával találkozott. A véletlen vezette oda, fiatal, ügyes titkárna lett volna szüksége, hátha Berényi ismer neki való embert.

Piroska ezután a vasárnap délután óta, nagyon megváltozott, mindenki észrevette változását, csak éppen apja nem. Pedig észre kellett volna vennie, ha nem egyébből, hát abból az ideges komorságból, melylyel leánya vele beszélt.

Piroska még önmagának sem tudott beszámolni arról, hogy ama vasárnap délután óta mi omlott össze lelkében. Csak érezte, hogy apjára többet nem tud a régi szemmel nézni, a régi szívvel gondolni. Talán ha valakivel megoszthatja érzését, enyhül keserősége, de sokkal büszkébb volt, mintsem ezt a dolgot valakivel közölje, még Lenkének sem mondta el soha.

Sokat gondolkozott, töprenkedett azon, mit az a hitvány ember apjáról mondott. Hogy őt olyan nőnek nézte, a milyenek apjához szoktak járni. Néha oly szégyen, megaláztatás fogta el, hogy valóságos fizikai fájdalmat érzett. Sokkal fiatalabb volt, semhogy a férfi és nő külön morálját - ha ismerné is - megértse. És ha még megérti is! Finom érzésű, szemérmes lelkű gyermeknek szörnyű kín szülőit valami földi gyöngeségen kapni. Ismertem gyermeket, kinek gyötrő fájdalmat okozott az a tudat, hogy szülői olyan szerelemmel szeretik egymást, mint a többi ember. Ez a hazug, de poétikus bálványozás némelyik embernél örökéletű, és mikor a szemről lehull a gyermekhályog és a való élet sok ocsmányságát, brutális, kemény ütésenként érezzük lelkünkön, akkor is gondolatainkban minden közönségességéből kivesszük szülőinket. Tudjuk, hogy ők is emberek, de nem akarjuk tudni. Nem gondolunk erre, mert fájdalmat okoz nekünk a gondolat.

Piroskánál már minderről szó sem lehetett, megnyílt a szeme és látott kétségbeejtő világossággal. Eleinte kétségbe volt esve, később tompa kábultság fogta el és rezignált abba a bölcs mondásba, hogy az életet úgy kell venni, a hogy van, - piszkosan. Mikor édesapja kivette az intézetből, minden fájdalom és minden öröm nélkül ment vele. Terv nélkül, cél nélkül kezdte meg otthoni életét, melyben bő alkalma nyílt az elmélkedésre és gondolkozásra. Sokat volt egyedül. Berényi Sándor most sem tudott szakítani előbbi életével. A leányát is megszokta, mint a többi butodarabját és nem pazarolt rá több gondot, vagy szeretetet, mint azokra.

Egyszer aztán, - úgy látszik valaki a lelkére beszélt, - vendégeket kezdett hívni a házhoz. Fiatalemberket, nyilván férjhez akarta adni a leányát. Ez a kísérlet is balul ütött ki, mindjárt az első alkalommal. Piroska kifogástalanul teljesítette a háziasszonyi kötelességeket, és senki sem hallotta, hogy miféle társalgást folytat halk, suttogó hangon a mellette ülő fiatalemberrel, ki nem volt más, mint Bacsó Gábor.

- Hogy mert idejönni?

A fiatalember mosolygott és szintén nagyon halkán válaszolt:

- Ha impertinens akarnék lenni, azt felelném, mert hívtak, de mert mindenképpen meg akarom nyerni jóakarátát, hát azt felelem, mert látni akartam.

- Az apám hívta ide?

- Szolgálatára.

- Nos, tehát, hallgasson ide. Az apám nem tud arról a dologról semmit, de öntől gazság volt meghívását elfogadni, érti, nyomorult gazság. Most pedig iparkodjék föltűnés nélkül távozni, mert különben mindent elmondok az apámnak és botrány lesz.

Bacsó Gábor hátradőlt székében és a lehető legelfogulatlanabb mosolygással felelt:

- Ne fenyegetsen olyasmivel, a mit nem akar megtenni. Az ilyesmivel csak lejárja magát az ember és többé senki sem fél tőle komolyan. Kegyednek ezer és egy módja van, hogy bosszuját éreztesse velem és sokkal jobbizlésű, semhogy a botrányhoz folyamodjék. A mi azt a mi kettőnk dolgát illeti, hát bocsánatát kérem, - bár higgye el, hogy ártatlan vagyok benne, - nem ismertem kegyedet és egy ismeretlen hölgy, kit kedves papája lakásán talál az ember...

- Ön nyomorult, takarodjék azonnal!

Ezt már valamivel hangosabban mondta a leány és Bacsó nyugodtan nézett körül:

- Vigyázzon, kisasszony, figyelnek ránk. Ha megtudják beszélgetésünk tárgyát, az sokkal inkább kompromittáló kegyedre, mint én rám nézve. Most pedig engedje kijelentennem, hogy nincs oka gyűlölni, az édes apjával nincs számolni valóm, annál is inkább, mert már számoltam Kereszty gróffal. Nézzon csak a halántékomra, kisasszony, ezt a vágást egy semmiképpen sem sikerült pásztoróra emlékeképpen hordom. Ha szeretném a poétai tulzásokot, azt mondanám, hogy e vágás lovagjává avatott föl, de mivel minden cikornya nélkül beszélek, csak annyit mondok, hogy a mi számlánk már rendben van, a mi most következik, az már teljesen új lapra kerül.

Piroskát megdöbbenette ennek az embernek az arcátlansága, úgy megdöbben, hogy nem bírt helyéről fölugrani, hogy arcába vágjon valamit, a kezét világért sem piszkolta volna be vele. Oly nagymérvű gyűlöletet és utálatot érzett ez iránt a csinos, harminchat éves atléta iránt, milyent az ember csak valami hideg, ragacsos hulló iránt érezhet. Valami nagy csiga iránt, mely kimászik házából és hideg, ragacsos testével érinteni akar bennünket. Mi ez az érzés? A jó Isten tudja. Fiatal nőben ritkán támad föl fiatal férfi iránt, de ha fölébred, elviselhetetlenül gyötrő érzés, valóságos fizikai utálat.

A férfi pedig nyugodt, mosolygó arccal folytatta:

- Nem akarok terhére lenni, el fogok innen menni, csak akkor jövök vissza, majd ha maga szólít. Szerénytelenség nélkül remélem, hogy ez az idő minél hamarabb bekövetkezik. Csak úgy mellékesen említem, - a mit ön különben nálamnál valamivel már jobban tud, - hogy mindig és mindenképpen rendelkezhetik velem, mint csak egy nő rendelkezhetik az olyan férfivel, ki őt ész nélkül imádjá.

Piroska a gyűlölségtől elfojtott hangon felelt:

- Undorodom öntől.

Bacsó fölállt helyéről és kifogástalan udvariassággal felelt:

- Nem tesz semmit, nem is vagyok olyan vakmerő, hogy érzelmeim viszonzását reméljem. Én boldog leszek, ha elfogad igy, a miként vagyok, láthatja, hogy nem vagyok követelődző természetű. Most pedig, a minél előbb való viszontlátás reményében mondok bucsut. Önnek előbb-utóbb szüksége lesz alázatos szolgájára és nem fogja elfeledni, hogy az mindig és mindenképpen rendelkezésére áll.

Piroska még most is látja azt a mélységes meghajlást, melylyel távozik. Ha tekintet ölni tudna, akkor ez az ember nem lépné át a küszöböt. Oh, Berényi Piroska, bár csak tizenkilenc éves leány, jól érti mindenik szavát és jól tudja, hogy a fiatalember szónoklatában voltaképpen egy ajánlat volt megformulázva: ha kedvesem akarsz lenni, kitartalak, mert azt a nagy felháborodásban is megjegyezte, hogy Bacsó Gábor nem kérte meg a kezét.

De ha megkérné is, inkább a legutolsó teremtések közé sülyedne, mint ennek a nyomorultnak egy érintését eltünné. Vére lobogott, agya izzott, szive háborgott a forró, szenvedelmes gyűlöletből és mily nagy volt fájdalma, mikor apja másnap még szemrehányásokat tett neki:

- Barátságosabbnak kellett volna lenned Bacsóval szemben.

Piroska elsápadt és hidegen farkasszemet nézett apjával:

- Miért, édes apám?

Berényi zavartan vonogatta vállát: miért, miért, hogy kérdezhet ilyen egy okos leány? Az egész kompániában Bacsó az egyetlen ember, kire mint férjre lehet számítani. Jónevű, vagyonos, gentry fiú, ha feleségül venné Piroskát, milyen tehertől könnyebbülne meg ő és milyen jó módu asszony lenne a leánya.

Mikor Piroska látta, hogy apja nem felel, hirtelen rászánta magát a beszédre:

- Apám, én nem akarom látni azt az embert, sem most, sem soha. Vagy respektálok kívánságomat, vagy távozom a házadból.

Berényiben egyszerre föltámadt a gentleman, nagyon rideg, nagyon sápadt lett az arca, mikor kérdezte:

- Megbántott az az ember?

Piroska megrázta fejét:

- Nem. Haragom lehet szeszély, lehet igazságtalanság, de megvan. Nem vagyok hajlandó róla magyarázatot adni, annál is inkább, mert nincs módomban. Ha csakugyan törödsz velem valamit, respektálok kívánságomat és nem engedek ide be többet azt az embert.

Berényi rosszkedvűen vont vállat. Az ördög vigye az asszonyokat, ő komolyan törekedett egy-két napig leánya boldogítására, de ha ez a bolondos leány nem akarja, két napnál tovább türelmet és konzekvenciát, igazságtalanság volna Berényi Sándortól követelni.

Hát maradt minden a régiben. Bacsó Gábor eltűnt Piroska szeme elől. A leánynak egyéb gondja volt, hogysen többet törődjek vele. Berényi Sándor nagy háztartást vitt, de hányszor ébredtek föl reggel úgy, hogy nem tudták, mit fognak délben enni. Az író egy szép napon minden bucsuzás nélkül elment Olaszországba hangulatokat keresni. Otthon hagyta Piroskát egy krajcár pénz nélkül hat hétig, hogy ez idő alatt a leány éhen nem halt, azt csakis a cselédség könyörületességének köszönhetette.

Berényi míg Olaszországba kószált, valószínűleg el is felejtette, hogy leánya van. Idehaza se gyakran jutott az eszébe. Legalább viszonyain, rendetlen életmódján nem látszott meg semmiféle lelkiismereti skrupulózitás nyoma. Piroska egy esztendő alatt huszat vénült, megtanult látni, gondolkodni, s mivel még sokkal fiatalabb volt, mintsem bölcsen rezignálni tudjon, undorodni kezdett az élettől, az emberektől, mindentől, mi körülvette. Az apja iránt régen nem táplált már illuziókat, a mellette töltött év meg teljesen kiábrándította.

A nélkül, hogy tudatossá vált volna érzelme, teljesen elhidegedett az egyetlen embertől, kihez tartozott. És az a gyászos katasztrófa sem bírta úgy megrendíteni, mint akarta. Inkább az fájt neki, hogy oly kevés fájdalmat tud érezni apja halála miatt.

A katasztrófa gyors, villámszerű volt, Berényi Sándorral valami hirtelen szivbaj végzett. Reggel még vigan ment el hazulról; egy szép tavaszi nap reménye állt előtte, füttyörészett a márványlépcsőn és arra gondolt, hogy az élet mégis csak szép tavasszal így, mikor az asszonyok levetik a csuf, idomtalan felöltöket, gallérokat és világos ruhát öltenek magukra... délben kocsin hozták haza és megmondták Piroskának, hogy csak pár órát élhet...

A leány ott állt apja mellett, erőszakkal tartva vissza könyveit, nagyon szenvedett, de jobban akart volna szenvedni, hiszen az apját veszi el, az egyetlen embert, akit mégis a magáénak mondhatott, kire, - úgy a hogy, - de mégis számíthatott, minden körülmények közt. Meg-

döbbsentette szívének sekélysege. Szerette volna, ha a fájdalomtól ő is halva rogy össze, pedig e szörnyű pillanatban is világosan, biztosan tudja, hogy ő tovább fog élni...

A beteg eszméletre tért egy rövid félóráig, megfogta a leánya kezét, olyan szeretetteljes komolysággal nézett rá, mint talán soha életében.

- Piroška, a fiókomban találšz valami kézirat-töredéket, természetesen minden a tied. Ne ámitsd magad, kis leányom, igen kevés az. De mindegy, próbáld meg értékesíteni minél jobban. Vigyázz az üzletnél, a kiadók nagy zshiványok, eleget nyužtak engem életemben. Azután csak a jó Isten tudja, mi lesz. Nekem sok adósságom van és félek, még a párnát is elviszik, ha behunytam a szemem. Bocsáss meg, ha rossz apád voltam, az ilyesmihez is talentum kell, mint az íráshoz, belőlem hiányzott ez a talentum. Mindegy, én mégis szerettelek, habár semmiképpen sem tudom bebizonyítani. Más becsületes apa takarékkönyvet vált leánya születése napján és husz éves korára csinos hozományt gyűjt neki. Ez az egyetlen okos dolog, a mit művelhettem volna, ezt is elmulasztottam. Mi hasznod lesz neked husz és egynéhány kötet munkámból, abból, hogy apád a magyar irodalom egyik büszkesége volt. Ez mind csak zsurnalisztikai frázis, ne hallgass rá, kis leányom, de ha valami jóra való ember megkéri a kezedet, eredj hozzá, mert különben...

Nem tudta tovább folytatni, megint elvesztette öntudatát és pár óra múlva csakugyan halott volt.

Mig a temetés előkészületei folytak, Piroškát gondolkozni sem engedte a nagy, fájdalmas izgatottság. Mikor vége volt a fényes szertartásnak, - mert temetni hej, tudunk, - akkor, mikor hazament a rideg, elhagyatott, rendetlen lakásba, akkor kezdett csak sorsán, jövődjén gondolkozni, és nem látott maga előtt egyebet, mint egy vigasztalan, fekete semmiséget.

Ha beleugrana? Ámde husz éves korában gyakran elgondolja az ember az ilyesmit, de igen ritkán teszi meg. Boldogtalansága aznap különben is csak amolyan filozófiai boldogtalanság volt. A megpróbáltatás napjai csak azután következtek be, ugy a hogy Berényi megjósolta. A kiadók ajánlottak valami kis összeget, az író hátrahagyott munkáiért, de mi volt ez a kis összeg a hitelezők áradataival szemben. Hogy a lakásban mindent lefoglaltak, az természetes, hogy Piroška egy hét múlva már nem tudta, hogy hol fogja holnap lehajtani a fejét, az még természetesebb.

Járt-kelt a nagy termekben és agya egy megoldhatatlan problémán gyötrődött. De hát mit is csinálhat egy szegény, szép, fiatal urileány, ha egyszerre pénz, támasz nélkül, idegenként egyedül marad a világban? Egy pillanatig fölillant lelkében, hogy elbujdosik vidékre nevelőnőnek, vagy társalkodónőnek, de büntetlenül senki sem lehet a Berényi Sándor és egy híres énekesnő leánya. Piroškának minden csöpp vére fölforrt a gondolatra, hogy ő a szegény fehér rabszolgák közé sülyedjen. Berényi Piroška nem volt falusi, érzelgős, kis leány, odaállt a tükör elé, mely hiven visszavetette a gyászruhában is oly szép alakját és agyában világosan kristályosodott ki a gondolat: ezzel az arccal tanítsak én ábécét, ostoba, idegen gyermekeknek, ezzel a termettel bókoljak én idegen asszonyok előtt?

A szobaleánya, az még a veszedelem és pánik idejében is vele maradt. A többi cselédség szétfutott, de a szobaleány, egy már nem fiatal és igen ravasz perszóna, jól tudta, hogy a szép leányokon mindig segít valahogy az Uristen. Ha ő szentsége vonakodnék, a szép leányok az utolsó pillanatban, mindig segítenek magukon.

Lám, lám, nem volt-e igaza? Milyen alázatos, kedveskedő mosolylyal kéri Bacsó Gábor ur, hogy jelentse be a kisasszonynál. Valamit csusztat is a markába, mikor ő kötelességszerűleg a kisasszony mély gyászával hozakodik elő, egy arany... erre már a legalaposabb szobaleányi skrupulusok is elmulnak.

Piroska a felháborodástól remegő hangon kérdi:

- Hogy mert idejönni?

Bacsó egy kicsit meglepetve néz rá, nyilván azt hitte, hogy az egyéves tanfolyam Berényi Sándor házában mégsem mulhatott el teljesen hatástalanul... Azonfelül ez a disztelen, rideg lakás, honnan holnap már ki kell mennie, mit gondol hát ez a bolondos leány, mi lesz vele holnap?

- Kisasszony, - kezdi hidegvérét visszanyerve, - eljöttem, mert azt hittem, hogy szüksége van rám, meg akartam önt kimélni attól a megalázástól, hogy hívni kelljen. Én itt vagyok magamtól, ismerem helyzetét és rendelkezésére állok.

Oly impertinensül nyugodt, biztos volt a hangja, mint a ki egy kész üzletet jön megkötni. Még csak nem is gondolt arra, hogy ha most vásárolni jön, hát ne találjon eladó holmira. A naivságig nagy volt hát megdöbbenése, mikor Piroska hirtelen elébe állt és halvány arccal, égő szemmel vágta az arcába:

- Ön nyomorult gazember. Ezt már egy izben megmondtam önnek és nincs okom rá, hogy véleményemet megváltoztassam, de hogy a dolog egyszer s mindenkorra tisztázódjék, én kijelentem önnek, hogy inkább lesz belőlem nyomorult, elzüllött teremtes, mintsem a kezem odaadjam csak egy szorításra is egy ilyen becstelen embernek.

Ez már sok volt. A férfi is fölszisszent a durvaságra, mely egyenesen arcába vágott. Piroska azonban sokkal izgatottabb, dühösebb, elkeseredettebb volt, mintsem megbirjon állni.

- Akar távozni, vagy kidobassam? Már nem félek a botránytól. Meg akar róla győződni?

Mikor egyedül maradt, kimerülten dobta magát egy karosszékbe és sirt sokáig keservesen. Ezekkel a könyekkel bucsuzott el multjától, a ki fölállt a székből elhatározásra, harcra készen, az már egészen más Berényi Piroska volt.

Fölvette kalapját, egy pillanatig arra gondolt, hogy kocsit hozat, de aztán eszébe jutott, hogy már nincs annyi pénze, hogy a kocsisnak fizethessen. Összes vagyona sem tett egy forintot. Gyalogszerrel indult meg egyenesen a József-utca felé, itt becsöngetett egy kis emeletes ház ajtaján.

- Itthon, van Kereszty gróf? - kérdezte a portástól.

- Ma reggel érkezett meg, - felelt a portás, kémlelően nézve az ifju hölgy gyászruháját, földult arcát, - de nem tudom, fogad-e?

Piroska feleletre sem méltatta a habozó férfit, egyenesen a folyosónak tartott, itt a komornyik egész határozottan föltartóztatta:

- A grófné nincs Budapesten.

- Én a gróf urat keresem.

Kivett tárcájából egy névjegyet:

- Vigye be ezt a grófnak.

Erős, határozott hangon beszélt, az inas nem mert ellenkezni, bár határozottan ellenkező utasításai lehettek, bevitte a névjegyet.

A következő pillanatban már visszatért.

- A gróf ur kéreti, kegyeskedjék...

Kinyitott előtte egy nagy szárnyas ajtót, még össze sem omoltak mögötte a függönyök, Piroska meglátta Keresztyt, ki elébe sietett az előterem küszöbéig.

- Ah, bocsánat, hogy megvárakoztatták. Sajnálatos félreértés. A grófné nincs itthon már hónapok óta, én is csak ma érkeztem meg és a hosszú uttól eltörődve, nem akartam fogadni senkit. Természetesen nem sejthettem, hogy kegyed... Remélem, megbocsát?

Nagyon udvariasan, nagyon elfogulatlan hangon beszélt és Piroska mégis úgy érezte, hogy fojtogatja a lelkét valami.

A gróf dolgozószobájába vezette és oly mély hódolattal beszélt vele, mintha az udvarnál egy királyi hölgy tüntetné ki őt társalgásával.

- Csak tegnap tudtam meg a gyászos esetet. Ott künt nem olvastam ujságot, annál megdöbbenőbb volt a hír... Éppen irni készültem ma kegyednek, hogy tudomására hozzam hódolatteljes részvételemet.

De míg ezt a legőszintébb udvariasság hangján elmondta, Piroska jól látta szeme mélyén a rejtett kérdést:

- Mit akar ez a leány itt? Miért jött ide hozzám?

És Piroska gyorsan végezni akart:

- Gróf ur, köszönöm jóindulatát, melyet egyszer már szerencsém volt élvezni...

Elpirult, az a szégyenteljes emlék mindig arcába kergette a vért, a gróf jól látta zavarát, pirulását.

- Az édesapámat eltemettem, én most teljesen magamban, egyedül állok. Bocsásson meg, ha visszaemlékeztem hajdani jóságára és azt gondoltam, hogy ön az egyetlen, a ki ebben a helyzetben valamit tehet értem.

Elakadt a hangja, mert látta, hogy Kereszty különös, figyelmes tekintettel nézi. Sokkal többet látott, tapasztalt, ismert már, semhogy e tekintetre ki ne gyuljon a vér az arcán, fölállt helyéről, a szék támláját görcsösen megragadva beszélt, lázas, izgatott hangon:

- Előre kellett volna valamit bocsátanom, mert nem akarom tévedésben tartani. Én kérem jöttem minden ellenszolgáltatás nélkül. Hajlandó még tovább rám hallgatni?

Kereszty bámulva nézett a leányra. Ez a szenvedelmes, nyílt kitörés egy kicsit zavarba hozta. Végre is nem akart nevetségessé válni. Pedig ha nem mond valamit, okvetetlenül kómikus színben tűnik föl. Fölvonta vállát, az ilyen elkeseredett hölgyekkel szemben semmi sem használ, csak a fensőbbeséges jóakaratu gúny. Most már nem volt hangjában hódolatteljes tisztelet, még csak nem is udvariaskodott, úgy beszélt a leánynyal, mint egy szeszélyes, makacs, kedves, kis gyermekkel, a kit meg kell szégyeníteni, de úgy, hogy ne fájjon neki nagyon. Főképpen pedig azt kell tudomására hozni, hogy az ember semmiképpen sem hajlandó az ő patétikus kitöréseit komolyan venni.

- Üljön le, kisasszony, - mondá mosolyogva, - így nem fogjuk egymást megérteni. Én értem, hogy egy ilyen szép, kedves, szeretetreméltó leány, férfiben csakis reá vonatkozó gondolatot, érzést, szándékot tud fölfedezni. De látja, én már öreg bácsi vagyok és nem kegyedben, hanem bennem a hiba, most az egyszer igazán tévedett.

Piroskának még jobban égett az arca. Mindenképpen úgy érezte, hogy ezt a rendreutasítást megérdemelte, mentegetni akarta magát, de nem tudott miként hozzáfogni. Ha olyan jól tud Kereszty lelkében olvasni, mint az az övében, akkor nem érzi annyira bűnösnek magát. A gróf tekintetében az imént csakugyan ez a kérdés volt: vajjon mi lesz ebből a leányból, érdemes-e

vele foglalkoznom, nem-e egy kis kalandos kirándulás-e már neki ez a gyászruhában tett vizitelés? A Piroska kitörése, meg a mostani keserves, megalázott sirása megnyugtatták. Így csak egy nagyon sokat szenvedett és lelke mélyéig elkeseredett leány beszél és sir, nos, hát próbáljunk vele valamit csinálni.

Most egyelőre a siró leányt kellett elcsitítani, ez tudvalevőleg nem a legkönnyebb munka. Kereszty oly gyöngéden beszélt hozzá, mint egy beteg gyermekhez, s mikor végre mégis helyreállt a béke, Piroska mentegetni kezdte magát:

- Bocsásson meg azért, a mit mondtam, de a férfiak oly nyomorultak...

Kereszty meglehetősen száraz hangon válaszolt:

- Lehet. De én nem vagyok *a férfi*, mint a hogy kegyed sem *a nő*. Ezt tekintetbe kell vennünk, ha egymással beszélgetünk.

Piroska megrezzent. Az iménti kényeztető hangtól nagyon is különbözött ez a száraz rendreutasítás. A gróf egy negyedóra alatt teljesen hatalmába kerítette a lelkét. Megmutatta, hogy tud udvarias, gyöngéd és szigorú is lenni. Piroska már félénken, kérve emelte föl hozzá szemét és Kereszty is más hangon beszélt hozzá:

- Tudja mit, hagyjuk abba ezt az ostobáskodást és mondja meg, mit tehetek önért?

Piroska szemét elfutotta a könny:

- Hiszen éppen azt nem tudom.

Most már a grófon volt a bámolat sora.

- Dehát csak volt valami terve, mikor idejött? Nem? No, ne sirjon, kérem, így még kevésbé bírjuk tisztázni a dolgot. Hát nem is gondolkozott a módokról, melyek közt én önnek segítő kezemet nyújthatnám?

Piroska fölvetette fejét és most már biztos, határozott hangon felelt:

- De igen, gondolkoztam. Csak azt nem tudom, hogy ezután a találkozás után melyben semmiképpen sem tehettem önre szimpatikus benyomást, hajlandó-e még mindig sorsommal foglalkozni.

Kereszty arra gondolt, hogy büntetlenül az ember nem lehet husz éves. Ez a leány okos, tapasztalt, sokat szenvedett teremtés és mégis olyanokat beszél, mint egy bolondos gyermek. Iparkodott a komolyságát mindenképpen megőrizni, most még csak úgy érezte, hogy mulattatja ez a különös leány és nem vette észre, hogy percről-percre jobban érdeklődik iránta.

- Kisasszony, kegyed nem azért van itt, hogy bókokat hallgasson. Én csak ismétlem, a mit egyszer már megigérttem, hogy tehetségemhez képest segítségére leszek. Kegyednek nincs oka őszinteségemben kételkedni.

Piroska most már visszanyerte nyugodtságát, erősen szemébe nézett a grófnak, mikor felelt:

- Színésznő akarok lenni. Voltam fõnt az igazgatónál, azt mondta, hogy legokosabb lesz valami színiiskolába járnom, vagy privátórákat vennem. Vén vagyok én már ilyesmihez. Azonfelül még nincs is kedvem hozzá. A mit ma ők csinálnak a deszkákon, azt én mind jobban meg tudom csinálni.

Kereszty csak hallgatta a leány bátor, önérzetes hangját, teringettét, ha talentuma, egyenes arányban áll magába vetett bizalmával! Különben miért ne? Ilyen arccal, ilyen termettel, ilyen szempárral az embernek okvetetlenül sikerei vannak és mégis ez a fő. Szinte őt is megmámorosította a leány hangja:

- Mig apám élt, nem gondoltam arra, hogy a nyilvánosság elé lépjek, azután meg azt mondják, tanulni kell előbb...

Elfogulatlan, bátor hangon beszélt. Keresztyt, bár skrupulózus volt, magával ragadta.

- Valóban, kisasszony, én is biztosra veszem, hogy kegyednek tehetsége van. Mindenesetre joga van ahhoz, hogy kipróbálja. És én mindenképpen rajta leszek, hogy erre alkalmat kapjon. Nagyon örülök, hogy bizalmával megtisztelt s remélem, ezentul sem vonja meg barátságát tőlem. Most az első gondunk, hogy kegyed zavartalanul és gond nélkül nézzen a jövőbe, és semmi se zavarja lelki egyensúlyát. Kérem, - szólt, Piroska nyugtalan mozdulatát látva, - nem akarok ajándékozni semmit, édes apja írásai, levelei közt sok minden akad, a mi rám nézve értékes lehet, mi ugyanis váltottunk egy könyv érdekében pár levelet, szeretném visszakapni őket, még nekem tesz szíveséget, ha hajlandó átengedni. De hát minderről még beszélgetünk majd. Délután fogadja el az ügyvédemet, ki majd átveszi a leveleket, ha esetleg nem tudná őket délutánra előkeresni, nem tesz semmit, az én részemről hadd legyen a dolog elintézve. Beleegyezik ugy-e, elfogadja majd az ügyvéd ajánlatát? Helyes, a napokban majd magam is teszem tiszteletemet, addig is jól teszi, ha teljes nyugalommal készül a próbára.

A gróf udvariasan kikísérte, Piroska szédülve ment ki az utcára és alig vette észre, hogy valaki hirtelen melléje lép és megszólítja:

Bacsó Gábor volt, mielőtt még Piroska szólhatott volna, impertinens mosolylyal suttogetta fülébe:

- Kisasszony, bocsánatot kérek vakmerőségemért, Kereszty Istvánnal én semmiképpen sem bírok versenyezni. De sokkal jobban szeretem önt, mintsem le bírnék mondani végképpen. Ha elsőnek nem bírtam beérkezni, talán leszek a második, vagy harmadik, a magasabb számok iránt már antipatiával viseltetem.

Eltűnt és Piroska e nagy megaláztatás szörnyű pillanatában is érezte, hogy ez az ember nem magában távozik, fölötte repül egy nagy, fekete madár, s széles, sötét szárnyait messze kiterjesztve, kárörvendő huhogással kiált le valamit a nagy város levegőjébe. A levegő továbbadja mindenfelé; a nagy fekete madár repül, repül, senki se bír vele, nincs hatalom, mely utjában megállítsa, ha egyszer elindult, Piroska már a nevét is tudja, úgy hívják: *Rágalom*.

XIII.

Most, hogy itt ült Keresztyvel szemben és az emlékeztette első találkozásukra, lehajtotta fejét és elgondolkozott. Azóta hát ő a főváros első operett-primadonnája, környezte hir, dicsőség, szerencse, de nem hagyta el sehol sem az a nagy fekete madár, melyet ott látott maga előtt repülni, mikor Kereszty gróf palotájából kijött.

Eleinte, mikor füléhez jutottak a gyalázatosabbnál gyalázatosabb históriák, iszonyu fájdalmat érzett. És voltak pillanatok, - eleinte, - mikor a hir, a dicsőség mámorában az öngyilkosság gondolatával foglalkozott. Ámde sokkal józanabb, okosabb, egészségesebb és büszkébb leány volt, mintsem ilyesmit tegyen. Mikor látta, hogy a rágalom mindennél erősebb, hogy sem legyőzni, sem utjából kitérni nem lehet, dacosan vonta föl vállát és most már azt mondta, csak azért is.

Most már nyíltan barátkozott Keresztyvel, kocsizott vele, kísértette magát, egy nyarat egy fürdőhelyütt töltöttek. A gróf mosolygott, úgy tett, mintha semmiképpen sem bántaná, hogy egy szép leány dacos boszúból foglalkozik vele.

Vagy talán egyszerűen csak okos ember volt és előre látta a bekövetkezendőket. Mindegy. Mindenképpen hűséges barátja volt a leánynak, a nélkül, hogy vizontszolgálatra csak célzást is tett volna. Pedig napról-napra jobban tetszett neki a leány, voltak pillanatok, mikor megdöbbenéssel konstataálta, hogy komoly, igaz szerelem füzi szép barátnőjéhez. De okos ember volt, bizott, ha nem is magában, de az időben, az életben, a dolgok ok- és célszerűségében és semmiképpen sem akarta a dolgát elrontani.

Végre is az ő nevével, vagyonával, egyéniségével még ötvennyolc éves korában is minden szerénytelenség nélkül remélhet az ember. A felesége semmiképpen sem állt az útjába. A grófné többnyire külföldön tartózkodott és ha itthon volt is, évek óta olyan életet éltek egymás mellett, hogy az asszony sohasem avatkozott az ő privát ügyeibe.

Sejtett-e Piroska valamit mindezekből? Alighanem, mert az utóbbi időben kissé ideges lett és igazságtalanul bánt Keresztyvel. Sokkal többel tartozott már ennek a férfinak, semhogy kényelmetlenül ne érezze magát vele szemben. A husz esztendő leány még ámithatta magát, de a két évet szinpadon töltött primadonna immár jól tudja, hogy ajándékok nincsenek, a kölcsönt mindig vissza kell fizetni, ha nem sürgetik, annál későbbben, de annál biztosabban, mert a hallgatás nem a lemondás, hanem türelem és az okosság jele.

Talán ez elől a kikerülhetetlen fizetés elől akart menekülni, mikor most újra durva volt a grófhhoz. Hamar megbánta, végre is ennek a kötődésnek nincs sok értelme, azonfelül igazságtalan is.

- Kedves Piroska, - beszélt Kereszty nyugodt, határozott hangon, - kegyed teljesen szabad és azt teheti, a mit akar. Ezt megmondtam önnek akkor is, mikor úgy képzelte, hogy nekem valamiképpen le van kötelezve. Örülök, hogy ebből a képzelődéséből kigyógyult. Azóta nem győzöm eléggé hangoztatni, tegye azt, a mit jónak lát, ha parancsolja, még baráti tanácsokkal sem alkalmatlankodom többé. Mikor emlékeztettem az első találkozásunkra, csak óvatosságra akartam inteni. Ön már látott egyszer egy férfit, a ki vadállat lett, mert azt hitte, hogy önnel szemben nincsenek emberi kötelességei. Az ilyesmi óvatosságra intheti az embert, kivált ha az ember leány, kivált ha a leány ünnepezt színésznő, ki körül éhes, falánk állatok settenkednek.

- Miklósyra mondja mindezt? - kérdezte Piroska.

- Hagyjuk ki ezt a fiatalembert a beszédünkből. Mi közöm hozzá? Én csak önnel törődöm. Nem tudom, ki és miféle szerzet ez az új barátja, de ön igen hamar meg fogja tudni és akkor, ha jó akar lenni, majd megmondja nekem róla szerzett tapasztalatait.

Piroska lehajtotta fejét, gondolataiban csakugyan azzal a lelkes szép ifjuval foglalkozott, a gróf pedig folytatta:

- Ön mostanában nagy változásokon megy keresztül. Nem volnék az, a ki vagyok, odaadó, jó barátja, ha ezt észre nem venném. Minden leány életében, még az ilyen okos, elmés leányéban is, mint ön, van egy periódus, mikor azt hiszi, hogy szeretnie kell valakit, nagyon, erősen, halálosan. Ha színésznő létere az illető leány úgy él, mint bármelyik más urihölgy, annál rosszabb reá nézve. Az ő képzelődését még mestersége is izgatja, mestersége, melynek minden mozzanata a szerelmen fordul meg, azon, hogy a férfi meg a nő a harmadik fölvonás végén egymás keblére boruljanak. Még egyszer mondom, hogy ez mind igen természetes, érthető, de fölöttébb veszedelmes dolog.

Piroska hideg, átható tekintettel nézett a férfira.

- Akkor is veszedelmesnek tartaná a dolgot, ha fantáziám az ön személyével foglalkoznék? Igen, vagy nem? Erre feleletet kérek.

A gróf elkacagta magát, de aztán hirtelen nagyon komoly lett az arca:

- Akármit gondol is rólam, én nyíltan kimondom: ez a legkisebb veszedelem. A mivel nem mondtam, hogy ne óvakodjék ettől is, legfőleg valamivel csekélyebb mértékben, mint a többitől. De hát mire való ez a komédia? A mit meg akar tudni tőlem, ugyanis megtudhatja: szeretem önt. Ezzel a vallomással nem ajánlhatom föl nevémet önnek, hát vegye úgy, mintha meg sem mondtam volna. A mit mondani akarok, az a következő: Ha szabad volnék, sohasem mernék önnek vallomást tenni a nélkül, hogy kezét meg ne kérjem. Ebből láthatja, hogy mennyire becsülöm és milyen drága nekem. De megítélheti egyben ezeknek az uraknak az érzelmét, a karakterét, kik, tudtommal, a leglángolóbb szerelem mellett sem gyakran emlegették a házasságot. Ha egy tisztességes, szabad férfi egy becsületes leánynak szerelméről bizonyosságot akar tenni, csak egy módon teheti. Ez a mód fölötte nyárspolgáris, de mégis ez minden, a többi csak lári-fári, léha szószaporítás, hitvány hazudozás, aljas csalás.

Piroska arca lángolt. A gróf úgy játszott lelkén, mint egy megszokott hangszeren, minden szavának érezte hatását. A mellett, hogy teljesen őszintén beszélt, egy pillanatig sem feledkezett meg saját magáról.

- Ha ez a fiatal ur kivétel, mély tisztelettel emelek előtte kalapot és félreállok az utjából, mert ő olyasmit adhat kegyednek, a mit én, fájdalom, nem adhatok. Én csak az életemet, a vagyonomat, a szerelmemet és becsülésemet ajánlhatom föl önnek, ő nevét és kezét adhatja. Belátom, hogy örültség volna vele versenyezni. De a míg ezt nem teszi, engedje meg, hogy úgy szerelmemnél, mint az ön iránt érzett barátságomnál fogva ellenséget, még pedig veszedelmes ellenséget lássak benne.

- Honnan tudja, hogy én szeretem Miklósyt, hogy én elfogadnám nevét? - kiáltott föl Piroska büszkén.

- Nem arról van szó, hogy ön elfogadja-e, hanem arról, hogy neki kötelessége lett volna fölajánlani, a mint szerelméről beszélt.

- De hát nem beszélt róla, - vetette oda gögösen a leány.

A gróf lemondólag intett kezével.

- Ha ma nem beszélt, holnap majd fog beszélni. Különben én már megmondtam a magamét, kedves barátnőm. Bármi történjék is, egyet nem szabad elfelednie, hogy én mindig hűséges barátja vagyok. Miklósy urra nincs okom haragudni, sőt ellenkezőleg, igen rokonszenves fiatalembernek találtam. Beszéltem, mert azt gondoltam, kötelességem beszélni, hogy hallgat-e rám, az már az ön dolga, kedves Piroska és most beszéljünk másról.

Nyugodt, elfogulatlan hangon próbáltak közömbös témákat keresni, de nem ment, semmi-képpen sem ment. Kereszty nemsokára bucsuzott, mikor kezét csókolt Piroskának, az lágy hangon - pedig az érzélgés igazán nem volt a természetében, - mondta:

- Nem fogom elfelejteni, a mit mondott.

A gróf meghajtotta magát és e pillanatban már oly világosan látta a dolgokat, hogy még türelmetlen, vagy izgatott sem volt többet. Mig lefelé ment a lépcsőn, ott lebegett előtte a leány hamvasszőke haja, gyönyörű szempárja, karcsu, finom alakja. És e pillanatban érezte azt is, hogy mélységes, igaz érzélem köti a leányhoz, ha eddig valamiként ámithatta is magát, immár világosan látott.

A leány pedig a mint egyedül maradt, odaállt az erkélyablakhoz és hosszan, mereven, sokáig bámult le az utcára. Kereszty, mikor fölnezt, meglátta, de nem köszönt, mert a leány arcán világosan látszott, hogy nem távozt kisér szemével, hanem érkezt vár és Kereszty azt is tudta, hogy a kit a leány vár, az nem fog eljönni most, később pedig... Ha életünknek az a bizonyos nagy pillanata az idő tengerébe merült, nem lehet másikkal helyettesíteni soha... soha...

Piroska ugy érezte, hogy kábult a feje, szabad estéje volt, lebecsátotta szép, dús, szőke haját és ugy maradt tovább állva az erkélyablaknál. Odakint lassan kezdett szitálni a kellemetlen, hideg, őszi eső. A fák galyai csupaszon, mereven dideregtek, az emberek az esernyő alatt olyanok voltak, mint az óriási nagy gombák, mindenki sietett kelletlen zöld arccal hazafelé... Csak Piroska állt ott késő estig az ablaknál; fehér ruhájában, kibontott szőke hajával olyan volt, mint a mesék szerelemvágó királykisasszonyai. Most kellene a megváltó lovagnak betoppanni, most kellene a varázsszó kimondani, hogy boldogságtól mámorosan dőljön keblére, de a lovag nem jött, a varázsszó kimondatlan maradt, odakint pedig hullt-hullt a kellemetlen őszi eső gyászos egyformasággal, kétségbeejtő kitartással.

XIV.

Miklós Dénes éppen fehér nyakkendőjét kötötte föl, hat óra, neki színházba kell sietnie, hiszen ma van a darabjának az első estéje.

Az ajtó gyorsan, hevesen kinyílt, Kun Ilonka lépett be sápadt arccal és szinte magánkívül mondta:

- Miklós ur... az édes apa... a doktor még mindig nincs itt...

Dénes a leánynyal együtt nyitott be az ebédlőbe. Kun Sándor az ebédlődivánon feküdt és a fiatalember szívében megállt a vér, mikor ezt a halálra vált alakot meglátta. Nem sokat értett a dologhoz, de e pillanatban már meg volt győződve róla, hogy Kun Sándornak semmiféle orvosra nincs szüksége.

Önkénytelenül a leányokra pillantott. Mindnyájan világos bluzban, kisütött hajjal állták körül a beteget. Szegények, az ő premiérjére készültek, Kun Sándor is öltözködés közben lett rosszul.

Az orvos pár pillanat múlva megjött, megnézte a beteget, aztán végignézett a sápadt, remegő leányokon, a komoly fiatalemberen és Dénest félrehívta:

- Édesatyja? - kérdezte halkán, a betegre mutatva.

- Nem. De kedves, jó barátom. Kérem, doktor ur, ha lehet.

A doktor fejét rázta:

- Nem lehet. Ha van valami elintézni való dolog, intézkedjenek. A betegnek csak percei vannak, kétlem, hogy egyáltalában öntudatra térjen.

Miklós úgy érezte, hogy ködbe borul előtte a világ, de aztán a leányokra nézett, s egyszerre visszanyerte energiáját:

- Mindenesetre a kisasszonyokat kell innen eltávolítani, szóljon nekik doktor ur...

A doktor olyasfélét mondott, hogy a betegnek föltétlen nyugalomra van szüksége, Miklós ur itt marad vele, hogy segédkezzen a megvizsgálásnál.

A leányok kimentek. Dénes némán bámult maga elé. Még mindig hihetetlennek tartotta, hogy a legrémitőbb, legmisztikusabb lényvel lesz találkozása, most mindjárt...

A halál, a halál... - ismételte szinte magánkívül, - hiszen még él... Hátha most megfogom kezét erősen és azt mondanám, nem akarom, hogy véred megálljon, szíved kihüljön, lelked leszálljon... Nem akarom, hogy meghalj... hátha sikerülni...

Az orvos hirtelen megszólalt:

- Eszméletre tért, önre néz.

Dénes odalépett a beteghez, letérdelt a diván előtt, hogy jobban hallja hangját, de így is alig bírta megérteni a suttogást:

- A gyermekeim... a leányok... ne hagyja el őket...

Dénes érezte, hogy forró, könnyzapor önti el arcát, de hangja szilárd, erős volt, a mikor felelt:

- Tehetségemhez képest segítségükre leszek mindig, úgy legyen én hozzám irgalmas az én Istenem, mint a hogy beváltom ígéretemet.

A haldokló már talán nem is hallotta a fogadalmat, visszaesett a párnákra, ebben a pillanatban jött be Ilonka, megtudni a vizsgálat eredményét.

Csak egy pillantás, és tisztában volt mindennel. Nem jajgatott, nem kiabált, csak odarogyott apja elé, megragadta hidegülő kezét és szívéhez szoritotta vad erővel szenvedelmesen és Dénes már azt is tudta, hogy mit csinál, ez a leány megpróbálkozik a lehetetlennel, a mire az imént ő gondolt... Hátha a leánynak sikerül, hátha nem mese a szeretet mindenhatósága!...

Nem sikerült. A halál nagyobb ur mindeneknél. Már itt van. Egy pillanat és birtokába vette, a miért jött. Dénes egy szivszaggató sikoltást hall, látja, mint rogyik le a leány a földre, most már hiába minden, vége van mindennek.

Mig fölemeli az ájult leányt, addig az orvos a halotthoz lép és konstatálja, hogy mindennek vége. Dénes ott tartja karja közt a leányt, látja halálravált arcát, lecsukott pilláit, fehér ajkát és még mindig azt hiszi, hogy rossz álom az egész.

Még akkor is alig bir öntudatra jönni, mikor a leányok bejönnek és kétségbeesetten, vigasztalhatatlanul zokognak, csak az orvos hangja téríti magához.

- Ki fog itt intézkedni?

- Intézkedni? Szeretné megfojtani ezt az embert, a ki pedig igazán sajnálja a kétségbeesett családot, de végre is valamit kell csinálni, megvan annak a rendje-módja, az igazi kálvária, a temetés.

- Én magamra vállalom mindent, - felelt Dénes, - de most a kisasszonyra kellene gondolni.

Ilonkát átviszik egy másik szobába, Dénes a három kis leánynyal marad. Megpróbálja vigasztalni őket, nehezen megy, hiszen neki is minden pillanatban elcsuklik a hangja.

Igy töltötte el Miklós Dénes első premiérjének estéjét. Mialatt az operett-színházban zajos lelkesedéssel ünnepelték a genialis primadonnát és hívták a tehetséges szerzőt. A primadonna egyedül hajlongott a függöny előtt, még pedig feltűnően rosszkedvűen. A játéka sem volt olyan egyenletes, mint máskor. Néha szinte kápráztatóan genialis, majd meg lehangoltan elejtett hatásos pointeket. Hiába, a primadonna is mindenekelőtt és mindenekfölött leány, mikor a második fölvonás végén Kereszty bejött öltözőjébe gratulálni, ideges haraggal dobott elébe egy levelet:

- Olvassa el és mondja meg, látott-e már valaha ilyen indolenciát, ilyen hálátlanságot?

A Miklós Dénes levele csak pár sorból állt. Végtelenül fájlalja, hogy nem lehet jelen darabjának első előadásán, de gyászos körülmény tartja vissza. Különböző hódolatlejtő kézcsókját küldi.

- Nos, mit szól ehhez az urhoz és mit az ő gyászos körülményeihez?

- Hátha csakugyan valami komoly ok tartóztatja? - védi lovagiasan a gróf Dénest.

- Komoly ok? És maga beszél így? Hát van olyan ok, mely méltó mentsége lehetne ennek a sértő elmaradásnak?

Kereszty gróf vállat vont, ő nem mártotta be a fiatalembert, de éppenséggel egy csöppet sem bosszantotta a Piroska igazságtalan haragja.

A darabnak nagy sikere volt, de Piroska nem bánta volna, ha meg is bukik, annyira haragudott Dénesre. Pedig igen okos, szinte félelmesen okos lány volt, a ki ritkán veszítette el az eszét. Minden ostobaságért, ismeretlen szerzők hülye tákalmányaiért a halálig exponálta magát és minden este úgy játszott, mintha karrierje függne a sikertől. Nem jóságból tette, csak okos-

ságból. A közönség dédelgetett kedveltje volt, de ismerte ezt a nagy gyereket, tudta, milyen kiszámíthatatlan, szeszélyes, nyugös és minden este újra meg újra úgy lépett a közönség elé, mintha most akarná megnyerni szívét, holott az övé volt az már régen.

Ma mintha elvesztette volna józanságát, ideges, kedvetlen volt. Annyira fájt a szive, hogy nem is birta titkolni és mikor Kereszty besegítette kocsijába, erősen, szinte görcsösen szoritotta meg a gróf kezét, majd lágy, puha hangon, szinte sirva szólt hozzá:

- Jöjjön fel hozzám!

A gróf szó nélkül beült a kocsiba, aztán meghuzódott egy sarokban és bár Piroska még mindig idegesen szorongatta a kezét, semmiféle bizalmaskodásra nem használta föl a leány izgatott lelkiállapotát. Sokkal nemesebb és sokkal okosabb ember volt, semhogy visszaélt volna a helyzettel. Nagyon is jól tudta, mit jelent ez az ideges elérzékenyülés, a magány ellen való menekvés, a legtöbb férfi itt a szép leány oldalán a sötét kocsiban legalább is reménykedni kezdett volna, Kereszty pedig arra gondolt, mialatt a Piroska lázas, ideges szoritását érezte kezén.

- Mennyire szereti a gazkópét! No, mindegy, nem szabad irigykedni. A fiu különben ma remekül viselte magát. Vajjon micsoda ostobaság tarthatta vissza? Nekem mindegy, csakhogy visszatartotta valami. Most Piroska fölvisz magához, no, ezt az estét nem fogom a kellemesek közé számítani. Sirni fog, biztosan tudom, hogy sirni fog. Érzem a keze szoritásán, látom a szeme villanásán, ajka remegésén. És nekem végig kell nézni szenvedését, azt a szenvedést, a mit más miatt érez... No mindegy, itthon vagyunk... Szegény, kis leány...

A szobaleány beeresztette őket és nem mutatott semmi meglepetést, hogy a grófot a késő esti órában itt látja, sokkal okosabb és jobbenevelésü cseléd volt annál, azonkívül meg Piroska nem sokat törődött a társadalmi formákkal, akárhányszor voltak vendégei előadás után is.

Bent voltak a kis szalonban. Piroska fáradtan dobta magát egy sarokpamlagra. Aztán bekövetkezett az, a mit gróf már a kocsiban megjósolt magának, eltakarta arcát, úgy mondta könnyektől fátyolozott hangon:

- Én nagyon boldogtalan vagyok.

A gróf ott állt előtte és magában ezt mondta:

- Milyen ostobaság is ez az egész élet, és ez a leány komolyan hiszi most, hogy ő boldogtalan, mint a hogy én is komolyan látok hozzá, hogy megvigasztaljam.

De sokkal jobban meg volt indulva, mintsem mutatni akarta; a hangján is alig birt uralkodni, mikor a leánynak beszélt:

- Édes kis szomorú barátnőm, de hát miért gyötri magát? Nem vagyok én itt, a maga igaz, hű, öreg barátja, a ki mindenáron segíteni akar fájdalmán. Csak legalább tudnám, hogy mi gyötri ilyen nagyon.

Nagyon jól tudta, de valami kegyetlen gyönyörösége telt abban, hogy a leány ajkáról halljon meg mindent. De Kereszty gróf okos ember volt, s teljesen tisztán akart látni, tudta, érezte, hogy ha most vallomásra bírhatja a leányt, az nem fog eltitkolni előtte semmit, mert izgatottságában képtelen volna ilyesmire.

Piroska fölemelte könnyes arcát és a grófra nézett, csillogó, nagy, értelmes szeme teljesen meglágyult ebben a pillanatban, kéknek tetszett, a sötétszürke szempár.

- Igen, igaza van. Ön az én egyetlen barátom, jóakaróm, mindenem... Önön kívül nincs senkim a világon.

A gróf arcát előntötte a vér, mennyire szerette ezt a leányt, hogy önuralmát is elvesztette miatta, igaz, hogy csak egy pillanatra, a másik pillanatban már újra ő volt, nyugodt, korrekt, józan nagy ur, a kinek legforróbb szerelmében is van egy kis hideg disztingváltság, uri tartózkodás és főként józan óvatosság. Ez az óvatosság sugta meg neki, hogy Piroska szavaira nem szabad reagálni, mert a leányból csak a keserűség beszél.

Kezébe vette a leány fehér, keskeny kezét és egy gyöngéd szorítás után tiszteletteljesen megcsókolta. Azután eleresztette a kezét is, fáradtan, lankadtan hullt az alá, míg Piroska újra beszélni kezdett.

Tulajdonképpen nem érdemes szeretni, az egész csupa szenvedés, csupa nyomoruság.

- Édes, kis, okos barátnóm, az ember nem célszerűség szempontjából, az észszerűség törvénye folytán szeret. Egyébként mi történt maguk közt, gyónjon meg nekem szépen. Ha egyébbel nem szolgáltam rá bizalmára, megérdemlem nagy szeretetemmel, mely minden körülmények közt változhatatlan, állandó marad.

Piroska most már föl vonta vállát, de pillái remegésén és ajka vonaglásán látszott, hogy mennyire szenved:

- Oh, semmi, éppenséggel semmi, kedves barátom... ne féltsen engem, ha mindent elvesztek is, megmarad nekem a művészet és az ön barátsága.

Ezt az utóbbi mondatot csak úgy odavetette, mert érezte, hogy valamit kell adnia a mellette ülő embernek, hűséges ragaszkodásáért.

- Nos, hát lehet, hogy én képzelődöm. Mi sohasem beszéltünk szerelemről. Lehet, hogy Miklós szemében nem is vagyok más, mint a színésznő, ki darabját diadalra viszi. De ha tudná, milyen boldog napokat töltöttem a darab tanulása alatt, milyen egy lett lelkem a szereppel, melynek minden betűjét átéreztem, mennyire igyekeztem kifejezni, érvényre juttatni az író intencióit, hát akkor ön is belátná, hogy megérdemeltem volna a szerző urtól annyit, hogy jelen legyen a bemutató előadáson.

A gróf figyelmesen hallgatott minden szóra, egy pillanat alatt csoportosította elméjében a dolgokat, levonta a konzekvenciákat, sőt már azt is tudta, mit kell mondania.

- Kedves Piroska, maga igazán nagy gyerek. Hát ennyi az egész baj? No, érdemes volt így megijeszteni a maga öreg barátját. Vallja be, hogy föl akart ültetni egy kicsit. Nem? No, hát akkor én mondom magának, hogy Miklós ur holnap itt lesz, személyesen fogja előadni mentségét és kérni bocsánatát. Ne legyen irgalmatlan, Piroska, - itt nagyon komoly lett a Kereszty hangja, - ha esetleg az én fejemet kéri, adja oda neki habozás nélkül, mert mindennél előbb való az ön boldogsága.

- A maga fejét? - álmétkodott Piroska.

- Igen, kedves barátnóm. Majdnem biztosra veszem, hogy e fiatalember vallomásának végén követelni fogja, hogy velem szakítson. Maga tudja, hogy a világ gaz és ostoba. Ha Miklós urhoz eljutottak azok az ostobaságok és gazságok, melyek rólunk keringenek, és nincs kétség benne, hogy eljutottak, akkor követelni fogja az én eltávolításomat. Ismétlem, teljesítse kívánságát, én harag nélkül távozom; ha szüksége lesz reám, mindig visszahívhat.

Piroska arca forró lett, a beléje tóduló vérhullámtól.

- Ha csak elő merészli a dolgot hozni, - kidobom.

- Ne dobja ki, Piroska, később talán megbánná.

- Lesz eróm a megbánás súlyát viselni, - vetette oda gőgösen Piroska, - és most már köszönöm jószágát gróf ur, kívánjon nekem jó éjszakát, ki vagyok merülve.

Kereszty kezét csókolt. Mikor a szobaleány becsukta mögötte az ajtót, világosan lejátszódott előtte a dráma végső jelenete. Ismerte az embereit és oly biztos, szuverén szemmel nézte vergődésüket, mint a sakkjátékos az ő bábuit. A lelkiismerete teljesen nyugodt volt, soha férfi tisztességesebben nem viselkedett leánynyal szemben, mint ő Piroskával, de ismerte a dolgok törvényszerűségét és megnyugodott benne, hogy végre is nem történhetik más, mint a minék történni kell. Azt a valamit pedig ő már akkor érezte, látta, tudta, mikor még sem Piroska, sem Dénes nem sejtett semmit.

XV.

- Ő nagysága nem fogad senkit.

Ezután a kissé barátságtalan üzenet után Dénes szomoruan távozott. Három napja nem látta Piroskát, tegnap volt a Kun Sándor temetése és csak ma juthatott hozzá, hogy köszönetét és háláját kifejezze a színésznőnek, a ki darabját diadalra vitte.

Nagyon kedvtelen, nagyon fáradt volt. Ez a három nap ugyanis fölötte megviselte. A haldoklónak tett ígéretére gondolt, vajjon, hogy fogja beváltani? Maga sem vagyonos és még a kezdet nehézségével küzdő ember, pedig tennie kell valamit, ez az egy dolog világosan állt előtte.

És Piroška? Nagyot dobbant a szive, óh azóta a diadal óta még több köti az imádott teremtéshez. A hála, a rajongás; tőle várja azt a földöntuli nagy boldogságot, melyről annyit álmodozott.

A nagysága nem fogad senkit.

Még fülében cseng a rideg, elutasító hang, mikor a lépcsőn hirtelen szembe jön vele valaki. A félhomályban alig ismer rá és megtörténik rajta az az udvarias megszegyenítés; Kereszty gróf kapja le elébb kalapját.

Dénes zavarodottan köszön és tovább akar menni, de a következő pillanatban mást gondol:

Lássuk csak, vajjon ezt is elküldik?

Csak egy pár lépcsőfokot megy, hogy éppen föltűnő ne legyen ácsorgása. Aztán hallja a gróf csöngetését, az előszoba ajtajának kinyitását... még pár pillanat... néma csönd... Keresztyt elfogadták.

Sötétpiros lett az arca, a súlyos megszegyenítéstől, meg ideges, forró fájdalom is gyötörte. Az erőszakkal elaltatott gyanu vadállatként ébredt föl lelkében. Majd maga is megrémült nyugtalan szivdobogásától. Szomoru, borzalmas históriák keringtek fejében, erkölcsileg züllött férfiakról, kik szerelmükben elvesztették morális érzéküket. Végre is követhet el férfi nagyobb becstelenséget, mintha megbocsátja a nőnek, hogy valaha másé volt? Az akaraterőnek milyen elbágyadása, az idegeknek mekkora betegsége szükséges ehhez az aljassághoz, melynek igazi ocsmányságát talán a nők még jobban látják, mint a férfiak. A modern irodalom leönthette szentimentális szószszal a dolgot, de az ép érzékű, morális, igazán szerető ember ma is úgy gondolkozik, hogy inkább a halál, mint az osztozkodás.

Dénes pedig egészséges, ép érzékű ember volt, emellett tiszta magyar vér és sem a szenvedély, sem a szenvedés nem fosztotta meg energiájától, világos, tiszta látásától, egyenes gondolkodásától és bátor határozottságától.

Aztán sietve indult hazafelé, eszébe jutott, hogy mennyi dolog vár még reá? Mikor becsöngetett Kunékhoz, már nyoma sem volt rajta a bágyadtságnak, szenvedésnek, kötelessége szőlította, tenni, cselekedni kellett.

Ilonkát egyedül találta az ebédlőben. A leány fekete ruhájában még halványabbnak tűnt föl. Nagyon meg volt törve. Dénes tudta, hogy apja halála előtt is nagyon sokat szenvedett. Sohasem tudakozódott Dózsa Miklós gyors eltűnéséről, de mikor Dénes átadta neki a festő bucsuüdvözetét, lehajtotta szép fejét és olyan volt, mint egy karcsu, finom virágszál, a kit váratlanul, gyorsan, ridegen ér az ősz fagyos lehelete.

Senkinek nem volt terhére fájdalmával és Dénes mégis jól látta, mennyire szenved. Nagyon szerette volna megvigasztalni, de nem tudta, mint kezdjen hozzá. Ugy érezte, hogy minden szó gyöngédtelenség volna. Sajgó szívvvel nézte a leány arcán a hervadást és néha közel volt hozzá, hogy leüljön levelet írni Dózsának:

Jöjjön vissza rögtön! Az ön büne, ha a leány nem tud maga nélkül élni, az ilyen dolgot nem lehet egypár szentimentális, vagy modern frázissal elintézni.

A levél megiratlan maradt, a katasztrófa gyorsan sujtott le a kis családra és Dénes szinte könyekig meg volt hatva, mikor a kis leány szomorú hangját hallotta:

- Nagyon köszönöm jóságát, nem is tudom mit csinálnánk most ön nélkül? Én ma voltam az intézetben, a hol iskoláimat végeztem, az igazgatónő azt mondja, hogy tanítónői állást legfőbb a jövő szeptemberben kaphatok, akkor is csak úgy, ha valami befolyásos protektorom van. Addig is ajánlott egy nevelőnői állást, a jövő héten elfoglalhatnám helyemet, de a gyermekekkel mi lesz?

- Ne aggódjék, - szólt Dénes, - Alice és Mariska iskolájában van az internátusban ingyenes hely, ugy-e?

- Igen.

- Nos hát, beteszszük őket valahogy, így ellátásukról és neveltetésükéről egyelőre gondoskodva van. Hanem kegyed nagyon ki van merülve.

- Óh, velem ne gondoljon, csak a gyerekekért tegyen meg mindent, a mire képes.

Dénes egy óra múlva már bent volt a *Közvélemény*-nél.

Dénes idegesen tudakozódott:

- Nincs itt a szerkesztő?

Egy jó félórát töltött ideges várakozásban, végre bejött Szigeti Zoltán.

- Hát maga hol csavargott? - kérdezte tréfásan, - legalább tudatta volna premiérje előtt, hogy a részvétnyilatkozatok hová küldendők.

Majd hirtelen ránézett a fiatalember halovány arcára.

- No, no, csak semmi bolondság, kedves barátom, remélem, nincs valami komoly baj?...

Dénes pár szóval előadta az utóbbi napok történetét, aztán arról beszélt, hogy a két kis leánynak okvetetlenül helyet kell szorítani az intézetben.

- Ezért jöttem most szerkesztő urhoz, kérem, ajándékozza meg jóindulatával ezt a szegény családot.

- Nos, igen, persze, majd csinálunk valamit.

Aztán íróasztalához lépett, följegyezte a neveket és barátságos kézsorítással bocsátotta el Dénest.

- Várjon csak, a munkájáról akartam még valamit szólni. Ügyes, kedves dolog volt, de lássa, most már próbáljon darabot csinálni, ne csak parádés szerepet. Szép dolog a siker, de a komoly munka sem kutya ám, - mint a hogy a mai modernnek mondják. Komolyan beszélve, maga nagyon ügyes szerepet irt Berényi Piroskának és ez a geniális leány, - mert talentum, hajh, az több van ebben a pajzán, kuplékat éneklő színésznőben, mint ötven tragikában és száz drámai művésznőben, - mondom ez a geniális leány ki is használt minden fordulatot, minden ötletet. De siralmas végzet, hogy az operett-primadonnák is meghalnak, mi több, megvénül-

nek, az ilyen diadal nagyon is személyhez kötött dolog. És különben majd még beszélünk erről...

És Dénes, mikor eltávozott a szerkesztőtől, csakugyan arra gondolt, hogy erre a szerepre őt Piroska inspirálta. Vajjon minden ilyen csillogó, fényes, zajos, de muló lesz, mit a leány keltett föl lelkében, dicsőség, szerelem, siker, boldogság...

Alicenak és Mariskának már helye volt, még Zsuzsáról kellett gondoskodni. Ez a gyerek sokkal fiatalabb, mintsem itt el lehetne helyezni, Dénes tanácstalanul járkált szobájában. Kedvetlensége, ideges izgatottsága nőttön nőtt, mikor hirtelen megállt a szoba közepén. Tekintete önkéntelenül az asztalra tévedt, ott mosolygott Lenke arcképe bájos komolysággal. A fiatalember arca földerült, egy hosszú, imádó pillantással nézett az arcképre és aztán leült az asztalhoz levelet írni. Annyira ismerte unokahugát, hogy nem is aggódott többé: hanem a mint bevégezte a levelet, kocsit hozatott és a színházhoz hajtattott.

Érthető izgatottsággal siettette a kocsist, semmi áron sem akart elkészni, hiszen még nem is látta a darabját. Szerette volna, ha minél kevesebben látják, a mint az első lámpalázon keresztülülnek, hát páholyt akart venni, már nem volt. Dénes a földszinti sor egyik székében huzta meg magát, a függönyt éppen abban a pillanatban huzzák föl, mikor ő a színházba lépett.

Az első két jelenet elveszett az érkezők elhelyezkedésében, a nyugtalankodók mozgolódásában, a székek csapkodásában. Dénest minden kis zaj mód fölött ingerelte. Végre csönd lett, Berényi Piroska állt a színpadon.

A rendes tapsvihar üdvözölte, ezt soha sem mulasztotta el a közönség, ha kedveltjét meglátta. Piroska már úgy hozzászokott ehhez az orkánszerű tapshoz, mint a pirosítóhoz, de azért, - ez volt egyik legkedvesebb fogása, - mindig úgy viselkedett, mintha szörnyen meg volna lepve és meghatottságában remegne. A publikumnak mindig tetszik ez a bájos, kis megrázkodás. Soha színésznő nem értette jobban a közönséggel való kacérkodás mesterségét. Piroska alkalomadtán képes volt lámpalázt és elfogódottságot szimulálni, ő, a ki úgy ismerte minden mozdulatát, oly biztos, határozott és egyéni volt a színpadon, mint senki más előtte. De tudta, hogy a félelem, a megalázkodás, az elfogódottság, néha-néha igen jó hatást tesz a közönségre, mert a nagy gyermek szereti éreztetni legkedvesebb királynőjével is, hogy ő az ur.

Piroska hálás meghatottsággal hajlongott, szeme már a rendes szokás szerint gyors pillantással keresztülfutott a földszint sűrű sorain, mielőtt még a páholyokra nézett volna föl, észrevette egy sarokban Dénest.

Egy kicsit megrezzent, a fiatalember észrevette, hogy a megpillantásánál rezzent össze. De csak egy pillanatra, a másik pillanatban már újra színésznő volt, szívvvel, lélekkel színésznő, a ki ott él, boldogul, üdvözül, vagy kárhozik a színpadon.

Talán soha sem játszott olyan szépen, olyan finom, poétikus bájjal, mint ma este. A mestersege apró fogásait megvetette, ma igazi művésznő volt. Ilyet csak akkor tud produkálni az ember, ha egy *valakinek* játszik és nem a nagy tömegnek.

Az az egy valaki ott gubbasztott a sarokban és csak nézte-nézte a leányt, mintha eddig nem ismerte volna, csak ma fedezné föl, hogy kicsoda. Szinte elszégyelte magát. Piroska nem az ő darabját játszotta, hanem azt a darabot, melyet ő megírni szeretett volna, de nem volt elég ereje hozzá.

Egy pillanatig forró vágy keletkezett benne, hogy a fölvonás végén fölkeresse a színésznőt. De aztán eszébe jutott a mai megszégyenítés, nem, maradni fog.

A függöny visszacsapódott és aztán még vagy tizszer kinyílt. A közönség még mindig nem fáradt bele a tapsba, de úgy látszik a primadonnát már kimerítette a sok hajlongás és mosolygás. Aztán meg készülni kellett a második felvonásra. Szóval a legviharedzettebb tenyerek sem bírták tizenegyedjére kicsalni.

Miklósy ott ödöngött a folyosókon, mikor egy színházi szolga megszólította és levelet adott át neki.

Piroska írta, csak ennyi volt benne.

„A második felvonás után jöjjön be hozzám”.

- Vajjon mit akar tőlem? - kérdezte magában Dénes, míg az öltöző ajtajáig ért...

Nagy, szinte kábító volt a meleg, az ajtó nem is volt becsukva, csak a függönyt huzzák össze. Különben is Piroskának nem kellett átöltözködni, éppen a haját igazgatta, mikor Dénes belépett hozzá.

A tükörből jól látta a fiatalembert, de azért nem mozdult meg, csak mikor a halk, alázatos köszönést hallotta.

- Ah, maga az? - Egy kicsit hátrafordította szép fejét. - Szinte hihetetlen. Hát csakugyan megessett a szive rajtam és kegyeskedett fölkeresni?

Nagyon éles, szinte bántóan kellemetlen volt a hangja. Dénes még nem ismerte ezt a hangot. Hová lett a puha, lágy orgánus, - hiszen a beszélő talentum volt a legerősebb oldala a primadonnának, - hová lett az a lágy, ezüsthang, mely egy pillanat alatt belopja magát a szivbe? Milyen kellemetlen, kemény akcentusa van most a hangjának. Én Istenem, hiszen természetes, hogy haragszik. De a polgárleány másként duzzog, mint a színésznő. Berényi Piroska már két éve él ebben a festékes, forró levegőben, bizony reá is sok ragadt a nagy és kis komédiásnak durvaságaiból. Most sokkal izgatottabb volt, mintsem vigyázzon hangjára vagy viselkedésére.

- Nagyságos kisasszony, - kezdte Dénes, - ne gondoljon engem hálátlannak. Nagyon fáj nekem, hogy nem köszönhettem meg jóságát, mert a mit az én igénytelen, szerény munkámmal tett, az örökre hálára kötelez. De egy nagyon gyászos eset tartott vissza attól...

Tovább nem folytathatta, mert időközben Piroska hátat fordított neki és megint a tükör elé állt, hogy csillogó szőke hajába egy kis ezüst fésűt szurjon.

Dénes érezte, hogy mint szökik föl a vér az agyába.

- Bocsásson meg, úgy látom, hogy egyéb elfoglaltsága van, mintsem az én beszédemet hallgassa. Legyen kegyes majd újra berendelni; lehetőleg olyan időben, mikor ideje lesz reám is hallgatni.

Piroska megfordult, élesen, erősen nézte a fiatalembert, aztán parancsoló, majdnem durva hangon kiáltott rá:

- Maradjon!

Majd csodálatosképpen megenyhült arcának kifejezése, szép, kék szeme ellágyult és egyszerre nyújtotta a férfinak két kis fehér kezét s mondta, a régi, az édes, a puha hangján:

- Ne menjen el...

A szeme is elfátyolozódott a nagy megindultságban, az ajka remegett és látni lehetett, a mint a festék alatt, gyöngén elpirul...

Két kezét egyszerre nyujtotta a fiatalember felé, az szinte elszédülve hajolt le, hogy megcsókolja a finom kis ujjakat, de Piroska akkorára már megint más volt. Kedves durcássággal rántotta el a kezét és kacagva mondta:

- Nem szabad a kezemet bántani. Nem látja, hogy fehérre van mázolva?

A fiatalember is nevetett, de csak egy pillanatig, aztán megint nagyon komolyan néztek egymás szemébe.

- Akart nekem valamit mondani az imént? - kezdte halkán a leány.

- Igen, szeretem...

Az ajtó nyitva volt, a függöny mögül minden szó kihallatszott, ha véletlenül valaki most itt jár a folyosón?...

Nem törődtek vele. A leány felelet helyett a kezét nyujtotta. Dénes meg úgy érezte, hogy lángba borult körülötte a világ. Tüzes, erős, piros színt látott maga körül mindenütt. Még a leány arca is ebben a forró, káprázatos színben égett előtte. Magához szoritotta a leány karcsu derekát és egy pillanat alatt forró csókokkal halmozta el arcát, szemét, száját, homlokát. A leány édes odaadással borult vállára. Dénesnek nem jutott eszébe, hogy a leány arca a színpadhoz be van festve, Piroskának sem, hogy bárki beléphet öltözőjébe s így találja a fiatalemberrel.

Végre mintha fölocsudtak volna a mámorból, a fiatalember ölelése gyöngébb lett és a leány kibontakozott karjaiból. Csöngettek. Az álomnak vége, most már kezdődik a kötelesség.

- Holnap, - suttogta Piroska oly halkán, hogy Dénes csak a szívével hallotta meg hangját.

Dénes keze a függöny zsinórján volt már, mikor a leány még visszaintette.

- Hogy fogok én ma este játszani! Nézd meg, hogy mit csinállok a szerepemből, te érted, magamért, a mi örökös, soha el nem muló boldogságunkért!

XVI.

Ha a szerelmesek olyan okosan gondolkoznának, mint a milyen szépen éreznek, bizonyára kevesebb szerelmi tragikum volna az életben is, meg az irodalomban is.

A szerelmesek azonban főként és mindig csak önmagukkal foglalkoznak. Hogyha a szenvedelem el nem vakítaná látásukat, talán soha sem hagynának egy percet sem kihasználatlanul, mert a boldogságot, főként a szerelmi boldogságot, nem lehet jég közé rakva konzerválni a jövődökre. A mámor, a rózsaszínű köd, az illúzió hazug, de édes varázsa nem jön el megint parancsszóra, mikor nekünk úgy tetszik, hogy rendelkezésünkre álljon.

Dénes például egészen más kedvvel indult el reggel Piroskához, mint a hogy az este az öltözökben hagyta. Ah, az este, az ő tündérszép varázsával, mámorosító, gondatlan boldogságával, úgy érzi, soha sem fog többet visszatérni. Még látja magát, a mint kibotorkál a színpalak mögül és bemegy a homályos nézőtérre. Aztán beül helyére és gyönyörködik abban, a mit érezni bizonyára, kevés embernek adatott, mint vall egy geniális leány, itt a nagy nyilvánosság előtt neki szerelmet.

Vagy talán nem forró, tüzes, szenvedelmes vallomás minden hangja, minden mozdulata, minden mosolya? Dénes úgy érzi, hogy szíve szétpattantja mellét. A szép leány neki játszik, neki énekel és mikor hirtelen előlép és szerepe szerint elénekli vallomásának végső sorát:

„Szeretem, s az övé vagyok!”

Egész előre lépett és két karját kinyújtotta, Dénesnek megállt a szíverése, mi lesz ebből, mi fog itt történni?!

Nem történt semmi. A primadonna, miután a rosszakaratu világnak szemébe vágta vallomását, szerepe utasítása szerint kiszalad a színpadról. A mi az ő távollétében történik, az nem igen érdekli a közönséget és Dénes suttogást hall az előtte levő zsöllesorból.

Az egyik suttogó: Bacsó Gábor. Keveset tud róla, csak úgy összekerültek, mint a hogy idők folyamán összekerül Budapest minden szerepet vivő ember. A mi metropolisunk társadalmilag egy kis falu, hol mindenki ismer mindenkit. Annyit tud Bacsóról, hogy előkelő, gazdag családból való, vagyonos ember, a ki sokat forgolódik a színésznők körül. Még pedig - ez éppen az eredeti vonás a viselkedésében - nem a primadonnák előtt hódol, hanem a korból tüntet ki egy-egy névtelen istennőt, a kivel nem ritkán kísérletezik és néha tud is valamit csinálni belőle. Mindenesetre fáradhatatlanul lanszirozza barátnőit. Nem egy hirneves színésznő karrierjét alapította már meg. Gyakran persze fölsüléssel végződik a kísérlete, de hát ő csüggedetlen. Gazdag ember, hát futja a bolondos szeszélyre pénzéből. A direktorok meg jó szívvel nézik kedvtelését, kivált a szerződések lejárasakor. A tulkövetelő, makacskodó primadonna megpuhítására, igen alkalmasak ezek a Bacsó Gábor közbenjárására fölléptetett divajelöltek. Ha egyéb haszon nincs szereplésükből, a primadonna megszeppen kissé.

A másik ur, Gál Ferenc, a Dénes régi ismerőse, most éppen az ő hangját hallja:

- Ez a Piroška, ma bámulatosan szeniális volt.

- Ügyes leány, - felel Bacsó vállat vonva. - De majd meglátom, mit szól ön Vikihez? A jövő héten föllép.

- Ugyan kérem, hagyjon békét nekem a rögeszméjével, végre is, ha a primadonna-talentum abból állna, hogy az ember a lehetetlenségig sok szöveget spórol meg a kosztümjén, hát az ön Vikijének is lehetne reménye, de így...

- Ugyan, - nevet Bacsó, - ne moralizáljon. A mi a szövetmegtakarítást illeti, Viki bátran elme-
het az utolsó végletig, sőt még azontul is. És higgye el, nem vallana szégyent egy cseppet sem.
- Ő nem. De talán a publikum.

- Ejh, hagyja a publikumot. Senkinek sincs kifogása az ellen, ha egy csinos leányt lát. Azon-
kívül van Vikinek még más talentuma is, imádandó, naiv, anyali arccal tud gorombaságot
mondani, ha tudná, hogy erre a talentumra milyen nagy szükség van, teszem a kuplé-éneklés-
nél.

Gál vállat vont, szemelláthatólag kevésbé érdekelte a Viki kisasszony ügye, de Bacsó
mindenáron be akarta protegálni védencét, a befolyásos kritikuskánál:

- Higgye el, ebben igazi zseni. Berényi Piroskának megvan az a baja, hogy tulságosan tudatos
és intelligens. Az igaz, hogy két esztendeig a Kereszty szeretője lenni és még bármilyen
dologban is naivnak maradni, lehetetlen dolog, de mégis...

Dénesnek minden izma reszketett, kevés híjja volt, hogy itt mindjárt arcul nem ütötte ezt az
embert, az egész közönség szeme láttára.

Gál vállát vonogatta:

- Mit érdekel ez az egész dolog? Ha csakugyan így van, szívem mélyéből gratulálok Kereszty-
nek. Végre is, bármit beszél maga, Piroska remek leány, ha talán nem is olyan ártatlan és naiv,
mint Viki kisasszony...

Bacsó fölkacagott. Dénes türtöztette magát, ma még nem beszélhet, nem kompromittálhatja
Piroskát. De, ha joga lesz érte sikraszállni, megöli ezt az embert. Oly biztos volt ebben, hogy
arra nem is gondolt, hogy Bacsó kezében is lesz fegyver.

Aztán megint csak beszélgetni kezdtek, Gál bosszusan szakította félbe Bacsó ur suttogását:

- Kérem, hagyja el. Unom már ezt a históriát. Végre is senki sem tud határozott dolgot. A
Kereszty szeretője? Ön mondja nekem, önnek meg más mondta és nem akad egy ember, kinél
meg lehet állni. Mindenki mástól kapja a hirt. Az ilyesmi vénasszonyoknak való mulatság,
istenugyse fölhagyhatnának már vele. Az egész dologról utálat beszélni, míg nem akad egy
férfi, ki azt mondja: én tudom, hogy Berényi Piroska a Kereszty István szeretője, de így -
kérem, ne idegenítsen ezzel az utálatos pletykával.

Bacsó hidegen válaszolt:

- Nem szokásom nőkről rosszat beszélni, kiváltképpen még színésznőkről se. De ha ön urát
keresi a hirnek, hát itt vagyok én! Én láttam Berényi Piroskát Kereszty gróf házából kijönni
közvetlenül azelőtt pár nappal, hogy Piroska próbát énekelt az operett-színházban.

- Ez már más, így már megadom magam, - felelt Gál.

Dénes halálravalva ült székén, a keze görcsösen marcangolta a szék támláját. Ez volt életének
legrettenetesebb órája, ehhez hasonló gyötrelmeket soha sem érzett azelőtt és azután is meg-
kimélte a jó Isten tőle. Két világos gondolata volt, hogy itt, bármilyen megkönnyebbülés volna
is, - nem szabad botránnyal csapni, a másik, hogy reggel mindent meg kell tudnia Piroskától.

Pedig a pohár még nem volt betelve, Bacsó újra rákezdte:

- Azt beszélnek mostanában, hogy Piroska férjhez akar menni. Jól teszi, még a színésznőnek is
szüksége van férjre, ha csak amolyan címzetesre is. Kell az ilyesmi, ez azután a bizalmi állás,
nem? Azt a fickót Kereszty bedugja valahová, ha jó kedve lesz a grófnak, talán mandátumot
ad neki nászajándékba, az öreg most mindenható...

Ki, ki innen, - Dénes úgy érezte, hogy ráomlik a színház, ha tovább itt marad. Nem bírta a darab végét bevárni; de azt sem tudta, hogyan jutott ki a csipős, hideg, téli éjszakába. Csak ment, ment előre céltalanul és nem bánta volna, ha ennek a sötét éjjelnek, sohasem lenne virradatja.

Mikor délfelé Piroskához indult, maga is megijedt saját arcától. A tükörbe vetett pillantás után rémülve kapta félre fejét, mintha tiz esztendő tényleg volna egy éjjel alatt.

Piroska is nagyon megijedt, mikor meglátta:

- Mi baja van? Beteg?

A hangja is olyan különös, tompa volt, mikor beszélni kezdett:

- Nem vagyok beteg. Bár nagyon sokat szenvedtem az este óta, most már magától függ, hogy meggyógyítson, ha ugyan képes erre.

Piroska ámulva nézte a fiatalembert, ki ugyanilyen fájdalmas, megtört hangon folytatta:

- Csak egy szavába kerül az én boldogságom. Bizom önben, hogy ezt a szót csak úgy fogja kiejteni, ha joga van hozzá. Én nagyon, nagyon szeretem önt, noha úgy tetszik, hogy halálom, végzetem lesz ez a szerelem. De én nem tudok bujkálni, titkosan érezni, e vallomással egyben nőül is kérem önt. Már tegnap este megmondtam, hogy szeret, most már azt kérdelem: elfogadhatja-e tiszta lelkiismerettel az én ajánlatomat?

Piroska egy pillanatig bámulva nézte a fiatalembert, aztán halálsápadt lett, mint a kit sulyos, erős megszégyenítés ér, de a másik pillanatban már visszanyerte büszkeségét és hideg megvetéssel nézett végig a férfin.

- Erre a durva sértésre nincs mit válaszolnom, úgy látszik, ön nem tudja, kivel beszél, vagy ajtót tévesztett, mikor hozzám benyitott.

Dénes is fölugrott helyéből:

- Ez nekem nem elég. Tudni akarok mindent, jogom van hozzá!

- Igazán? Ne mondja! Magának jogai is vannak? - És Piroska hangosan fölkacagott. A nyugodt, gondolkozó ember ebből a keserű kacagásból is kitalálta volna mindent. De Dénes nem bírta gondolkozni, megfigyelni vagy analizálni. Forró, nagy fájdalom szoritotta össze szívét, térde megrokkant, erőszakkal fojtotta vissza szívébe könyeit és szinte öntudatlanul rogyott térdre a leány előtt.

- Piroska, imádom... Nem vagyok már tisztességes ember sem. A szerelmemben fölolvadt a becsületérzésem, a karakterem. Én vagyok a leghitványabb férfi a világon, ki mindent elfeled, mindent megbocsát. Hazudjon nekem... Mondja, hogy nem igaz, én elhiszem, ha saját szememmel látom is az ellenkezőt. De legalább csaljon meg, hogy legyen egy kis mentségem a lelkiismeretem előtt, mikor beleveszek a piszokba, a bűnbe, a gyalázatba... Mondja, hogy nem igaz...

A leány egy percig mozdulatlanul nézte a vergődő embert, aztán elsötétült az arca és rideg, száraz hangon felelt:

- Keljen föl, Miklósy ur. Nem bolondítom magát. Nyíltan, becsületesen, emelt homlokkal beszélhetnék önnel, ha volna mondanivalóm, - de nincs. Ebből megértheti, hogy megtisztelő ajánlatát sem fogadom el. Önnek pedig komolyan tanácsolom, utazzék el valamerre pihenni, az idegei nagyon meg vannak rongálva.

Sem guny, sem harag nem volt a hangjában, csak fagyos hidegség és szilárd határozottság. Dénes azonban mitsem törődött vele. Csókjaival, könnyeivel halmozta el a leány keskeny, fehér kezét. Az megpróbálta visszahuzni, de ki birt volna ezzel a szenvedelmében örült emberrel, ki valami naiv, gyermekes boldogsággal ismételte:

- Ön jó és meg fog nekem bocsátani.

Piroska nem felelt, inkább szomorú volt, mint haragos. Egyszer csak megszólalt, inkább magának, mint Dénesnek feelve:

- Azt hiszi, hogy ezen a dolgon még lehet segíteni?

- Nem hiszem, de tudom, - kiáltotta Dénes, boldog elragadtatásában. - Azt a nyomorult gazembert, ki rágalmozni merete, megölöm és...

- Miért éppen őt? Ezen a jogcímen kipusztíthatja fél Budapestet, - felelt vállat vonva a leány.

- Mindent, ha kell, de ezentul nem fog kelleni. Ezentul másként lesz minden, én tudom és ön...

Megállt egy percig, habozott, de aztán erős, határozott hangon mondta ki kérését:

- Ne fogadja többet magánál a grófot.

Piroska kirántotta kezét és az előbbi hideg hangon válaszolt:

- Soha, semmi körülmények közt sem tiltánám el jó barátaimat magamtól, én színésznő vagyok és nem óvódás kisasszony.

Dénes egyszerre kijózanodott. Valami különös hidegség, fagyos józanság futott rajta keresztül. Csak nézte a leányt. Ez előtt térdepelt volna ő még pár perccel előbb, koldulva szerelmet, alkudozva a becsstelenséggel, mekkora nyomorultság!...

Az arca fakó, az ajka fehér volt, csak a szeme égett beteges fényben, mikor meghajtotta magát:

- Isten önnel, kisasszony!

Piroska nem nyújtotta kezét. Hideg, éles tekintetét nem vette le a fiatalemberről. Égő szerelemmel szívükben, engesztelhetetlen ellenségként állottak egymással szemben, végre a leány lehajtotta szép, szőke fejét és kimondta ő is a bucsuszt:

- Isten vele!

Mikor becsukódott az ajtó Dénes mögött, még mindig várt valamire. Aztán hirtelen megrázódott, leesett a földre, sirt, zokogott, mint csak egy leány sirhat, ki nemcsak szerelmétől, de eddigi életétől is bucsuzik. Mikor egy óra múlva fölállt, megtörölte szemét és csak annyit mondott:

- Ha nem lehet úgy élni a mint akartam, úgy élek, a hogy lehet.

XVII.

Miklós Dénes kinyitotta szemét és kábultan nézett maga körül. Sejtelve sem volt, hogy hol van, mint került ide, miért fekszik az ágyban és miféle ruhasuhogást hall ott, a függöny mögött?

Hatheti idegláz után ébredve, az agya, - igaz, hogy óriási megfeszítés után meg birta állapítani, hogy ez a fehér szoba olyan ismerős neki, mintha lett volna már itt valaha. Az asztalon egy csomó orgonavirág, illata megédesíti a levegőt... Ah, ismert ő valaha egy leányt, ki nagyon szerette a virágot... De az már régen volt, talán egy másik világban, egy másik csillagzaton, a jó Isten tudja...

A függöny szétrebben, és Dénes agyában valami gyöngye világozás támad, el is kiáltja magát:

- Lenke!

A szép barna leány föléje hajlik és lassan homlokára teszi hűvös, kis kezét. Dénes behunyja szemét, a leány azt hiszi, hogy aludni szeretne és el akarja vonni kezét, de e pillanatban megszólal a beteg lágy, panaszos hangon:

- Ne... ne...

A leány leül ágya szélére és ott marad mozdulatlanul. Dénes biztosra veszi, hogy ő meghalt, csak a mennyországban érezhet az ember ilyen édes, tulvilági nyugalmat.

Bizony még hetekig olyan, mint a gyerek, sem értelme, sem ítélőképessége, sem gondolkozása nem tiszta. Csak egyet érez, hogy Lenke nélkül nem tud élni és ha a leány leül ágya mellé, akkor ő nagyon boldog. Ha távozni akar, gyerekes haragra lobban és szemrehányásokat tesz:

- Meg akarsz tőlem szabadulni? Szeretnéd már, ha elpusztulnék?

Lenke arcát egy pillanatra sem hagyja el a türelmes, édes, jóságos mosoly és mikor a beteg észére térve, bocsánatát kéri, még nevet is:

- Oh, te bolond kis fiam, csak nem hiszed komolyan, hogy haragszom?

- Ne hagyj el, Lenke, egy pillanatig se hagyj magamra. Nagyon rossz gondolataim vannak, ha nem látlak. Add ide a kezedet és ne hagyj elpusztulni! Ha kezedet fogom, talán még lehet belőlem ember valaha, mert te okos, jó és erős vagy és nem löpsz el magadtól, bár megérdemelném.

Lenke szép, tiszta arcán egy pillanatig sem látszik, hogy ért valamit a fiatalember beszédéből. Kedves, tréfás haraggal vonja föl vállát:

- Ne affektálj, Dénes, mert istenugyse megharagszom. Tudod-e, hogy már nincs semmi bajod, s a jövő héten már nem engedlek lustálkodni. Igenis, föl fogsz kelni az ágyból, nem tűröm tovább a naplopást.

- Lenke, én most olyan boldog vagyok itt, melletted...

- Elhiszem, fiam. Én is boldog leszek, ha megeszed ezt a kis borjuszeletet, nézd csak, Zsuzsa milyen gondosan hozza neked.

- Zsuzsa? - álmélkodik Dénes, fölülve ágyában, - hát maga itt van, kis leányom?

- Hát nem tudja, hiszen együtt jöttünk le, - álmélkodik Zsuzsa.

Dénes összeráncolja homlokát és kinosan töprengeni kezd. Lenke nagyon jól tudja, milyen veszedelmes ez a kinos töprenkedés és hirtelen odaszól Zsuzsának:

- Köszönöm fáradozását, gyermekem. Maga igazán kedves. Most pedig, ha jó akar lenni, menjen szépen tanulni, Dénes már egészséges és holnap már megkezdjük a tanulást.

A kis leány kimegy, Lenke pedig Dénes fölé hajlik:

- Nem szeretem ezeket a csunya ráncokat, - szólt a fiatalember homlokát simogatva, - nem akarom látni őket, érted, Dénes.

- Jól van Lenke, szót fogadok, csak egy kérdésemre felelj: mit csinálnak a Kun-leányok?

- Oh, nyugodt lehetsz. Zsuzsa, a mint látod, nálunk van. Én tanítom, hogy év végén letehesse a vizsgálatot. Kedves, jó gyermek, már a mama is nagyon megszerette. Alice és Mariska nevelő-intézetben vannak, Szigety Zoltán helyezte el őket, Ilonka pedig nevelőnő egy nagykereskedő házában. Egy héttel ezelőtt levelet kaptam tőle, melyben minden jóról tudósított.

Dénes megnyugodva hajtotta le fejét, azután a Lenke biztatására hozzáfogott az evéshez. A leány olyan édesen kérte, hogy bár teljesen étvágy nélkül, de elfogyasztotta a pecsenyét.

E naptól kezdve, aztán gyorsan tér magához. Sokkal erősebb, egészségesebb szervezet, mint-hogy egy megpróbáltatás elpusztítaná. A béke, a nyugalom, az édes bágyadás boldogsága veszi körül. Oh, nem mindig! Vannak keserű, lázas, nehéz órák, mikor kétségbeesetten viaskodik a lelkére nehezedeó rémmel. Talán egyedül nem is bírná legyőzni, de hisz mellette van Lenke, az imádott, drága barátnő. Ki éppen olyan okos, mint a milyen jó és még azt is tudja, mikor kell barátját egyedül, magában, magára hagyni.

És Dénes maga sem veszi észre, hogy odakünt a kertben lassan rügyezni kezdenek a fák és idebent szívében csöndes, szelid rezignáció van, előhirdetője az új tavasznak, az igazi boldogságnak...

Ott sétáltak a kertben, Dénes még kissé gyöngye volt és Lenke karjába fogózva ment a széles, kavicsos uton. Most már minden élni kezdett. A föld idegesen borzongott, a mélyében levő sok életcsira erőszakkal ki akart törni, ki a napfényre, a világosságra, az életre! Az életvágy mohó, fékezhetetlen ereje mindenütt ég mindenben. A föld remeg, borzong, már alig bírja el ezt a nagy, ezt a szent termékenységét.

Lenke utközben leszakított egy illatos orgonaágat és tréfásan meglegyintette vele a Dénes arcát.

- Mire gondolsz a búsképű lovag?

- Dulcsinéárról gondolkodtam, - felelt egész komolyan Dénes.

Lenke eldobta az orgonát és hirtelen egész más hangon kezdett beszélni:

- Ilonka már régen nem irt sem Zsuzsának, sem nekem. Csak talán nincs valami baja?

- Nem akarsz engem meghallgatni?

- Ostobaság. Nem akarom, hogy fölizzogd magad. Ha makacszkodol, köztünk vége lesz ám mindennek. Aztán meg, micsoda csunya hűtlenség ez, már megfélemedteztél a kis Kun Ilonkáról?

- Igaz. Irj neki még ma levelet. Tudod, ma belepillantok az ujságba és képzeld csak, mit látok?

- Nem képzelek semmit. Ki engedte meg neked az ujságolvasást?

- No-no, kis mamám, ezennel ünnepiesen javulást ígérek. De képzeld, mit látok az ujságban, Dózsa Miklós hazajött Olaszországból és valami képet állított ki.

- Ez igazán szép Dózsa urtól. De most már ne okoskodj, kérlek, rád még nagyon kell vigyázni.

- Nézd, Lenke, néha szeretnék örökre ilyen gyöngé, beteg és nyomorék lenni, hogy te is örökké dédelgess, kényeztess és gondoskodjál rólam.

- Nem szégyenled magad, hogy ennyire önző vagy? - nevetett Lenke.

- Nem, mert neked száz helyett is adott az Isten szívet. Ugy-e, még ma irsz Ilonkának?

- Hát erre szolgált a sok dicsérés! Mekkora ravaszság! Igazán nem nézné ki belőled az ember.

- De komolyan aggaszt az Ilonka sorsa, vajjon mi történt vele?

Ha tudta volna, hogy aggodalmának komoly alapja van, valószínűleg nem sétál ilyen nyugodtan a kertben és nem mosolyog a Lenke tréfáin.

Kun Ilonka egy gazdag nagykereskedő házába került, két kis leánygyermek mellé. A gyermekekkel jól összefért. Ő nagysága, meg a második Bensiton mama soha sem volt otthon.

A gyerekekkel nem törődött sem többet, sem kevesebbet, mint a mennyit a vele egyenlő vagyону, társadalmi állásu és műveltségü asszonyok törődnek. Végre is neki egyéb dolga is volt, mint a Tibor és a Lili nyafogását hallgatni, azért tart mellettük kisasszonyt, hogy az ilyesmitől megkimélje magát.

A kisasszony, a meghatározatlan rangu teremtés, kit sem az urak, sem a cselédek nem fogadnak be maguk közé. A lehető legszerencsétlenebb lény, mert társadalmi állása nincs megállapítva. A szakácsné például egészen határozottan nagyobb rangu személynek tartja magát, a szobaleány versenyez vele az elsőbségért, a cselédleány irigy ellenségeskedéssel nézi, mert neki kell kitakarítani e kétes rangu hölgy cipőjét és ruháját. Ha csinosabb az arca, rágal-mazzák, ha csunya és vén, mulatnak rajta, néha jelenlétében is, ezt különben uri passziónak hívják.

Berkesné még azt sem tudta, hogy milyen színü szeme van az új nevelőnőnek, mikor Ilonka már kénytelen-kelletlen értesült arról, hogy urnőjénél egy fiatal, szőke doktor tölti be a legitim férj helyét. A legitim férjnek pompás császárszakálla és igen imponáló külseje volt, szemmel-láthatólag semmit sem sejtett szánalmas szerepléséről. Ő becsületes, komoly üzleteket kötött és feleségéről sem tételezett föl inkorrektiséget.

Egy délelőtt asszonya behívatta magához a kis szalonba. Két hónap óta tartózkodott már a házban, de most volt másodszor ebben a szobában.

A háziasszony ott feküdt a sarokpamlagon és azt mondta, hogy fáj a feje és unatkozik. A cselédek odakint azt suttogták, hogy összekapott a fiatal urral és csupa mulatság nézni, hogy a császárszakállas, tekintélyes férj mint kérleli, csitítja, mert hiszen - természetes, hogy az ártatlan császárszakállas fejére csapott le tüzes mennykő.

Most már vége volt a zivatarnak, a vészfellegek elvonultak, Berkesné kimerülten hevert a pamlagon és szenvedő hangon hívta közelebb Ilonkát.

- Nagyon beteg vagyok. Hagyja ma el a gyerekeket és olvasson föl nekem valamit. Ott a kis asztalban van egy csomó könyv, abból válogatunk.

Megtetszett neki a leány hangja, meg aztán unatkozott is, három nap egymásután berendelte olvasni, a gyerekek addig odakint hancuroztak a cselédekkel.

A harmadik délelőtt történt, hogy valaki megzavarta a fölolvast. A szőkebajuszu ur megjelent, úgy látszik hívás nélkül, magától jött, mert az asszony arcán hirtelen áruló, diadalmas tűz gyult ki. Hát mégis ő maradt a győztes.

Egy kegyes fejbólintással el is bocsátotta Berkesné rögtön Ilonkát. A leány fölállt helyéről, sápadt arca még halványabb lett a haragtól, mikor látta, hogy a fiatal ember milyen szemtelen kíváncsisággal néz arcába.

Berkesné többet nem hívta be Ilonkát magához, már nem volt szüksége fölolvastóra, más szórakozása akadt.

A doktor ur azonban igen különös szokást vett föl. Meglátogatta a gyerekeket szobájukban, mikor a mama nem volt otthon. Játékot, cukrot hozott nekik, kiapadhatatlan gyöngédségi rohamok fogták el a drága kicsinyek iránt. Ha Ilonka az utcára levitte őket, biztos volt benne, hogy valamelyik utcasarkon elébük toppan a nyájas doktor ur, hozzájuk szegődik és elkiséri őket a ház ajtajáig.

Ezek a véletlen találkozások egyre türethetlenebbek lettek Ilonkának. Egy pillanatig sem volt kétségben a doktor ur gyöngédségi rohamait illetőleg. De ha még Ilonka nem is lát világosan, a doktor rajta volt, hogy fölvilágosítsa. Szegény nevelőnővel nem csinál az ember annyi teketóriát, mint egy uriasszonynyal. Egy délután Ilonka fölháborodástól remegve tért vissza egy bevásárlásból, hová urnője küldte.

Azonnal be akart menni Berkesnéhez, hogy elmondjon neki mindent. Elmondja, hogy ez az ember hetek óta üldözi gyalázatos vallomásaival, ma délután pedig egyszerűen fölszólitotta, hogy lépjen ki a házból, ő majd gondoskodni fog sorsáról.

Minden szomorú tapasztalata mellett is remélte, hogy az asszonynál védelmet és elégtételt talál. Izgatottan várta hazajövetelét.

Kopogtatására ideges, bosszus „szabad” hallatszott. Berkesné nagyon rosszkedvű volt, egy jóbarátnéjánál volt vizitben, a hol felette sok kellemetlenséget adtak be neki langyos tea, cukorsütemény és édes, barátságos mosoly kíséretében. Féltékenysége újra nagy erővel lobogott, Ilonka még csak egypár szót szolt, indulatosan közbevágott:

- Mi az? Talán csak nem azt akarja mondani?

De igen, azt akarta. Mikor erről pár mondat után meggyőződött, örült düh fogta el és magán-kivül kiáltotta:

- Maga egy nyomorult teremtés! Takarodjék ki a házból még ma, itt nem alszik, azt tudom. Menjen az utcára, a hová való, a honnan idejött...

Még egyebet is kiáltott oda neki. Szavakat, melyeket a szegény leány most hallott először életében. Tántorogva ment ki a szobából, csak egy világos gondolata volt, hogy itt, ebben a házban nem maradhat tovább egy percig sem.

Kilenc óra volt, mikor kijött Berkesnétől, csak éppen a kabátját meg kalapját vette föl, egyébre nem is gondolt. Csak egy vágya volt, a menekülés. A *hová, merre* kérdése csak akkor bontakozott ki elméjében, mikor már lent volt az utcán.

Csuf, hideg éjszaka volt, bár áprilist mutatott a kalendárium, egy februáriusi éjjel sem lehetne zordabb, hidegebb. Ilonka már egy negyedórát ment előre céltalanul, mikor érezte, hogy fázik, hogy testét, lelkét átveszi a hideg, kegyetlen sötét éjszaka.

A hó lassu, nagy pihékben kezdett szállingózni és Ilonka most már világosan gondolkodott, mi lesz vele, hová megy? Egyetlen ismerőse, rokona sem volt, kinek házánál bekopogtathatna.

Az intézetre gondolt, hol Mariska és Alice lakott, de már féltiz és mit mondjon ott az ismeretlen felvigyázónőnek: „az asszonyom éjjel kikergetett a házából.” Nem, ezzel a két kis leány helyzetét tenné tarthatatlanná.

Pénz nem volt nála, nem is gondolt rá, mikor abból a házból kirohant. Csak ment előre a fekete éjszakába, bár már alig bírta vonszolni magát, de még mindig sebesen, mert a hogy egy kicsit meglassította járását, rögtön kerülgetni kezdtek az utcán csavargó férfiak.

Csak most jutott teljesen tudatára kétségbeejtő helyzetének. Önkéntelenül is a Dunapart felé tartott. Minden szerencsétlen ember ide veszi lépteit a kétségbeesés órájában. Ott ödögött lent a kőparton, míg egy rendőr észre nem vette.

- Csak...

Futva menekült a Dunától a Belvároson keresztül. A kapukat az óvatosabb házmesterek már kezdték becsukni, nehogy a rövid darabokból jövő közönség kapupénzfizetés nélkül, térjen nyugalomra.

A leány úgy rohant, mint az üzött vad. A hó hullt lassu, egyenletes pihékben és lassankint fehér lett a szegény menekülő leány alakja. Voltaképpen ki elől menekült? Az éjjel elől, mely egyre jobban befödi sötét, titokzatos, rémületes szárnyával.

Még a színházból kijövő emberáradat volt utolsó menedéke. Közibük állt és úgy érezte, hogy pár percre mentve van, aztán megint a magány, a sötétség, az elhagyatottság, az örületes félelem...

Már nem fázott, lázban égett az arca, keze, az egész teste. Bizonyosan nem volt józan akkor sem, mikor arra gondolt, hogy hátha már Miklósy Dénes meggyógyult és itt van Pesten.

Szerencsére még nem volt becsukva a kapu. Tudakozódására azt felelték, hogy Miklósy ur még nincs Pesten és nem is tudják, mikor jön haza.

Egy pillanatig az járt eszében, hogy elkéri a lakás kulcsát és ott tölti az éjszakát, de aztán látta, hogy a házmester már is nagyon gyanusan méregeti, hát tovább indult. Távozása barátságosabb kedvre hangolta a házmestert, mert még beszédbe állt vele.

- Ma már kereste egy ur. Itt is hagyta a névjegyét, hogy adjuk át Miklósy urnak, ha megjön. Hogy is hívják? Itt a kártyája, talán tetszik ismerni?

Ilonka gyors pillantást vetett a kártyára, Dózsa Miklós neve volt rajta.

A mi ezután történt, arra sohasem emlékezett világosan. Neki csak egy gondolata volt, menekülni az éjszaka elől, mely egyre borzalmasabb, félelmesebb és feketébb lett. El volt fásulva, meg volt törve, csak a forró láz borzongatta néha-néha a testét. Azután megkezdődött megint a kálvária, most már a liget felé rohant.

Ez az útja már nem volt olyan sima. Egy öreg ur nem akart mellőle tágitani. Egy vig, kocsiban ülő kompánia aljas durvaságokat kiáltott le neki, de végre is célhoz ért. Megnyomta a csengő gombját, futott föl a lépcsőn örülten, a kétségbeeséstől kergetve.

Dózsa Miklós az első emeleten lakott, ezt még abból az időből tudta, mikor a festő hozzájuk járt. Csöngetésére kinyitotta az inas az ajtót, de a hótól ázott, összetört, didergő leányt semmi-képpen sem akarta bebocsátani:

- Jöjjen reggel, - mondta neki durván, - micsoda komédia ez, éjjel fölverni az embert.

Ilonkát most már végképpen elhagyta ereje. Szédülni kezdett, a keze görcsösen keresett valami támaszt s mivel nem kapott semmit, hát végigestett a földön, ott a folyosón, Dózsa Miklós előszobája előtt, még csak egy jajszó sem lebbent el ajkáról.

Az inas rettenetes káromkodásra fakadt, már-már a házmesterért akart kiabálni, mikor a láрма hallatára kijött a festő is.

Dolgozószobájában volt mikor a dühös káromkodás kicsalta. Egy pillantást vetett a földön fekvő leányra, aztán a legényre förmedt:

- Mit óbégat itt, mintha eszét vesztette volna? Emelje föl azt a szegény teremtest és hozza be. Még megfagy itt, ha a maga emberszeretetére hagyom. A házmesternek szólni kell, hogy hívassa a mentőket.

Az inas fölemelte a leányt és gazdája parancsára a dolgozószoba diványára fektette. Abban a pillanatban leesett a leány fejről az arcába hullt kalap és az inas azt hitte, hogy gazdája megbolondult.

Ugy lökte félre a leány mellől, mintha meg akarná ölni. Aztán letérdelt a diván mellett, kezébe vette a leány jéghideg kis kezét és erősen dörzsölgetni kezdte, az arcát is, s mind nem használt semmit, a leány ott feküdt némán, sápadtan, holtra válva.

- Doktort, hamar orvost...

Az inas fejében kezdett valami világosság derengeni, halkán, alázatos hangon megszólalt:

- Talán előbb fölhipnám a házmesternét, az asszonynépség ért az ilyen bajokhoz.

Dózsa csak a fejével bólintott, a következő pillanatban megjelent a mindentudó és tapasztalt Dorzsákné és azonnal a helyzet magaslatára emelkedett.

- Tíz perc múlva olyan egészséges lesz a nagysága, mint a pinty. Öreg cseléd vagyok én, külföldi dolgokat is láttam már, ez egy kis hitvány ájulás mindössze. Hanem most tessék engem egyedül hagyni a nagyságával.

Dózsa kifelé indult és odaszólt inasához:

- Szaladjon orvosért rögtön.

Dorzsákné megvetőleg vont a vállát:

- Orvost, minek az? Inkább jó meleg ágy, a hová lefektessem, arra van most szükség.

- Készen van már a hálószobában minden?

- Igenis, nagyságos uram.

- Hát oda fektessék. De ugy-e, nem hal meg? - kérdezte valami gyermekes kétségbeeséssel Dorzsáknétől.

- Meghalni? Mintha azt olyan könnyen adnák. Jobb lesz egy kis forró teáról gondoskodni...

Tíz perc múlva Dorzsákné diadalmasan jelentette:

- Ébren van a nagysága. No, most, hol az a tea?

Dózsa bement a hálószobába. Ilonka feküdt az ő ágyán, a szeme nyitva volt, látszott rajta, hogy nem ismer meg senkit.

Ilonka elfordította fejét, láthatólag undorodott a tea szagától.

- Ilonka, édes szerelmem, drága kis leányom, igya meg, - könyörgött neki Dózsa. Egy pillanattig sem gondolkozott azon, hogy szükséges-e a tea; mióta életre hozta Ilonkát, úgy bizott Dorzsáknéban, mint az Istenben.

- Nem ér itt a beszéd semmit, fogja meg a két kezét a nagyságos ur, én majd beleöntöm a forró italt.

A kézlefogás csakugyan szükségesnek bizonyult, mert a leány semmiképpen sem akarta a teát elfogadni. Rángatózott, hányta-vetette magát, Dózsa kétségbeesetten könyörgött:

- Édes angyalom, fogadja el. Ennek meg kell lenni, különben baj lesz.

- Fogja meg már a nagyságos ur, hiszen látja, hogy nem hallgat a szép szóra, - kiáltott Dorzsákné.

Dózsának csakugyan erősen le kellett szorítani, erre abbahagyta a küzködést, a leány szép, panaszos szemét vetette föl és siró hangon mondta:

- Fáj... fáj...

Dózsa úgy remegett, hogy Dorzsákné azt hitte, neki is baja van. Az ajka is fehér lett, mikor könyörögve mondta:

- Siessen, Dorzsákné, siessen, nem birom sokáig nézni szenvedését.

Bármilyen keserves küzködések után fogadta is el, de a tea csakugyan jót tett. Kipirosította a leány arcát, mintha egész testét fölmelegítette volna. Már nem volt olyan merev, öntudatlan a tekintete.

Ebben a pillanatban lépett be az orvos, megnézte a beteget és kijelentette, hogy semmi nagyobb baj nincs, csak vigyázni kell, a kisasszony egypár napig mindenesetre ágyban marad, különben reggel majd újra eljön.

Dorzsné ott maradt éjjelre a beteg mellett és barátságosan bátorította a festőt.

- No most, nagyságos uram, tessék lefeküdni, láttam, a dolgozó-szoba divánján csinált az inas ágyat. Én meg itt maradok a nagysága mellett, nyugodtan alhatik a nagyságos ur.

Dózsa kiment a hálószobából, de nem feküdt le. Egész éjjel föl s alá járkált a lakásban, s minden negyedórán megállt a hálószoba ajtaja előtt hallgatózni.

Semmi zaj nem hallatszott ki, Ilonka mélyen és csöndesen aludt.

XVIII.

Szép szeptemberi estén ott ültek a lugasban mind a hárman. Miklósyné kötéssel a kezében. Lenke már félretolta a himzését és teljes figyelemmel hallgatta Dénest, ki legújabb drámai munkáját olvasta föl nekik.

Dénes arcán már nyoma sem volt a nagy betegségnek. Mindössze is csak megkomolyodott, megférriasodott. A szemében sem lobogott már az az emésztő, szenvedelmes tűz. Egy kis szelid melankólia borongott tekintete mélyén, talán gyászolója az elveszett szerelemnek. De az ajka már mosolyog, előhirdetője az új boldogságnak.

- Oh, Dénes, ez nagyon szép munka ám, - és Miklósynénak még a szeme is könnybe lábad, mikor öcscsét magához szoritja.

Lenke szó nélkül nyújtja a fiatalembernek kezét; a mint kezük egymásba kapcsolódik, egybeolvad egy pillanatra tekintetük, aztán a leány elfordította a fejét:

- Ez a Zsuzsa gyerek is haszontalan teremtés, - mondja Miklósyné. - Már két hete, hogy bevittem az intézetbe és még nem irt. No, de a jövő héten ugyanis bemegyek a városba és meghuzom a fülét.

Lenke pártfogásába veszi a kis leányt.

- Mama, nézd csak, ott jön a postás, biztosan a szegény Zsuzsa levelét hozza, most vonjad vissza rögtön, a mit az imént mondtál.

A levél azonban Dénesnek szólt, s a fiatalember gyorsan átfutotta a pár sort, aztán meglepetve kiáltott föl, halljátok csak:

Kedves barátom!

Tegnap esküdtem meg Kun Ilonkával. Mind a ketten úgy akartuk, hogy a házasságkötésnél ne legyen a szükséges tanukon kívül más jelen. De most már feleségem és én örömmel tudatjuk, hogy a gyorsvonat egy negyedóra múlva indul és mi megyünk Olaszország felé. Pár hét múlva hazajövünk, akkor kis sógornőim ügyét-baját majd én veszem kezembe. Addig is viseljenek gondot Zsuzsára.

Hálára kötelezett hive

Dózsa Miklós.

Lenke és Dénes mélységes meghatottsággal néztek egymásra, Miklósyné azonban neheztelve vonta föl vállát:

- Megérdemeltük volna tőlük, hogy meghivjanak az esküvőjűnkre.

- De édes mama, - szólt Lenke szeliden, - ez nagyon mellékes dolog. A fő az, hogy ők ketten boldogok és tudom, hogy éppen úgy örülsz boldogságuknak, mint mi.

Miklósyné még pár percig duzzogott, de aztán kijelentette, hogy most egyelőre megbocsát, de ha szeme elé kerülnek, Dózsának okvetetlenül meg fogja mosni a fejét. Neki sohasem tetszenek az ilyen titokzatos, gyorsan kötött házasságok.

Egyben föl is szedte kötését, mert még az udvarban akart körülnézni, a fiatalok egyedül maradtak.

Mindnyájan ismerjük azt a különös érzést, melyet a mások szerelmi boldogsága kelt bennünk. Ilyenkor bennünk is ellenállhatatlan forró vágy támad. A hétpecsétes titkok ilyenkor pattannak ki a szivből, a félénk, habozó ember elmondja vallomását és az egymást kereső lelkek ilyenkor találják egymásra, hogy egyesüljenek, a szerelem szent tüzeiben. A boldogság terméke nyitóléleg hat a szivekre, egy beteljesedett vágy száz sóvárgó szerelemnek egyengeti útját.

Lenke és Dénes mélységes meghatottsággal néztek egymásra.

A férfi még sohasem beszélt szerelemről, annyira bálványozta a leányt, hogy nem bírta megtalálni a szavakat vallomásához. De mit is mondhatott volna neki? Voltak pillanatok, mikor világosan látta, hogy sohasem szeretett mást, unokanővérén kívül. De minden bajnak, tévelygésnek az volt az oka, hogy a leány nem igyekezett öntudatosá tenni szerelmét. Ha csak egy kicsit, - a legártatlanabb módon is, - kacérkodik vele, ha valamiképpen érezteti, hogy nem angyal, hanem nő, akkor az ő imádó barátsága, szenvedelmes szerelem alakjában nyilatkozik meg. De hát nem tette. Ő meg kiment a nagy világba ideált keresni és haza hozott egy csalódott, sebes szívet, melyet csak ennek a leánynak angyali jósága tudott meggyógyítani. Szerette volna így kezdeni vallomását: volt egyszer egy szegény fiú, ki elindult a világba boldogságot keresni, miután sokat szenvedett és csalódott, megtudta, hogy a boldogság állandóan ott volt mellette, csak ki kellett volna érte nyújtani a kezét. Ostoba volt, vak volt. Most kezd látni és gondolkozni. Van-e bűnbocsánat számára?...

De mindezt csak magában gondolta el, sokkal inkább meg volt hatva, mintsem hosszú beszédet tudjon tartani. Megfogta a leány kezét, s erős, heves mozdulattal a szívéhez szoritotta. A leány nem húzta vissza kezét, csak szomorú, kutató pillantással nézett a férfi arcába, mikor töredezett forró hangon rebegte:

- Szeretlek... szeretlek...

Szeliden, lassan hátrál egy lépést, tekintete még mindig a férfi arcán függ, mikor kérdi:

- Dénes, szabad volt-e neked, mint becsületes embernek ezt a vallomást tenned, gondolkozzál rajta...

Dénes rábámul a leányra, aztán visszatekint a múltba. Nem lát ott egyebet, mint szomorúságot, pusztulást, szenvedést, a forró, szerelmi láz utolsó nyomait. Képzületében megjelenik a szép, szőke leány képe, egy kicsit megremeg, de aztán fölemelt homlokkal mondja:

- Szabad!

Lenke most egy levelet nyújtott át neki:

- Nézd ezt a levelet! Betegséged alatt jött. Nem akartam átadni neked, míg teljesen vissza nem nyerted egészségedet. Most már erős vagy s olvashatod, bármi is van benne.

Dénes átveszi a levelet, az első pillantásra megismeri Berényi Piroska irását, azt is tudja, hogy Lenke is megismerte, hiszen évekig leveleztek egymással.

A fiatalember pár pillanatig mereven bámul a levélre. Talán jobb volna el sem olvasni soha. Hátha ebben a levélben az van: gyere vissza, szeretlek, tied vagyok! Mit felelne a leánynak? Megremegett egész testében. A kisértést nem minden ember tudja legyőzni, de a kisértés ellen mindenki védekezhet, nem fogja elolvasni a levelet.

De aztán hirtelen fölvetette a fejét: nem, ez gyávaság volna! Azonkívül örökösen izgalomban tartaná az a nagy kérdőjel. Az el nem olvasott levél kötné őt örökre a leányhoz.

Gyors elhatározással tépte föl a borítékot, körülnézett, látta, hogy Lenke már elment, egyedül van a nagy kertben.

A levél ez volt:

- Mielőtt elutaznék, - azt már biztosan tudja a lapokból, hogy féléves szabadságot vettem magamnak, - úgy érzem, hogy tartozom magának még pár szóval. Itt mondom el hát mondanivalómat.

- Maga becsületes és jó ember és én nem is haragszom önre. Mindennek úgy kellett történni, a hogy történt. Most, midőn az életem folyását megváltoztatom, meg kell mondanom azt is, hogy talán még nagyobb szerencsétlenség lett volna, ha összekerülünk, mint az, hogy elváltunk. Nincs okom pózolni, hazudni, mi elváltunk és bennünket többé semmiféle hatalom össze nem hozhat. De magamnak tartozom még azzal, hogy megmondjam: bátran, becsületesen lehettem volna felesége önnek, vagy bármelyik tisztességes férfinak. Ennek a kijelentésemnek annál is inkább hihet, mert már csak a multa vonatkozik, a napokban indulok Keresztyvel, hosszabb külföldi utra...

- Nem titkolózásból megyek el, nem szándékom rejtegetni semmit. De nem bírok most itthon maradni. Szükségem van arra, hogy ne lássak senkit sem régi környezetemből, hogy ne gondoljak a szinpadra, ne mesterségemre. Egy kicsit beteg is vagyok, erre a félévi pihenőre igazán szükségem van.

- És még egyet. Ne gondolja, hogy elkeseredésből lettem a Keresztyé. Nem, én egyszerűen beláttam, hogy az élet, melyre oly mohón és ábrándos örömmel gondoltam, sohasem lehet az enyém. Segítségre, támaszra volt szükségem, mert nagyon el vagyok gyöngülve, azt megleltem a grófban. Most már megyek előre utamon. Egy félév alatt sokat lehet felejteni és tanulni, én azt hiszem, nem fogom hiába tölteni az időmet. Önnek tiszta szivemből kívánom, hogy legyen boldog. Hiszem is, hogy az lesz. Ön minden fényes tehetsége mellett is alapjában véve józan nyárspolgár, kétségbeejtően egészséges lélek. Az ilyen emberek a legveszedelmesebb hajótöréseik alkalmával, a katasztrófa végső pillanatában is megmentik, a mi menthető. Kikötnek valami kis csöndes szigeten és a megmaradt szerény kis holmival kezdik újra az építkezést. Ne higye, hogy gunyolódok. Én irigylem önt; mert én, mikor láttam, hogy a legdrágább, legszeretettebb kincsem oda, magam dobáltam utána mindent a tengerbe.

A darabjában szerepemet Zombory Ilma veszi át. Ne féljen semmit, sikere lesz. Zombory Ilma igen ügyes színésznő és most mindent meg fog tenni, hogy engem lefözzön s mig távol leszek, az abszolút uralmat magához ragadja.

Fáradt vagyok és ez sem érdekel. Nem érdekel semmi. Isten vele! Mire levelem olvassa, már én tul leszek a határon, s így semmiféle választ sem vár öntől

Berényi Piroska.

Dénes nézte a levelet. Ez ő volt, Piroska. Hogy összeolvadt itt a szerelmes sziv panasza, a mindemből kiábrándult leány fanyar keserűségével, ideges fáradtsággal. Ott volt az ünnepelt színésznő is a sorokban, ki a leghevesebb fájdalom közepette sem feledkezik meg szerepeiről és vetélytársáról. Sokáig nézte a levelet, majd hirtelen csak azt vette észre, hogy két forró könnycsep hull alá a szeméből a papirosra. Ez a két könnycsepp volt az utolsó bucsu. Ugy érezte, mintha kedves halottat kísért volna ki utolsó útjára. Nem is titkolta a szomorúságot, ki féltékenykednék a halottért hordott gyászra? Ez a leány két évig mindene, lelkének bálványa volt és most elveszett, örökre elveszett... Nem hasogatja szivét emésztő fájdalom, hiszen már más nő képét hordja szivében, de valami fájó melankólia mégis ott borong szemében, mikor Lenkét fölkeresi.

Megfogja a leány kezét, sokáig, hosszan néz a szemébe és lassankint megszabadul lelke attól a fájdalmas melankóliától, az új szerelem napja elüzi a múlt sápadt kisérteteit. A halottak nyugodjanak békében, itt most az új élet, az új szerelem követeli jogait...

- Lenke, hiszel nekem?

- Hiszek, - felelt komolyan a leány.

- Akkor olvasd el ezt a levelet. Olvasnod kell, jogod van hozzá. Aztán kérdezzél és én felelni fogok neked.

Lenke félretette a levelet és ezt kérdezte:

- Szeretted?

- Szerettem.

- Ő is szeretett?

- Azt hiszem, igen. Olvasd el levelét, aztán íteld meg magad. Ő szegény, nagyon jó leány volt, és igen szerencsétlen...

Önkéntelenül úgy beszéltek róla, mintha halott volna. - Lenke a kezébe vette a levelet és végigolvasta.

Meglátta rajta azt a két foltot is, Dénes könyének nyomát. Nem tett érte szemrehányást, az ő könyei is odafolytak a levélre és ez volt lelküknek eljegyzése.

Elfordultak egymástól, mert nem akarták látni egymás könyeit. Mikor újra egymásra néztek, még nedves volt a szemük, de az ajkuk már szerelmesen mosolygott egymásra.

És ott a szeptemberi este misztikus homályában esküdték egymásnak örök hűséget. Ott pecsételték meg régi, öntudatlan, de most hatalmas erővel föltámadt szerelmüket. Az ajkuk összeforrt és mind a ketten érezték, hogy lelkük egyesül a forró, szenvedelmes, szerelmi csókban. Lenke mámoros boldogsággal hajtá le fejét Dénes vállára. A férfi meg babonás félelemmel remegett, hogy talán sok is ez a nagy boldogság, a mit millió ember közül egy is alig ér meg, hogy karjai közé szoríthatja az igazi nőt, az ő asszonyát, lelkének jobbik felét.

XIX.

Dénes lesegitette felesége válláról a színházi gallért, az asszony csipkekendőjét az egyik székre vetve, leült, az ura meg a gukkert törölgette nagy odaadással és buzgalommal.

E pillanatban kinyílt a szemközt levő páholy ajtaja és Lenke nagy örömmel újságolta:

- Dénes, itt vannak Dózsáék.

Valóban ők voltak. Ilonka kissé meghizott, egyáltalában asszonynak sokkal szebb volt, mint leánynak. Most észrevette Miklósyékat, vörös lett mint a pipacs, a férje rögtön hozzá fordult:

- Mi az, édes? Ismerőst lát?

A feleségének ugyanis elég volt egy hajdani iskolatársnőjét megpillantani, hogy fűlig piruljon. Most Miklósyék felé intett. Dózsa mélységes meghajlással üdvözölte a fiatal asszonyt, Ilonka pedig mosolyogva bólintott fejével Dénesnek.

- Talán átmenne hozzájuk, megkérdezni, hogy vannak? - unszolta Ilonka.

- Nem, édes, az illetlenség volna. Ők még nem tettek látogatást, világos, hogy nem is óhajtják magukat zavartatni.

A páholyokban mindenütt ajtócsapkodás és mozgás. A földszint is úgy megtelt, hogy ama hagyományos gombostűt sem lehetett volna leejteni.

- Ki ez a szép asszony itt a szemközti páholyban?

- Zombory Ilma.

- Milyen sápadt.

- Van rá oka.

Most Dózsa megint meghajtotta magát.

- Kinek köszönt? - kérdezte kíváncsian a felesége.

- Kereszty grófnak, ott ül lent a harmadik páholyban.

Ott szemközt Miklósyék is észreveszik a grófot. Dénes elfordítja fejét és beszélgetést kezd a feleségével, Kereszty azonban egyenesen páholyuknak szegezi látcsövét, pár percig nagy érdeklődéssel nézi a fiatal asszony arcát.

Dénes panaszkodik:

- Ez a kábitó, nagy meleg! Bocsáss meg Lenke, pár pillanatig kimegyek sétálni a folyosóra, szétreped a halántékom.

Lenke csak a fejével bólint, de mikor a férje kimegy a páholyból, nagyon elkomorodik az arca. Talán mégsem kellett volna eljönni? Pedig ő erőszakolta a dolgot. Miért? Látni akarta Piroskát s látni férjét. Meg akart győződni, hogy ama szerelemnek utolsó szikrája is kihalt Dénes lelkében. Lenke okos, jó, nagylelkű teremtés volt, de asszony, boldogságáért remegő asszony, s elhatározta, hogy nekimegy a nagy próbának.

Most már megbánta. Miért kellett neki ide elhozni férjét, hogy lássa ama másik nőt, diadalmi helyén, a dicsőség ragyogásától megszépítve; a közlekedéstől még kívánatosabbá téve, mint a milyen? Ki merne versenyezni egy genialis színésznővel az ő birodalmában. Lángra gyújtja itt még a közömbös szívet is, hát még azt, a melyik valaha lángolt?!

Dénes künt járt a folyosón, egyszerre csak hirtelen lekapta kalapját, Szigeti Zoltán állt előtte:

- Ah, bocsánat, szerkesztő ur...

- Semmi bocsánat, boldog embereknek minden szabad. Egyébként nem kértem, hogy van? Láttam az imént magát együtt feleségével, ez elég volt. Ugy-e boldog?

- Nagyon boldog vagyok.

- Mindjárt gondoltam. A felesége igen szép asszony, a mellett az arcáról csak úgy sugárzik a jószág és az okosság. Adja át neki ezt a rózsaszálat. Mondja meg, hogy egy öreg bácsi küldte, a ki legnagyobb fájdalmára, már semmiképpen sem tudja a szép asszonyokat kompromittálni figyelmességeivel.

Tréfásan beszélt, de a szeme komoly maradt és Dénes megértette a szemek beszédét.

- Milyen különös! Az egyik asszonyt azért teremti az Isten, hogy sebet üssön a férfi lelkén, a másikat meg, hogy begyógyítsa. Ugy-e, már maga meggyógyult?

És Dénes is némán, magában felelt a néma kérdésre:

- Igen, meggyógyultam.

Éppen akkor nyitott be Lenkéhez, mikor a függöny hirtelen szétvált. Ott lent a női kórus fujt valami dallamot.

- Szigeti Zoltán küldi neked - és Dénes átnyújtja nejének a rózsát.

De mikor látja, hogy Lenke az övébe akarja tüzni, előbb gyöngéden ajkához vitte a virágot és csak úgy adta át az asszonynak.

Lenke hálásan mosolygott rá a gyöngédségért. Aztán már ráragadt a nagy izgalom, mely immár teljesen hatalmába kerítette a publikumot.

Még Sárosyné is abban hagyta a pletykálást, pedig éppen akkor kezdte mesélni férjének:

- Nézze csak Dózsa Miklóst! Nagy erkölcsi bátorság kell ahhoz, hogy elhozza a feleségét is magával.

- Miért ne hozná el? - álmélkodott a férj.

- Istenem, ha az ember a modelljét veszi nőül...

- Édesem, maga téved. Én ismerem a Kun családot. Biztosítom, hogy ez az asszony sohasem volt modell.

- Nos, hát akkor nevelőnő, bonne vagy más ilyen kétes perszóna.

- Ugyan, Irén, én nem értem önt.

- Én még kevésbé önt, mit kap Dózsánétól ezért a lovagias pártfogásért?

A férj vállat vont, jeléül annak, hogy kitér a további civódás elől. Különben is az első jeleneteket már szerencsésen ledarálták, éppen most jelentik be a hercegnő érkezését.

A másik pillanatban uszályát magasra emelve lép be Berényi Piroska.

Vörös parókája és erősen kifestett arca alatt is látszik, hogy fél és remeg. Most az egyszer nem komédia remegése és félelme. Ő tudja, mit tesz az, két évig távol lenni a közönségtől, mely a legkönnyelműbb szerelmesnél is gyorsabban felejt. Tudja, hogy a zsufolt padsorokban sok-sok ellensége ül, hogy Zombory Ilma barátai hetek óta izgatnak a lapokban ellene. Tudja, hogy ma este fog eldőlni művészi sorsának jövője. Egpár pillanatig remegve áll meg a homályos háttérben. Önkéntelenül Kereszty páholya felé pillant. A gróf arcán, életében először látszik most félelem és izgatottság. Már leplezni sem bírja érzelmeit. Reszket barátnőjéért, nem mint egy nagy ur pártfogoltjáért, hanem mint szerelmes férfi asszonyáért.

A következő pillanatban a primadonna elszántan siet egyenesen a lámpák elé. Legyen, a minek lenni kell. Egy fél másodpercig néma, kínos csönd, aztán valami lassu püsszegés hallatszik, ez az ügyetlen ostobaság mentette meg Piroskát.

A közönség egyszerre megtalálta a szívét és diadalmas lelkesedéssel ünnepelte visszatért kedveltjét. Megbocsátotta neki a szeszélyes szökést, a hűtlen elhagyást, mindent, mindent. Már valóságos félelmetes mértéket öltött a lelkesedés. Az emberek önmagukat és egymást izgatták. Ott fönt az erkélyeken sok ember még nem is látta a színésznőt játszani soha, maga sem tudta miért tapsol és éljenez. Az egyéni érzést teljesen megfojtotta a tömeg érzése.

Piroska még mindig nem tudott énekébe belekezdeni. Ott hajlongott hálásan és most az egyszer igazi meghatottságtól. A szemében is igazi könnyek csillogtak, hiszen oly nagy volt öröme annyi halálos félelem és nyugtalanság után. Különben nagyot változott két év óta. A természete erősebb lett, megtelt, a szemének kifejezése nyugodtabb, hidegebb. Szébb lett? Nem lehet egész biztosan mondani, de hogy más lett, az bizonyos.

Végre belekezdett énekébe, kicsi hangjával most is olyan művészi ügyességgel bánt. Egyáltalában a beszéde és az éneke között szinte észrevétlen volt az átmenet. A prózája dallamos, lágy és csengő dallam, az éneke meg különösen józan, hűvös, értelmes beszéd. Még egy dologban tett nagy haladást, a művészi tudatosságban. Azelőtt gyakran bizta magát a pillanat inspirációjára, most már nem volt játékában semmi egyenetlenség, sem geniális hóbort. Mindent tudatosan csinált, s minden mozdulatának, minden gesztusainak megvolt a maga kívánt hatása.

Az ének végével egymásután adták föl a viragokat. A primadonna mosolygott, köszöntgetett. Most már nyoma sem volt rajta az előbbi elfogultságnak. Kereszty páholya felé nézett. A gróf, ki oly óvatos és tartózkodó volt mindig, most szerelemmel mosolygott reá, boldog volt, hogy ünnepelve látja a nőt, kit szívének egész tüzével imádott. A virágözönnek mintha nem akarna vége szakadni. A jóbarátok megtették a kötelességüket. Piroska most már teljesen nyugodt, meg is tartja szemláját a gárda fölött, egyszerre csak mélyen elsápadt a festék alatt, meglátta Dénest a Lenke oldalán.

Valószínű, hogy már hallotta házasságuk hírét, de ez mégis sok volt, így egymás mellett látni őket, boldogan, szerelmesen. Egy pillanatig tartott az egész, aztán látta, hogy Lenke is halotthalvány. A szemük kétségbeesett szomorúsággal kapcsolódott egybe. Piroska elfordította tekintetét, aztán megint csak a színésznő volt, kinek a közönség óhajlására ismételni kell belépőjét.

Lenke az urára pillantott, Dénes hátradült székében és figyelmesen nézte a primadonna játékát. Látta-e az imént azt a tekintetet, a mit felesége és Piroska váltottak. Valószínűleg nem, mert villámszerű gyors és megdöbbentő volt ez a találkozás. Lenke lopva, remegve figyelte meg az urát és egyszerre megnyugodott. Béke szállt szívébe, lelkébe s többé nem is zavarta meg féltékenykedés soha. Dénes arcán nagy figyelem és érdeklődés látszott, egyéb semmi, a színésznőt bámulta, nem a leányt.

Mikor Piroska bevégezte énekét, egész elfogulatlanul fordult feleségéhez:

- Zseniális leány!

Az asszony pedig előre hajolva páholyában, tüntetően tapsolt hajdani barátnőjének. Szerette volna megölelni, szívéhez szorítani, - mióta már nem félt tőle.

Piroska még egyszer feléjük fordult és most már mosolyogva, szeretetteljesen nézett az asszonyra. Megint egymásba kapcsolódott tekintetük s egy pillanatig azt képzelték, hogy meglelték hajdani énjüket és ők még most is az iskola padján szorongó kis leányok, kik örök szeretetet is sirig tartó barátságot esküsznek egymásnak.

Álom volt, mese volt, el kell felejteni...

Piroskának talán sohasem volt ilyen diadalmas estéje. Minden mondatát megtapsolták, minden dalát megisméltették. Tizenegy óra mult, hogy vége lett a zajos színházi estének.

Odakint a színház előtt, Lenkének eszébe jutott valami.

- Hátha meglesnénk Dózsáékat és megkérdeznénk tőlük, hogy vannak?

Vártak egy darabig, de úgy látszik Dózsáék már elmentek. Dénes karonfogta Lenkét és megkerülték a színházat. Ebben a pillanatban kinyílt a kis hátsó ajtó és egy magas, fekete köpenybe burkolózott nő sietett kocsija felé.

Magában volt. Egészen bepólyázva, köpenyének gallérja arcába huzva, de azért Lenke rögtön megismerte és elkiáltotta magát:

- Piroska!

A fiatal nő megfordult, egy pillanatnyi habozás után feléjük jött és halkán mondta:

- Csitt! Nem akarom, hogy tudják, hogy itt vagyok még. Nagyon ki vagyok merülve, kocsimat is azért küldtem el és fiakkert hoztattam, hogy föltűnés nélkül távozhassak.

Majd hirtelen mindkét kezével megragadta Lenke kezét.

- Boldog vagy? Igen. Nagyon boldog?

A fiatal asszony csak a fejével bólintott, a következő pillanatban már egymás karjaiba simultak és megcsókolták egymást. Mikor kibontakoztak, mind a kettőnek könyes volt a szeme.

Piroska tért előbb magához:

- Isten veled, édes! Azt kívánom neked, hogy légy annyira boldog, mint a mennyire megérdemled, de lehetetlenséget az Uristentől sem szabad kérnünk.

Majd a komolyan hallgató Déneshez fordult:

- Önnek is minden jót kívánok, Miklósy ur!

Ezzel beugrott kocsijába, az ajtó becsapódott utána és eltűnt a szemük elől. A nélkül, hogy kimondták volna, mind a két asszony tudta, hogy ez az utolsó beszélgetésük egymással. Az ő utjuk elvált örökre.

Dénes karját nyujtotta feleségének és gyalog indultak hazafelé. Szép csillagos téli éjszaka volt, a hó is világított, csillogott, szinte kápráztatta a szemet ez a fehér éjszaka. Dénes gyöngéden, szerelmesen magához szoritotta feleségének karját. Lenke elgondolkozva ment mellette, s egyszer csak megszólalt, könyektől fojtott hangon:

- Szegény Piroska!

Ő volt az egyetlen, a ki sajnálta a szép, ünnepezt, diadaltól ragyogó leányt, sajnálta igaz szível, mély fájdalommal.

De mikor Dénes magához szoritotta karját, elöntötte a vér az arcát erre a gyöngéd, szerelmes szoritásra. Egymáshoz simultak, léptük gyorsabb, ritmikusabb lett, lelkükből teljesen kiveszett a boldogtalan leány képe s imádandó önzéssel nem gondoltak csak magukra, csak szerelmükre... A csillagok nyájasan, biztatóan mosolyogtak feléjük, a hó fehér szikrákat szórva csillogott lábaik alatt, ők pedig szorosan, szerelmesen egymáshoz simulva haladtak előre, a boldogság útján.

-&-